

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
TEISĖS FAKULTETO
KRIMINOLOGIJOS KATEDRA**

SONATA KATINIENĖ
TEISĖS IR POLICIJOS VEIKLOS PROGRAMA

**NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE RODIKLIAI
PASAULINIAME KONTEKSTE**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas -
Doc. Dr. Alfredas Kiškis

Vilnius, 2006

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. NUSIKALSTAMUMO IR JŲ APIBŪDINANČIŲ RODIKLIŲ SAMPRATA.....	7
2. LIETUVOS IR KITŲ PASAULIO ŠALIŲ NUSIKALSTAMUMO KIEKYBINIŲ IR KOKYBINIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ.....	11
2.1. Nusikalstamumo būklė ir lygis.....	12
2.1.1. Analizė pagal nusikalstamų veikų rūšis.....	21
2.1.1.1. Tyčiniai nužudymai.....	21
2.1.1.2. Išžaginimai.....	24
2.1.1.3. Plėšimai.....	25
2.1.1.4. Vagystės.....	27
2.1.1.5. Sukčiavimai.....	29
2.1.1.6. Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis.....	31
2.1.1.7. Korupcija.....	33
2.2. Asmenys, padarę nusikalstamas veikas.....	34
2.2.1. Asmenys, įtariami nusikalstamų veikų padarymu	34
2.2.1.1. Moterys, įtariamos nusikalstamų veikų padarymu.....	36
2.2.1.2. Nepilnamečiai, įtariami nusikalstamomis veikomis.....	39
2.2.2. Nuteisti asmenys.....	42
2.2.2.1. Nuteisti nepilnamečiai.....	44
3. PAGRINDINĖS LIETUVOS IR KITŲ PASAULIO ŠALIŲ NUSIKALSTAMUMO TENDENCIJOS, JŲ SAŲVEIKA.....	47
IŠVADOS.....	53
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	56
SANTRAUKA.....	61
ZUSAMMENFASSUNG.....	62
PRIEDAI.....	65

ĮVADAS

Bendra darbo charakteristika ir darbo aktualumas.

Vis sparčiau plintančios nusikalstamos veikos¹ lyg voratinkliu pančioja kiekvienos šalies siekį stiprinti socialinį, ekonominį, teisinį ir kultūrinį vystymąsi. Nusikalstamumas, kaip socialinis reiškinys, yra visos visuomenės problema ir būdingas visoms be išimties pasaulio šalims. Tai viena aštriausių problemų visuomenėje, kadangi paliečiami gyvybiškai svarbūs, liečiantys kiekvieną žmogų klausimai. Nusikaltimai byloja apie disfunkcinius procesus visuomenėje, apie pažeistą visuomenės narių solidarumą, apie vertybinių orientacijų krizę.² Valstybė, siekdama užtikrinti piliečių saugumą, kontroliuoti kriminogeninius procesus ir reiškinius, sąlygojančius prigimtinių asmens teisių ir laisvių apsaugos pažeidimus, įvairiais būdais ir priemonėmis siekia mažinti nusikalstamumą, sukurti ir įgyvendinti veiksmingą nusikalstamumo prevencijos sistemą. Kriminogeninės situacijos kontrolė, nusikalstamų veikų prevencinių priemonių formavimas, atitinkamų institucijų kryptingos veiklos organizavimas tiesiogiai priklauso nuo turimų duomenų apie nusikalstamumo būklę, lygį, struktūrą, jo kitimo tendencijas.

Darbo aktualumą sąlygoja tai, kad šiuolaikiniame pasaulyje vykstant globalizacijai, Lietuvos nusikalstamumas neegzistuoja atskirai, o yra viso pasaulio nusikalstamumo dalis. Tai sudaro prielaidą manyti, jog globalių problemų, tokių kaip nusikalstamumas, sprendimas neapsiriboja vienos valstybės galiomis. Manytina, jog Lietuvos nusikalstamumo kiekybinių ir kokybinių rodiklių analizė pasaulio kontekste padėtų geriau pažinti mūsų šalies nusikalstamumą, numatyti jo raidą.

Pasaulio mastu nusikalstamumas yra įvairus: yra šalių, kuriose nusikalstamumas yra labai didelis, yra ir tokių, kuriose mažas, skirtingos jo kitimo tendencijos. Anksčiau vyravusi nuomonė, kad nagrinėti nusikalstamumą tikslinga tik dėl to, kad galima būtų įvertinti teisėsaugos institucijų darbą, pasikeitė ir šiuo metu nekyla abejonių, kad skelbiami atitinkami nusikalstamumo rodikliai naudingi ne tik kriminologams, specialistams, bet ir visai pasaulio visuomenei. Reikia pripažinti, kad kiekvienoje išsivysčiusioje demokratinėje valstybėje nusikalstamumo rodikliai neabejotinai kruopščiai analizuojami, vertinami, daromos išvados ir

¹ Šiame darbe terminas „nusikalstamos veikos“ apima nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus (iki 2003 m. gegužės 1 d. Lietuvoje visos nusikalstamos veikos buvo tik nusikaltimai, pagal naująjį Baudžiamąjį kodeksą nusikalstamos veikos skirstomos į nusikaltimus ir baudžiamuosius nusižengimus). „Tarptautinėje nusikalstamumo statistikoje naudojami būtent nusikalstamų veikų skaičiai, kai lyginamas bendras registruotas nusikalstamumas, nors vartojamas angliškas terminas „crimes“ (A. Kiškis. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma? // Jurisprudencija. 2006. T 3 (81). P. 33.)

² Dobryninas A., Gaidys V.. Ar saugi Lietuvos visuomenė? (Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. – Vilnius: LR Seimas, Jungtinių Tautų Vystymo Programa. 2004. P. 7. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/stat/auk/auk3.htm> (2006-05-10).

priimami atitinkami sprendimai. Dar visai neseniai Lietuvos kriminologijos specialistai pripažino, kad nusikaltimų tyrimo bei kontrolės praktika iš esmės „ėjo“ paskui realųjį nusikalstamumą. Todėl nebuvo pasiruošta reaguoti į organizuoto nusikalstamumo išpuolius ir naujas nusikaltėlių formas, į sukčiavimus ir kitus nusikaltimus komercijos, bankininkystės srityse, ir į daugelį ekonominių nusikaltimų apskritai.³ 1997 metais Lietuvoje įkurtas Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras⁴ (toliau – NPLC) kaupia, sistemina ir apibendrina iš valstybinių institucijų gautą naujausią informaciją apie nusikalstamumą Lietuvoje, pateikia informaciją apie atliktus viktimologinius ir kitus tyrimus, teikia duomenis apie nusikalstamas veikas kitose Baltijos šalyse bei kitą informatyvią medžiagą apie nusikalstamumą. Tarptautinė nusikalstamų veikų ir kriminalinės justicijos statistika bei viktimologinių tyrimų medžiaga skelbiama Jungtinių Tautų Organizacijos (toliau – JTO) Nusikalstamumo ir justicijos informaciniame tinkle, taip pat įvairios kriminologinės, baudžiamosios statistinės informacijos galima aptikti ir kituose užsienio internetiniuose puslapiuose. Dėka šiuolaikinių technologijų, tokių kaip internetas, informacija iš viso pasaulio gana nesunkiai pasiekama, deja yra trūkumų: naujaisi apibendrinti duomenys apie įvairių pasaulio šalių nusikalstamumą vėluoja, todėl nusikalstamumo rodiklių lyginimas pasaulio šalių atžvilgiu įmanomas tik to laikotarpio, kurio duomenys yra paskelbti užsienio internetiniuose tinklalapiuose; be abejo, egzistuoja kalbos barjeras, problemos susijusios su informacijos paieška ir t.t. Todėl šiame darbe pagrįdė remiamasi paskutiniais (naujausiais) duomenimis, kuriuos pateikė įvairios pasaulio šalys, dalyvavusios septintajame Jungtinių Tautų tyrime „Nusikalstamumas ir kriminalinės justicijos sistemų veikla, 1998-2000 metais“⁵ bei aštuntajame Jungtinių Tautų tyrime „Nusikalstamumas ir kriminalinės justicijos sistemų veikla, 2001-2002 metais.“⁶

Darbo problema. Apibendrintos informacijos apie pasaulio nusikalstamumą lietuvių kalba stygius bei nusikalstamumo rodiklių įvairovė, skirtingas jų traktavimas apsunkina nustatyti Lietuvos vietą pasaulio šalių tarpe nusikalstamumo atžvilgiu.

Skirtingas nusikalstamų veikų sąvokos apibrėžimo interpretavimas, žmonių santykiai su teisėsaugos institucijomis, atskleidžiant nusikalstamas veikas, nusikalstamų veikų bei jas padariusių asmenų apskaitos sistemos pokyčiai, tradicijos ir kiti veiksniai leidžia atlikti tik

³ Lietuvos teisės universitetas, Vilniaus universitetas, Teisės institutas, Matematikos ir informatikos institutas, Lietuvos Teismo ekspertizės centras. Mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“. Programos vadovas doc. dr. E. Kurapka. - Vilnius, 2001. P. 19.

⁴ *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras.* <http://www.nplc.lt/stat/stat.htm> (2006-01-05).

⁵ The Seventh United Nations Survey on Crime Trends and the Operations of Criminal Justice Systems (1998 - 2000). *United Nations Office on Drugs and Crime.* http://www.unodc.org/unodc/crime_cicp_survey_seventh.html (20 May 2006).

⁶ The Eighth United Nations Survey on Crime Trends and the Operations of Criminal Justice Systems (2001 - 2002). *United Nations Office on Drugs and Crime.* http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_survey_eighth.html (20 May 2006).

sąlyginį atskirų pasaulio šalių nusikalstamumo palyginimą. Nors ir suvokiant tai, kad kiekvienos šalies nusikalstamumą įtakoja tos šalies istorinė raida, politinė, socialinė – ekonominė, teisinė sistema, kultūriniai bei kiti ypatumai, ir nėra tikslinga kopijuoti kitos šalies nusikalstamumo kontrolės ir prevencijos praktiką bei patyrimą, tačiau plintant tarptautiniam nusikalstamumui, formuojant kovos su nusikalstamumu strategiją, būtina žinoti Lietuvos nusikalstamumo būklę platesniu, nei šalies mastu.

Temos ištyrimo lygis. Lietuvoje mokslinių publikacijų nagrinėjant nusikalstamumą skirtingais laikotarpiais ir įvairiais aspektais išties nemažai. Pavyzdžiui, A. Dapšys, A. Čepas (1998) pateikė 1990-1997 metų bendras nusikalstamumo tendencijas bei jų analizę, apibūdino kokybinių ir kiekybinių nusikalstamumo rodiklių pokytį.⁷ A. Dapšys (1998) atliko kriminologinį nusikalstamumo situacijos Lietuvoje įvertinimą.⁸ A. Kiškis (2002) pateikė nusikalstamumo 2001 metais charakteristiką.⁹ G. Babachinaitė ir V. Paulikas (2005) atskleidė pagrindinius nusikalstamumo kaime bruožus.¹⁰

Svarbu paminėti tai, kad Lietuvos mokslininkai, praktikai bei specialistai turėdami vieną iš tikslų sukurti nusikalstamumo būklės, struktūros, tendencijų ir priežasčių analizės modelį ir jo pagrindu iširti nusikalstamumą Lietuvoje už ilgesnį laikotarpį atliko mokslinius praktinius tyrimus ir 1997 m. pateikė mokslo programos "Nusikalstamumas ir kriminalinė justicija" ataskaitą (4 tomai).¹¹ Taip pat jau keletą metų kasmet rengiamos mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“ ataskaitos, kuriose pateikiama nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, prevencijos kryptys, nusikalstamumą įtakojantys veiksniai, ir t.t.¹²

Tuo tarpu, išsamesnių tyrimų nagrinėjama tematika Lietuvoje nėra daug, paminėtini autoriai, kurie analizavo Lietuvos nusikalstamumą, lygindami su kitų valstybių nusikalstamumu, pavyzdžiui G. Sakalauskas (1999) nagrinėjo pagrindinius nusikalstamumo Lietuvoje rodiklius 1990-1998 metais, nusikalstamumo tendencijas Lietuvoje ir Europoje, nusikaltimus padariusių asmenų socialinę padėtį, vaikų ir jaunimo nusikalstamumą,¹³ V. Justickis (2001), (2004) pateikė

⁷ Dapšys A., Čepas A. Nusikalstamumas: kontrolė ir prevencijos perspektyvos (9 skyrius) // Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. - Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1998. P. 125-133.

⁸ Dapšys A. Kriminologinis nusikalstamumo situacijos Lietuvoje įvertinimas. Prognozės ir prevencijos galimybės// Teisės problemos. 1998, Nr. 3-4, P. 166-186.

⁹ Kiškis A. Nusikalstamumo Lietuvoje 2001 metais charakteristika // Jurisprudencija. 2002. T. 29(21), P. 66-71.

¹⁰ Babachinaitė G., Paulikas V. Nedarbas ir nusikalstamumas Lietuvos kaime po 1990 metų// Jurisprudencija. 2005. T. 74(66), P. 66-73.

¹¹ Lietuvos teisės akademija, Teisės institutas, Teismo ekspertizės institutas, Vilniaus universiteto teisės fakultetas. Nusikalstamumas ir kriminalinė justicija [Rankraštis] : mokslo programos baigiamoji ataskaita (4 knygos). Programos vadovas doc. dr. E. Kurapka.- Vilnius, 1997.

¹² Lietuvos teisės universitetas, Vilniaus universitetas, Teisės institutas, Matematikos ir informatikos institutas, Lietuvos Teismo ekspertizės centras. Mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“. Programos vadovas doc. dr. E. Kurapka. - Vilnius, 2003.

¹³ Sakalauskas G. Nusikalstamumas (10 skyrius) // Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 1999. – Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1999. P. 139-153.

pasaulines nusikalstamumo tendencijas, pasaulinių ir nacionalinių tendencijų sąveiką,¹⁴ V. Rudzkienė (2002) analizavo nusikalstamumo Lietuvoje ir Rytų Europos šalyse raidą.¹⁵

Darbo tikslas – remiantis įvairių pasaulio šalių statistinių nusikalstamumo rodiklių pagalba įvertinti Lietuvos nusikalstamumo padėtį ir tendencijas bendrame pasaulio kontekste. Siekiant įgyvendinti numatytą tikslą keliami **uždaviniai**:

- apibrėžti nusikalstamumo sampratą bei pagrindinius nusikalstamumą apibūdinančius rodiklius;

- atlikti 1998 - 2002 metų Lietuvos ir kitų pasaulio šalių nusikalstamumo būklės ir lygio įvertinimą;

- išanalizuoti Lietuvos nusikalstamumo struktūros bei kitų pasaulio šalių atitinkamų rodiklių panašumus ir skirtumus;

- atskleisti nusikalstamumo tendencijas Lietuvoje ir atskirose pasaulio šalyse per 1998 - 2002 metus;

- apibūdinti Lietuvos nusikalstamumo padėtį pasaulio kontekste.

Darbo objektas – atskirų pasaulio šalių nusikalstamos veikos ir jas padarę asmenys.

Darbo dalykas – nusikalstamumo rodikliai.

Darbo metodai. Mokslinės literatūros analizė naudojama gvildenant įvairių autorių suformuluotas nusikalstamumo, jį apibūdinančių rodiklių, sampratas. Lyginamojo ir duomenų analizės metodų pagalba renkami, sisteminami ir analizuojami užsienio šalių ir Lietuvos registruoto nusikalstamumo statistiniai duomenys. Apibendrinimo metodas svarbus apibendrinant, įvertinant duomenis, gautus statistinių duomenų analizės ir palyginimo metu.

¹⁴ Justickis V. Kriminologija. I dalis - Vilnius, 2001. P. 288-312.; Justickis V. Kriminologija. II dalis - Vilnius, 2004. P. 101-125.

¹⁵ Rudzkienė V. Lietuvos kriminalinių ir socialinių-ekonominių rodiklių ryšių analizė// Jurisprudencija. 2002. T. 26 (18), P. 99-106.

1. NUSIKALSTAMUMO IR JŲ APIBŪDINANČIŲ RODIKLIŲ SAMPRATA

Kriminologijos literatūroje nusikalstamumo apibrėžimų suformuluota gana daug. Nusikalstamumo sąvoka visuomet buvo traktuojama įvairiai ir iki šiol nėra vieningo nusikalstamumo apibrėžimo. Pasak J. I. Gilinskij, jeigu kiekvienas planetos gyventojas gerai žino, kas tai yra nusikaltimas ir nusikalstamumas, tai specialistui–kriminologui – tai vienas iš pačių sudėtingiausių klausimų.¹⁶ Šiame darbe apibrėžti nusikalstamumą ir jo rodiklių sampratą tikslinga tam, kad būtų galima šį itin sudėtingą reiškinį nagrinėti ne įvairiais aspektais, o būtent remtis apibrėžtos sampratos riba, t.y., kiek tai susiję su darbo tema.

Lietuvos kriminologas J. Bluvšteinas nusikalstamumą įvardija procesu, kurį sudaro visuma įstatymu baudžiamų veikų, padarytų tam tikroje valstybėje ar regione per tam tikrą laikotarpį.¹⁷ A. Dapšys nusikalstamumą apibūdina kaip vieną iš specifinių socialinių teisinių reiškinų, su kuriuo susiduria bet kuri valstybė.¹⁸ Anot šio autoriaus, skiriasi tik šio reiškinio mastai, raiškos formos, problemos sprendimo būdai bei priemonės. Tai priklauso nuo šalies socialinės, ekonominės, politinės padėties, istorinių, kultūrinių tradicijų, visuomeninių teisinių santykių raidos ir intensyvumo, jų harmonijos ir disharmonijos lygio, evoliucinio ar revoliucinio vystymosi pobūdžio.¹⁹ Išskirdamas pagrindinius nusikalstamumo požymius A. Čepas nusikalstamumą apibrėžia kaip masiškai paplitusį, istoriškai kintantį socialinį reiškinį, turintį antagonistinį, teisinį, kriminalinį pobūdį ir susidarantį iš nusikaltimų, matomų tam tikrose valstybėse ar jų dalyse, padarytų per tam tikrą laiką, visumos.²⁰ Prof. habil. dr. J. Galinaitytė ir dr. T. Rudzkis pateikdami šiuolaikinio nusikalstamumo sampratą pabrėžia, kad nusikalstamumą galima suvokti tik kartu su visa visuomene joje vykstančiais procesais ir reiškiniais. Šių kriminologijos specialistų nuomone, nusikalstamumas yra valstybei ir visuomenei pavojingas istoriškai kintantis save kuriantis sąlyginai savarankiškas socialinis teisinis reiškinys, nulemtas visuomenėje vykstančių socialinių procesų ir reiškinų, reikalaujantis nuolatinės kontrolės.²¹

Nusikalstamos veikos vyksta visuomenėje (socialinėje sferoje), kurias kriminalizuoja baudžiamasis įstatymas, todėl natūralu, kad dažnas autorius nusikalstamumą apibūdina kaip socialinį teisinį reiškinį, pasitelkdamį vienus ar kitus šiam reiškiniui būdingus bruožus (masiškumą, kintamumą, pavojingumą ir kt.).

Manome, jog kriminologai J. Galinaitytė ir T. Rudzkis pagrįstai pritaria nuomonei, kad vakarų autorių kriminologijos darbuose nusikalstamumo samprata visai nepateikiama,

¹⁶ Гилинский Я. И. Девиантность, преступность, социальный контроль. Избранные статьи. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. С. 194.

¹⁷ Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 37.

¹⁸ Dapšys A. Kriminogeninės situacijos analizė ir nusikalstamumo prevencijos problemos//Teisės institutas, 1995. P. 18.

¹⁹ ten pat

²⁰ Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. - Vilnius, 1998. – P. 133-134.

²¹ Galinaitytė J., Rudzkis T. Šiuolaikinės nusikalstamumo sampratos problema // Jurisprudencija. 2005, T. 70 (62), P. 139.

nagrinėjami tik nusikalstamumo apskaičiavimo ir vertinimo klausimai.²² Pavyzdžiui, vokiečių kriminologas Hans-Dieter Schwind kalbėdamas apie nusikalstamumo sampratą gana siaurai apibrėžia jo (vok. „*Kriminalität*“) reikšmę: tai visi nusikalstami veiksmai, už kuriuos baudžiamieji įstatymai numato bausmę.²³ Vokietis B. Schmitt teigia, kad teisinė – baudžiamoji nusikalstamumo sąvoka, skirtingai nei kriminologinė, yra paprasta - tai baudžiamuoju įstatymu uždraustas nusikalstamas elgesys, kuris apibrėžtas teisiniais valstybiniais metodais.²⁴ Nusikalstamumas - baudžiamąja teise uždraustų veikų suma. Tie veiksmai yra ypatingi teisės pažeidimai – nusikaltimai; jų suma yra aprašoma erdvėje bei laike, ir yra nagrinėjama jos apimtis (būklė), struktūra ir dinamika²⁵ - taip apie nusikalstamumą, pasitelkdamas minėtus nusikalstamumo rodiklius rašo vokiečių kriminologas G. Kaiser.

Tai, kad nusikalstamumas traktuojamas kaip socialinis, teisinis, masinis, istoriškai nulemtas reiškinys²⁶ dominuoja ir kai kurių rusų autorių Ю. М. Антонян, В. Н. Кудрявцев, В. Е. Эминов ir kt. apibrėžimuose, nors kiti teigia, kad tokie bruožai neatspindi paties nusikalstamumo, nes visi socialiniai reiškiniai, ne tik nusikalstamumas, yra istoriškai nulemti, masiniai.²⁷ Kriminologijos žodyne aptinkame teisine prasme suformuluotą ir tokią nusikalstamumo apibrėžimą: tai - tam tikroje teritorijoje per tam tikrą laikotarpį padarytų nusikalstamų veikų ir jas padariusių asmenų, kurių atžvilgiu įsigaliojo teismo apkaltinamieji nuosprendžiai, visuma.²⁸ Atkreiptinas dėmesys, kad į nusikalstamumo sąvoką įtraukiama ne tik nusikalstamos veikos, bet ir jas padarę asmenys. Anot kriminologų J. Galinaitytės ir T. Rudzčio, įtraukus į nusikalstamumo sampratą ir asmenis, padariusius nusikalstamas veikas kyla klausimas ne tiek dėl nusikalstamumo sampratos, kiek su taip išplėstai suvokiamo nusikalstamumo tyrimo metodologija. Tačiau šių kriminologų nuomone, atsietai nagrinėjant nusikalstamų veikų požymius ir nusikaltėlių asmenybės savitumus problemų neturėtų kilti.²⁹ Manome, kad nagrinėjant Lietuvos nusikalstamumą pasaulio kontekste informatyvus nusikalstamumo požymis yra ne tik užregistruotos nusikalstamos veikos, bet ir jas padarę asmenys.

Remiantis pateiktomis nusikalstamumo sampratomis bei išskirtais požymiais, galima būtų formuluoti tokią nusikalstamumo sampratą: nusikalstamumas – tai kiekvienai valstybei būdingas socialinis teisinis reiškinys, apimantis tam tikroje valstybėje per tam tikrą laikotarpį padarytas nusikalstamas veikas ir jas padariusius asmenis.

²² Galinaitytė J., Rudzkis T. Šiuolaikinės nusikalstamumo sampratos problema // *Jurisprudencija*. 2005, T. 70 (62), P. 139.

²³ Schwind H. D. *Kriminologie. Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen*. - Heidelberg, 1992. S. 2

²⁴ Schmitt B. *Kriminologie Jugendstrafrecht Strafvollzug*. - Munster, 1998. S. 1.

²⁵ Kaiser G. *Kriminologie*. - Heidelberg, 1993. – S. 211.

²⁶ Антонян Ю. М. *Криминология*. - Москва: Логос, 2004. С. 53.; В. Н. Кудрявцев, В. Е. Эминов. *Криминология*. -Москва: Логос, 1997. С. 50.

²⁷ Бурлакова В. Н., Кропачева Н. М. *Криминология. Учебник*. - Москва и др. . 2003. С. 46.

²⁸ Максимов С. В. *Краткий криминологический словарь*. - Москва: Юрист, 1995. С.15

²⁹ Galinaitytė J., Rudzkis T. Šiuolaikinės nusikalstamumo sampratos problema // *Jurisprudencija*. 2005, T.70 (62), P. 137.

Lietuvių kalbos žodyne „rodiklis“ apibūdinamas kaip veiklos rezultatų, kokybės ir kiekybės išraiška, duomuo.³⁰ *Rodiklis* – tai vienas ar grupė požymių, stebint kuriuos galima spręsti apie problemą ir jos pokyčius.³¹ Priklausomai nuo tikslo nusikalstamumas gali būti vertinamas panaudojant pačius įvairiausius rodiklius. Nusikalstamumo kiekybinių ir kokybinių rodiklių pagalba galima išnagrinėti gausesnę informacijos apie nusikalstamas veikas įvairovę, nusikalstamų veikų ryšį su kitais socialiniais reiškiniiais ir procesais, atskleisti tam tikrus kokybinių charakteristikų dėsningumus, nustatyti nusikalstamumo tendencijas. Išvardinti ir aptarti visus nusikalstamumo rodiklius būtų netikslinga, todėl apibūdinsime pagrindinius, kuriais ir bus remtasi šiame darbe.

Nusikalstamumą apibūdina jo paplitimas, dinamika ir struktūra.³² Kriminologijos literatūroje išskiriamos kiekybinės ir kokybinės nusikalstamumo charakteristikos. Kiekybiniu vadinamas bruožas, pagal kurį turintys jį objektai gali lygintis suprantant «kiek (arba keliais) daugiau».³³ Dauguma autorių³⁴ kriminologijos vadovėliuose ar kituose teorinio pobūdžio leidiniuose kalbėdami apie kiekybines nusikalstamumo charakteristikas, prie jų priskiria nusikalstamumo būklę ir lygį.

Būklė ir lygis - rodikliai apibūdinantys nusikalstamumo paplitimą.

Nusikalstamumo būklė - tai visuma nusikalstamų veikų, padarytų per tam tikrą laikotarpį tam tikroje teritorijoje. Deja, remiantis šiuo rodikliu negalime palyginti nusikalstamumo paplitimo skirtingose valstybėse, kadangi kiekviena valstybė skiriasi gyventojų skaičiumi, todėl nusikalstamumo paplitimui apibūdinti pasitelkiamas kitas, išvestinis iš nusikalstamumo būklės rodiklis - nusikalstamumo lygis (kartais dar vadinama indeksu arba koeficientu) - tai konkrečioje teritorijoje per konkretų laikotarpį padarytų nusikalstamų veikų skaičius, tenkantis pasirinktam tos teritorijos gyventojų skaičiui. Dažniausiai šį santykį atspindi labai nedidelis skaitmuo (maždaug tūkstantosios vieneto dalys), todėl nusikalstamumo lygis skaičiuojamas 10, 100 tūkstančių arba milijonui gyventojų.³⁵ Be to, siekiant tiksliau apskaičiuoti nusikalstamumo lygį imama tik kriminologine prasme aktyvioji gyventojų dalis (neskaitomi mažamečiai ir vyresni kaip 60 metų amžiaus³⁶) arba kaip įvardinta kriminologijos žodyne, žmonių, pasiekusių baudžiamosios atsakomybės amžių.³⁷ Kokybinė nusikalstamumo charakteristika, visų pirma, atspindi paties reiškinio sudėtį, antra, orientuoja organizacijų veiklą

³⁰ Keinys S. (vyr. redaktorius). Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. P. 663.

³¹ Justickis V., Gečėnienė S., Čepas A. Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programų ir priemonių veiksmingumo vertinimo metodika. P. 5. http://www.vrm.lt/uploads/media/Metodika_01.doc (2006-09-10).

³² Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 38.

³³ Блувштейн Ю. Д. Криминологическая статистика. - Минск, 1981. С. 14.

³⁴ Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. Криминология. - Москва: Юрист, 1997. С. 50; Бурлакова В. Н., Кропачева Н. М. Криминология. Учебник. Москва и др., 2003. С. 48; Антонян Ю. М. Криминология. - Москва: Логос, 2004. С. 53.;

³⁵ Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 39.

³⁶ ten pat

³⁷ Максимов С. В. Краткий криминологический словарь. - Москва: Юрист, 1995. С. 23.

kovai su juo.³⁸ Kokybiniu vadinamas bruožas, leidžiantis atskirti objektą, turintį jį, nuo objekto, neturinčio tokio.³⁹ **Nusikalstamumo struktūra** yra kokybinis nusikalstamumo rodiklis, kuris turi skaitinę (kiekybinę) išraišką, atskleidžia nusikalstamumo kaip reiškinio vidinę sandarą, formą. Nusikalstamumas yra polistruktūrinis, t.y., vienu metu jis turi daugelį struktūrų.⁴⁰ Nors kriminologai siūlo nusikalstamumo struktūras nagrinėti labai įvairiai, atsižvelgiant į tam tikrus požymius, pavyzdžiui, socialinius – demografinius, baudžiamuosius – teisinius, kriminologinius,⁴¹ tačiau jų labai daug, todėl reikėtų juos grupuoti į: 1) apibūdinančius asmenį padariusį nusikalstamą veiką (lytis, amžius, išsilavinimas ir kt.); ir 2) nusikalstamą veiką (elgesį) apibūdinančius požymius (nusikaltimo sunkumo laipsnis, nusikaltimo pavojingumo visuomenei laipsnis, nusikaltimo vieta ir laikas ir kt.). Atsižvelgiant į konkrečius tyrimo tikslus tikslinga nagrinėti ir atitinkamas nusikalstamumo struktūras.

Dar vienas svarbus rodiklis – **nusikalstamumo dinamika** – tai būklės ir (arba) lygio pasikeitimas per tam tikrą laiką.⁴² Dinamiką atspindi absoliutus didėjimas (mažėjimas), nusikalstamumo apimtys ar lygio (atskiro jo tipo, kilmės ar rūšies) didėjimo (mažėjimo) tempas.⁴³ Šį nusikalstamumo rodiklį kriminologai priskiria prie kiekybinių - kokybinių rodiklių⁴⁴, kadangi jis parodo nusikalstamumo lygio, jo struktūros judėjimą laike. Nusikalstamumo dinamika padeda nustatyti tendencijas ir jų vystymąsi,⁴⁵ su kuriomis siejamas, atitinkamų nusikalstamumo kontrolės priemonių parinkimas.

Apibendrinant galima formuluoti, kad nusikalstamumas pasireiškia per atskiras nusikalstamas veikas, todėl jo analizė atliekama per statistiškai išmatuotas nusikalstamumo savybes, bruožus, kurių reikšmės vadinamos nusikalstamumo rodikliais. Iš šių rodiklių išskiriami pagrindiniai:

- **būklė ir lygis**
- **struktūra**
- **dinamika**

Nusikalstamumo rodikliams beveik visada taikomi sukonkretinimai, dažniausiai laiko ir erdvės atžvilgiu, t.y. nustatomi apskaitos laikotarpis ir teritorija.

³⁸ Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. Криминология. - Москва: Юрист, 1997. С. 50.

³⁹ Блувштейн Ю. Д. Криминологическая статистика. - Минск, 1981. С. 13.

⁴⁰ Bluvšteinas J.(Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 40.

⁴¹ Бурлакова В. Н., Кропачева Н. М. Криминология. Учебник. - Москва и др., 2003. С. 49.

⁴² Bluvšteinas J.(Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994. P. 40.

⁴³ Максимов С. В. Краткий криминологический словарь. - Москва: Юрист, 1995. С. 6.

⁴⁴ Антонян Ю. М. Криминология. - Москва: Логос, 2004. С. 56.

⁴⁵ Бурлакова В. Н., Кропачева Н. М. Криминология. Учебник. - Москва и др., 2003. С. 49.

2. LIETUVOS IR KITŲ PASAULIO ŠALIŲ NUSIKALSTAMUMO KIEKYBINIŲ IR KOKYBINIŲ RODIKLIŲ ANALIZĖ

Kiek egzistuoja visuomenė, tiek egzistuoja ir nusikalstamumas. Laiko tėkmėje keičiasi pati visuomenė, atitinkamai keičiasi ir nusikalstamumas. Globalizacija, ekonomikos augimas, akivaizdi pažanga komunikacijų, informacinių technologijų srityse padeda nusikalstamumui vis giliau įleisti šaknis įvairiuose pasaulio kampeliuose. Vienas iš svarbiausių žmogaus poreikių yra saugumo jausmas, todėl šiandieninių iššūkių saugumui kontekste, teigiama yra tai, kad dabartiniu metu turime žymiai daugiau galimybių pažinti šį neigiamą socialinį reiškinį, kadangi gyvenant „uždaroje“ valstybėje, gerai nežinojome kas vyksta už jos sienų. Naujausios technologijos leidžia operatyviau apdoroti kriminologinės statistikos duomenis ir juos pateikti visuomenei. Lietuvoje kasmet tobulinamos baudžiamosios statistikos duomenų bazės, plečiamas rodiklių, pateikiamų iš įvairių valstybinių teisėsaugos institucijų spektras, pavyzdžiui, kaupiami išsamesni duomenys apie nusikalstamų veikų aukas ir joms padarytą žalą, ir kt. (Lietuvoje duomenys apie nusikalstamomis veikomis padarytą turtinę žalą pateikiami tik nuo 2005 metų⁴⁶, o tarkim Vokietijoje šie duomenys jau senokai kaupiami ir analizuojami.⁴⁷)

Šiame darbe analizuojami 30 šalių, tame tarpe ir Lietuvos, dalyvavusių septintajame ir aštuntajame JT tyrimuose „Nusikalstamumas ir kriminalinės justicijos sistemos veikla“, statistiniai registruoto nusikalstamumo duomenys, apimantys 1998-2002 metų laikotarpį (naujausi paskelbti). Šalys pasirinktos pagal tai, kurios pateikė daugiausia duomenų abiejuose tyrimuose, kadangi dalis valstybių nepateikė kai kurių metų duomenų, be to atsižvelgta ir į tai, kad šalys būtų iš įvairių žemynų. Nusikalstamumo rodiklių kokybinė ir kiekybinė analizė orientuota būtent pagal pateiktus rodiklius, apjungiant abiejų tyrimų (1998 - 2000 m. ir 2001 - 2002 m.) duomenis. Siekiant atlikti įmanomai gilesnę analizę, kai kurie duomenys, kurių nepateikė pasirinktos šalys šiuose JT tyrimuose, naudojami iš Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinių, t.y. iš antrojo (1995 - 2000 m.) ir trečiojo (2000 - 2003 m.) leidinių⁴⁸ bei kitų oficialių šaltinių.

Vienas pagrindinių Jungtinių Tautų statistinių duomenų apie nusikalstamumą iš įvairių šalių sutelkimo į vieną visumą tikslų - surinkti duomenis apie registruotas nusikalstamas veikas, jas padariusius asmenis tam, kad pagerinti nusikalstamumo analizę ir paskleisti šią informaciją visam pasauliui. Šie duomenys palengvina nustatyti nusikalstamumo tendencijas, jas kritiškai įvertinti, padeda nustatyti problemines sritis, numatyti reikalingus sprendimus nusikalstamumo

⁴⁶ Duomenys apie turtinę žalą. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/stat/atas/ird/zala/zala.htm> (2006-09-15).

⁴⁷ Schaden. *Bundeskriminalamt*. <http://www.bundeskriminalamt.de/pks/pks1998/index2.html> (15 Sept. 2006).

⁴⁸ Tarptautinė statistika. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/stat/stat.htm#Tarptaut-stat> (2006-09-11).

prevencijos bendradarbiavimo srityje bei priimant administracinius sprendimus šalies ir tarptautiniu lygiu. Tai patvirtina tarptautinių nusikalstamumo rodiklių analizės ir palyginimų svarbą, kad dar geriau pažinti šį negatyvų globalinį reiškinį. Kriminologai jau seniai yra pripažinę nusikalstamumo palyginimo, jo dinamikos analizės galimybę esant dideliems tiek teisiniams, tiek ir kitiems socialiniams pokyčiams, skirtumams.⁴⁹ Pavyzdžiui, Rusijos kriminologai⁵⁰ nevengia analizuoti, lyginti tokių skirtingų šalių, kaip Rusijos ir Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV). Reikėtų pripažinti, kad šiame darbe lyginant kelių valstybių nusikalstamumo rodiklius, vien dėl įvairių atskirų valstybių nusikalstamų veikų registravimo sistemų skirtumo ar skirtingo žmonių pasitikėjimo teisėsaugos institucijomis laipsnio, bus formuluojamos tik apytikslės išvados.

2.1. Nusikalstamumo būklė ir lygis

Šalies nusikalstamumo būklę atspindi absoliutus skaičius nusikalstamų veikų, įvykdytų konkrečioje šalyje (teritorijoje) per tam tikrą laikotarpį. Savaimė suprantama, kad įvertinti tikrąją nusikalstamumo būklę remiantis tik informacija apie registruotas nusikalstamas veikas yra nerealu. Bet kuriai visuomenei sunku įvertinti nusikalstamumą, kadangi pranešama ne apie visas nusikalstamas veikas, be to registruoto nusikalstamumo statistika ribota todėl, kad dalis nusikalstamų veikų teisėsaugos institucijų nėra kvalifikuojami ir registruojami kaip nusikaltimai, atitinkantys tų veikų požymius⁵¹. Kriminologiniai tyrimai paneigė vieną iš svarbiausių nuostatų, kuria rėmėsi tradicinė kriminologija, kad egzistuoja vienas „tikrasis“ duomenų apie nusikalstamumo būklę šaltinis.⁵² 1997 metais Lietuvoje atliktų viktimologinių tyrimų išvadoje teigiama, kad statistiniai nusikalstamumo rodikliai ir atitinkami atliktos viktimologinės apklausos duomenys ryškiai skiriasi, o tai gali rodyti visuomenės nuomonės, realios nusikalstamumo situacijos bei statistinių duomenų skirtumą.⁵³ Nusikaltimų latentškumas yra neišvengiamas, tai - visų pasaulio valstybių problema, tačiau kaip bebūtų, ryšys tarp registruoto nusikalstamumo statistikos ir realybės egzistuoja, o įvairių apklausų ir tyrimų metu surinkta informacija padeda tiksliau įvertinti esamą ar numatyti būsimą situaciją. Šiame darbe lyginant Lietuvos ir kitų šalių nusikalstamumą bus tik epizodiškai pasiremta atliktų viktimologinių tyrimų rezultatais.

⁴⁹ Kiškis A. Nusikalstamumas ir reakcija į jį Lietuvoje: kas pasikeitė po teisinės reformos?// Jurisprudencija. 2006. T. 3(81), P. 33.

⁵⁰ Лунеев В. В. Рыночная экономика и преступность //Общественные науки и современность. 1996. № 3, С. 37-46.

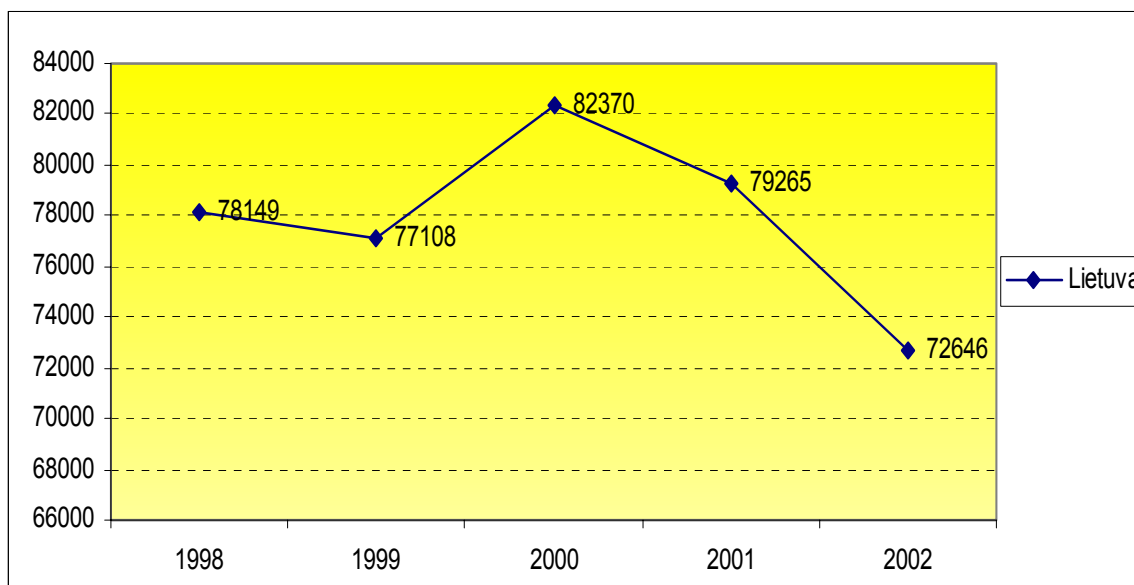
⁵¹ Babachinaitė G., Justickis V., Kiškis A., Petkus A., Rudzkiš T., Uscila R. Latentinio nusikalstamumo kriminologinio tyrimo metodikos. – Vilnius, 2005. P. 8.

⁵² Justickis V. Kriminologija. I dalis - Vilnius, 2001. P. 85.

⁵³ Tarptautinis viktimologinis tyrimas Lietuvoje 1997 m. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/stat/auk/auk2.htm> (2006-07-04).

Remiantis Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro duomenimis analizuojamu 1998 – 2002 metų laikotarpiu Lietuvoje nuo 2000 metų nusikalstamumo būklė gerėjo, t.y., iki 2002 metų užfiksuotas apie 12 proc. nusikalstamų veikų mažėjimas (1 diagrama).

1 diagrama. Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius Lietuvoje 1998-2002 m.⁵⁴



Toks registruoto nusikalstamumo bangavimas per palyginti neilgą penkių metų laikotarpį yra siejamas su atsitiktiniais kasmetiniais svyravimais, kuriuos lemia daug įvairių nuolat kintančių veiksnių (socialinių, ekonominių, politinių ir kt.). Per analizuojamą laikotarpį mūsų šalyje ryškių baudžiamosios teisės pokyčių neįvyko, o naujoji nusikalstamų veikų registravimo ir apskaitos tvarka prasidėjo nuo 2003 m. gegužės 1 d., įsigaliojus naujiesiems Lietuvos Respublikos baudžiamajam, baudžiamojo proceso, bausmių kodeksams.

Įvairiose pasaulio valstybėse registruotų nusikalstamų veikų absoliutūs skaičiai siekia nuo keliolikos tūkstančių iki milijonų (1 lentelė), kadangi šiuos skaičius įtakoja: valstybės dydis, gyventojų skaičius, kriminalizacija, nusikalstamų veikų registracija, jų apskaita, ir aibė įvairiausių kitų aspektų. Dėl nevienodo gyventojų skaičiaus pasaulio valstybėse, lyginant nusikalstamumą tarp atskirų valstybių, metodologiškai priimta analizuoti būtent nusikalstamumo lygio (kitaip koeficiento), o ne nusikalstamumo būklės rodiklius. Šiame darbe visi Lietuvos ir kitų pasaulio valstybių nusikalstamumo lygio rodikliai apskaičiuoti 100 tūkstančių gyventojų.

⁵⁴ Užregistruotos nusikalstamos veikos. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/stat/nus/nus1.htm> (2006-07-24).

1 lentelė. 1998 - 2002 m. užregistruotos nusikalstamos veikos⁵⁵

Šalis\ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Anglija ir Velsas	5109089	5301187	5170831	5525316	5899450
Argentina	922948	1062241	1129900	1178530	1340529
Azerbaidžianas	14937	14400	13958	14607	15520
Baltarusija	122858	130537	135540	112189	132867
Čekija	425930	426626	391469	358577	372341
Čilė	1505455	1614991	1409939	550282	593997
Danija	499174	494205	504240	473290	491026
Estija	45721	51539	57799	58497	53293
Filipinai	71575	82358	80108	76997	85776
Italija	2205782	2163826	2231550
Japonija	2033546	2165626	2443470	2735612	2853739
JAV*	12475634	11634378	11608072	11876669	11877218
Kanada	2567894	2475915	2476520	2502219	2516918
Latvija	36674	43969	50199	51082	49329
Lenkija	1073042	1121545	1266910	1390089	1404229
Lietuva	78149	77108	82370	79265	72646
Meksika	1364987	1390468	1363709	1512448	1516029
Moldova	36195	39346	38267	37830	36302
Olandija	1223500	1284328	1305635	1357617	1422863
Pietų Afrikos r.	2829874	3074378	3422743	2620974	2683849
Portugalija	341122	362589	363294	218353	218360
Rumunija	389172	360299	368025	340414	312204
Rusija	2581940	3001748	2952367
Slovakija	93859	94016	88817	93053	107373
Slovėnija	55259	61693	67617	80059	81697
Suomija	383479	509606	530270	516175	520194
Šveicarija	332000	311000	271000	275591	307631
Urugvajus	68799	67846	74133	120274	134010
Vengrija	600621	600621	450078	465694	420782
Vokietija	6456996	6302316	6264723	6363865	6507394

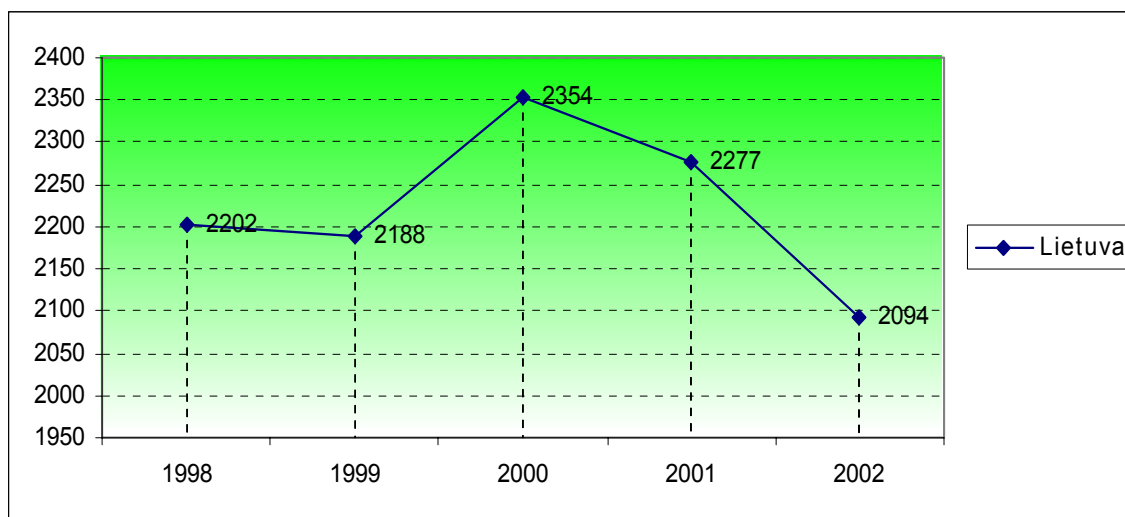
Atkreiptinas dėmesys, jog kai kurie analizuojamo laikotarpio Lietuvos duomenys apie užregistruotas nusikalstamas veikas, tenkančias 100 tūkstančių gyventojų pateikti JT tyrimuose ir esantys Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro tinklalapyje šiek tiek skiriasi. Doc. dr. A. Kiškio teigimu, JT tyrimuose esantys duomenys yra paimti iš Informatikos ir ryšių departamento statistinių ataskaitų, kuriose skaičiuojant nusikalstamumo lygį naudojamas gyventojų skaičius metų pradžioje. Tuo tarpu NPLC nusikalstamumo lygio skaičius gaunamas

⁵⁵ Visi šiame darbe panaudoti nusikalstamumo statistiniai duomenys, jei nėra papildomos nuorodos, paimti iš septintojo ir aštuntojo Jungtinių Tautų tyrimų „Nusikalstamumas ir kriminalinės justicijos sistemos veikla“ internetinių tinklalapių http://www.unodc.org/unodc/crime_cicp_survey_seventh.html; http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_survey_eighth.html

* JT tyrimuose pateikti neišsamūs JAV statistiniai nusikalstamumo duomenys, tačiau ir iš jų, kai kurie nesutampa su oficialiuose tinklalapiuose skelbiamais duomenimis, todėl kai kurie JAV nusikalstamumo rodikliai bus naudojami iš oficialių internetinių tinklalapių United States Crime Rates 1960 – 2005. *The Disaster Center*. <http://www.disastercenter.com/crime/uscrime.htm>; Uniform Crime Reports. *Federal Bureau of Investigation*. <http://www.fbi.gov/ucr/ucr.htm> (15 July 2006).

naudojant vidutinį metinį gyventojų skaičių. Taigi, NPLC duomenys yra tikslesni, todėl pasitaikius Lietuvos nusikalstamumo rodiklių skirtumams JT tyrimuose bei NPLC šiame tyrime bus naudojami rodikliai, paskelbti Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centre.

2 diagrama. Registruotų nusikalstamų veikų skaičius Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų



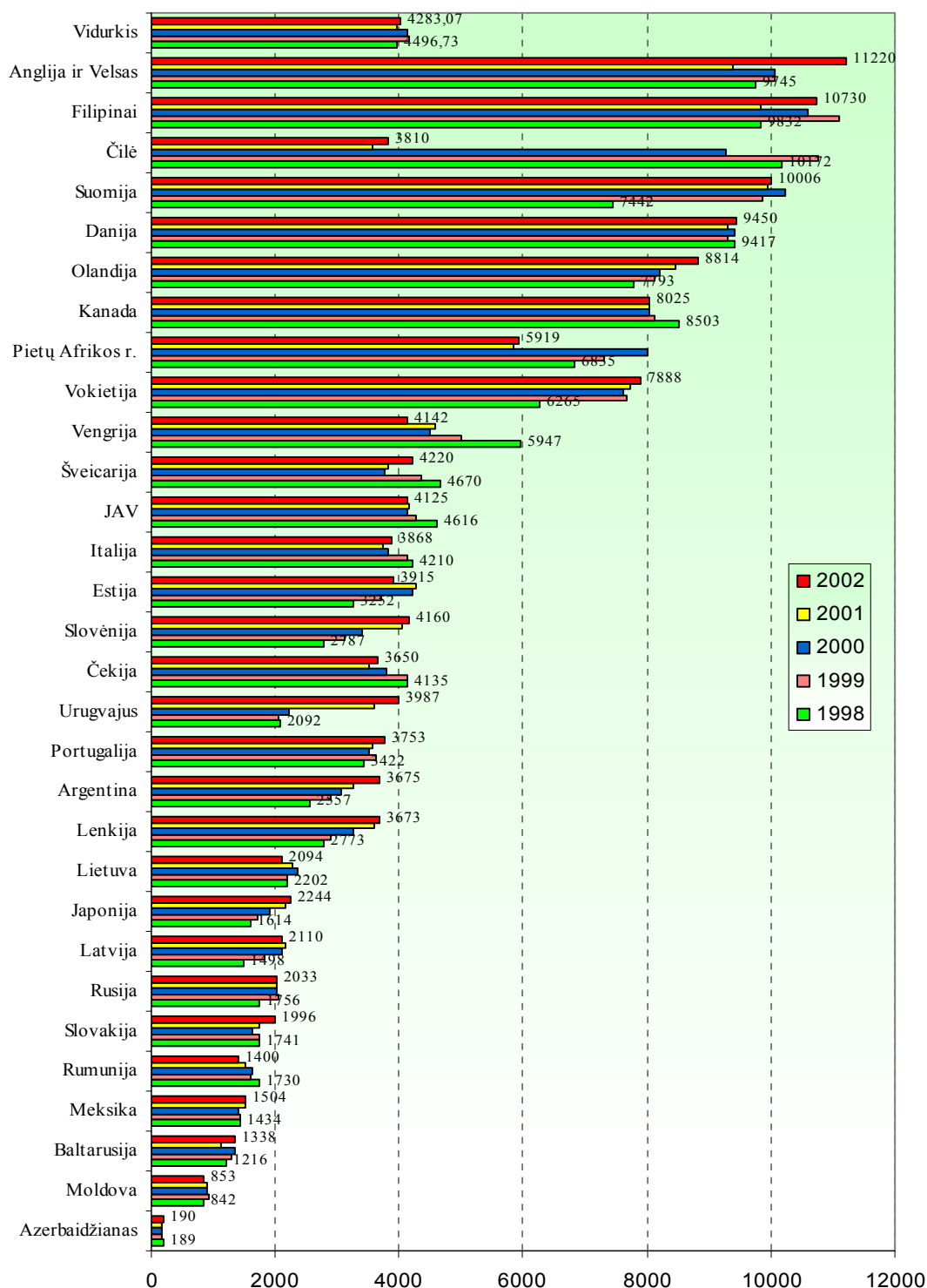
Vokiečių mokslininkas Uwe Dörmann teisingai atkreipė dėmesį, kad išvados apie nusikalstamumą per dažnai kenčia dėl to, kad statistiniai duomenys tikrovėje yra painiojami. Jo teigimu, skaičiai visgi nekalba patys už save, o prieš disponuojant visa informacija reikalinga kruopšti analizė.⁵⁶ Šią nuomonę patvirtina ir tokie atvejai, pavyzdžiui, septintajame Jungtinių Tautų tyrime „Nusikalstamumas ir kriminalinės justicijos sistemų veikla, 1998 - 2000 metais“ pateikti 1998-1999 metų Italijos absoliutūs skaičiai apie visas užregistruotas nusikalstamas veikas manytina, kad yra klaidingi, nes nerealu, kad šioje šalyje 1998 metais iš viso būtų užregistruotos tik 2426 nusikalstamos veikos, kai tuo tarpu vien vagysčių užregistruota apie pusantro milijono, taip pat skaičių painiava pastebėta ir analizuojant 1999 metų Urugvajaus duomenis apie užregistruotų plėšimų skaičių (tiek absoliučiu, tiek 100 tūkst. gyventojų), kur manytina, kad ne toje vietoje padėtas skyrybos ženklas šiuos duomenis padidina keliasdešimt kartų.⁵⁷ Tokiu būdu, šie minėti galimai klaidingi rodikliai šiame darbe nebus analizuojami.

Diagramose pateikiant visų 30 pasirinktų valstybių penkerių metų rodiklių skaitines reikšmes, tokia rodiklių gausa „įneštų“ tam tikros painiavos, todėl daugumoje diagramų vaizduojamos tik nagrinėjamo laikotarpio pirmųjų - 1998 metų ir paskutiniųjų - 2002 metų nusikalstamumo rodiklių skaitinės reikšmės.

⁵⁶ Dörmann U. Zahlen sprechen nicht für sich“. - Luchterhand, 2004. S. 441.

⁵⁷ The Seventh United Nations Survey on Crime Trends and the Operations of Criminal Justice Systems (1998 - 2000). *United Nations Office on Drugs and Crime*. http://www.unodc.org/unodc/crime_cicp_survey_seventh.html (20 May 2006).

**3 diagrama. Užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius
100 tūkst. gyventojų***



* Rusijos (2001, 2002 m.), Anglijos ir Velso (2002 m.), Portugalijos (2000 - 2002 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Policijos statistika.
http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tem12-126270.pdf (2006-09-20);

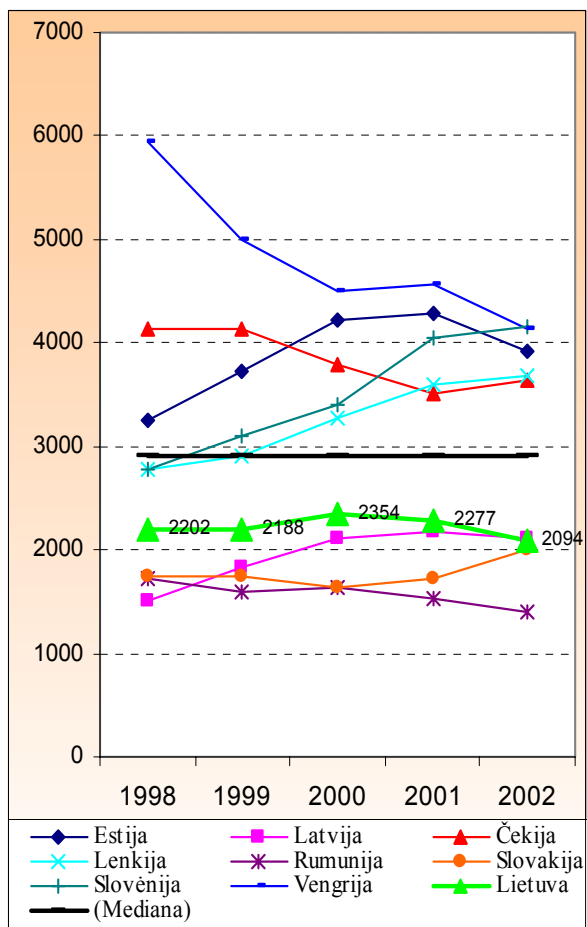
JAV (1998-2002 m.) duomenys iš *The Disaster Center*. United States Crime Rates 1960 - 2005.
<http://www.disastercenter.com/crime/uscrime.htm> (15 July 2006);

Estijos (2001, 2002 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Užregistruotos nusikalstamos veikos Baltijos valstybėse. <http://www.nplc.lt/stat/nus/nus4.htm> (2006-07-18).

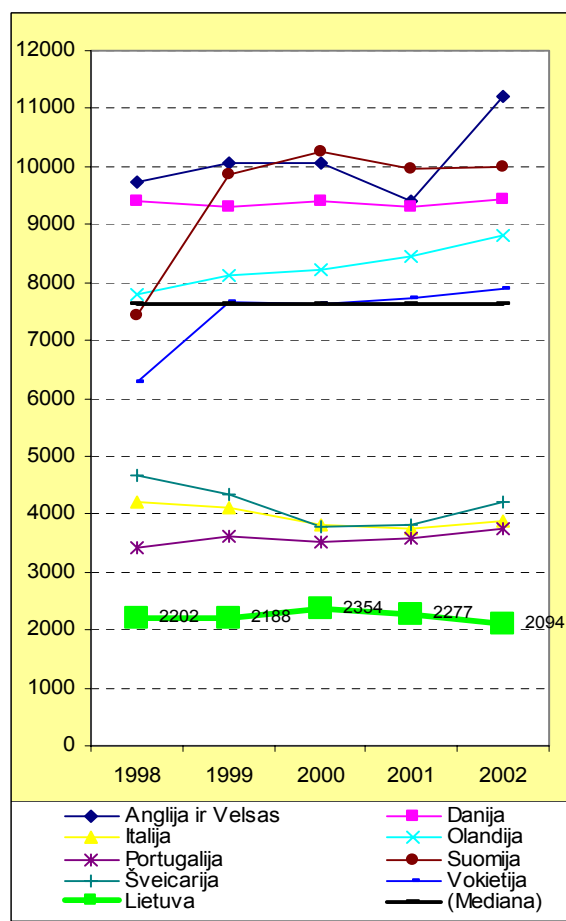
Siekiant atlikti Lietuvos bei kitų valstybių nusikalstamumo lygio įvertinimą, atrasti tam tikrus panašumus ar skirtumus tarp atskirų valstybių nusikalstamumo, autorė atliko tam tikrą valstybių klasifikaciją: *Rytų ir Vidurio Europos pokomunistinės* (Rumunija bei dabartinės Europos Sąjungos šalys: Latvija, Estija, Vengrija, Čekija, Lenkija, Slovėnija, Slovakija; toliau – pokomunistinės); *Nepriklausomų Valstybių Sandraugos* (Rusija, Moldova, Baltarusija, Azerbaidžianas*); toliau – NVS); *Skandinavijos* (Suomija, Danija) ir *Vakarų Europos* (Anglija ir Velsas, Olandija, Šveicarija, Portugalija, Vokietija, Italija); *Šiaurės* (Kanada, JAV, Meksika) ir *Pietų* (Urugvajus, Čilė, Argentina) *Amerikos*; *Azijos* (Japonija, Filipinai) šalys; *Pietų Afrikos Respublika* (labiausiai išsivysčiusi Afrikos žemyno šalis; toliau - PAR).

Lyginant Lietuvos ir kitų pokomunistinių šalių nusikalstamumo lygį (4 diagrama) matyti, kad šių šalių tarpe didžiausias nusikalstamumo lygis buvo Vengrijoje, vidutiniškai 100 tūkst. gyventojų 1998 - 2002 metų laikotarpiu teko – 4833 nusikalstamos veikos, mažiausias Rumunijoje – 1578, tuo tarpu Lietuvoje nusikalstamumo lygis (vid. - 2223) buvo mažesnis nei Lenkijoje, Slovėnijoje, Estijoje, Čekijoje ir kaip jau minėta Vengrijoje.

4 diagrama. Užregistruotas nusikalstamų veikų lygis pokomunistinėse šalyse 100 tūkst. gyventojų



5 diagrama. Užregistruotas nusikalstamų veikų lygis Skandinavijos, Vakarų Europos šalyse ir Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų



* Azerbaidžianas pagal geografinę padėtį turėtų būti priskiriamas Azijos šalių grupei, tačiau šiame darbe bus vertinamas kaip NVS šalis.

Pokomunistinių šalių tarpe ypač išsiskiria Vengrija, kur nusikalstamumo lygis kasmet mažėjo ir 2002 metais palyginti su 1998 metais sumažėjo apie 30 proc., o Slovėnijoje atvirkščiai kasmet didėjo – 2002 metais lyginant su 1998 metais nusikalstamumo lygio rodikliai beveik dvigubai padidėjo (49 proc.). Lietuvoje nusikalstamumo lygis per 5 metų laikotarpį kito gana tolygiai. Šių devynių pokomunistinių Rytų ir Vidurio Europos valstybių tarpe Lietuva pagal nusikalstamumo lygį užėmė žemesnę, nei vidutinę poziciją.

Skandinavijos šalių Suomijos ir Danijos bei Vakarų Europos valstybių: Anglijos ir Velso, Olandijos, Šveicarijos, Portugalijos, Vokietijos, Italijos tarpe Lietuva tarsi „iškrenta“, kadangi per analizuojamą laikotarpį mūsų valstybėje buvo užfiksuotas ženkliai mažesnis nusikalstamumo lygis (5 diagrama). Didžiausiu nusikalstamumo lygiu pasižymėjo Anglija ir Velsas (vid. - 10097) bei dvi Skandinavijos šalys Suomija (vid. - 9501) ir Danija (vid.- 9373). Geresnė kriminogeninė situacija buvo Portugalijoje (vid. - 3581), Italijoje (vid. - 3954) ir Šveicarijoje (vid. - 4166). Kriminologijos literatūroje rašoma, jog lyginamieji nusikalstamumo atskirose šalyse bei atskirais laikotarpiais tyrimai parodė, kad būtent baudžiamojo įstatymo ypatumai sukelia daugiausia skirtumų tarp jų.⁵⁸ Reikėtų pripažinti, kad atskirais atvejais kai kurie teisės pažeidimai Lietuvoje atitinka Lietuvos Respublikos Administracinių teisės pažeidimų kodekse numatytas veikas, o tuo tarpu kai kuriose Vakarų Europos šalyse tokios veikos laikomos nusikalstamomis veikomis. Lietuvoje baudžiamoji byla keliami asmeniui, pavogusiam daugiau nei 1 MGL (šiuo metu - 125 litai) kainuojantį daiktą, o tarkim Švedijoje, kitose Vakarų valstybėse į vertę nekreipiama dėmesio - baudžiamajai bylai iškelti pakanka ir vieno euro.⁵⁹ Taip pat reikėtų įvertinti ir Vakarų Europos šalių gyventojų bendradarbiavimą su policija, kur tiesiog nesibaiminama kreiptis policiją ir pranešti apie kiekvieną, jų manymu neteisėtą veiką, deja, Lietuvoje žmonių sąmoningumas šiuo atžvilgiu nėra taip toli pažengęs.

Lygindami NVS šalių: Baltarusijos, Rusijos, Moldovos, Azerbaidžiano (6 diagrama) ir Lietuvos nusikalstamumo lygį pastebime, kad šiuo atveju Lietuvos padėtis, visiškai skirtinga nei analizuojant Lietuvos nusikalstamumo lygį Skandinavijos ir Vakarų Europos valstybių tarpe.

1998 - 2002 metais Lietuvoje užfiksuotas didžiausias nusikalstamumo lygis (vid. - 2223 nusikalstamos veikos 100 tūkst. gyventojų), Azerbaidžiane mažiausias (vid. - 182). Statistika rodo, kad nusikalstamumo lygiu Lietuva nors ir nedaug, bet pirmauja ir Rusijos atžvilgiu, kur vidutiniškai 100 tūkst. gyventojų teko 1976 nusikalstamos veikos.

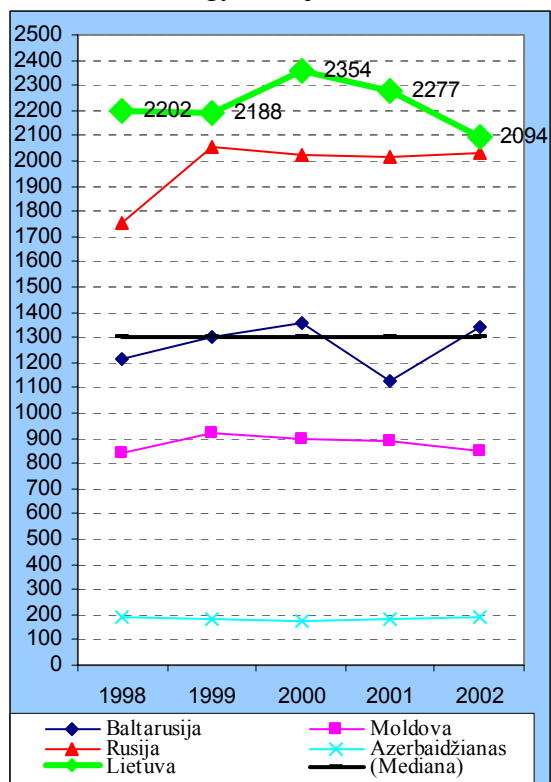
Iš 6 analizuojamų Š. ir P. Amerikos valstybių pagal nusikalstamumo lygį labiausiai išsiskyrė Kanada ir Čilė. 7 diagramoje matyti gana dideli nusikalstamumo lygio skirtumai tarp Lietuvos ir minėtų Amerikos žemyno šalių. Analogiškas valstybių atotrūkis buvo matyti

⁵⁸ Justickis V. Kriminologija. I dalis - Vilnius, 2001. P. 85.

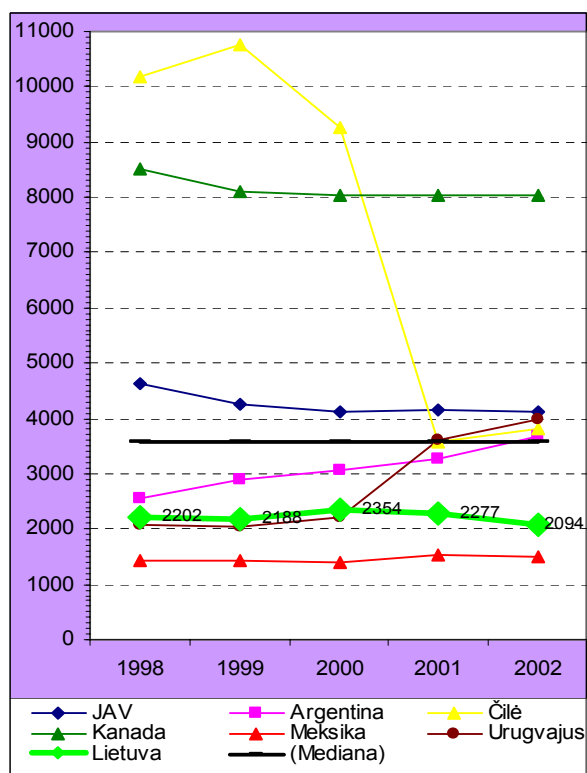
⁵⁹ Kvedaras V. Užsieniečiai irgi ne vien šventieji. <http://www.lrytas.lt/ekstra/archyvas/2002/0819/> (2006-09-04).

palyginant Lietuvos ir Skandinavijos bei Vakarų Europos valstybių nusikalstamumo lygius. Nagrinėjamu laikotarpiu užfiksuotas ypač akivaizdus nusikalstamumo lygio mažėjimas Čilėje (nuo 10172 nusikalstamų veikų 1998 m iki 3810 - 2002 m.), tokiu būdu šios grupės analizuojamų valstybių tarpe Čilė nuo 2000 metų pagal nusikalstamumo lygį beveik priartėjo vidutinės nusikalstamumo lygio ribos.

6 diagrama. Užregistruotas nusikalstamų veikų lygis NVS šalyse ir Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų



7 diagrama. Užregistruotas nusikalstamų veikų lygis Š. ir P. Amerikoje ir Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų

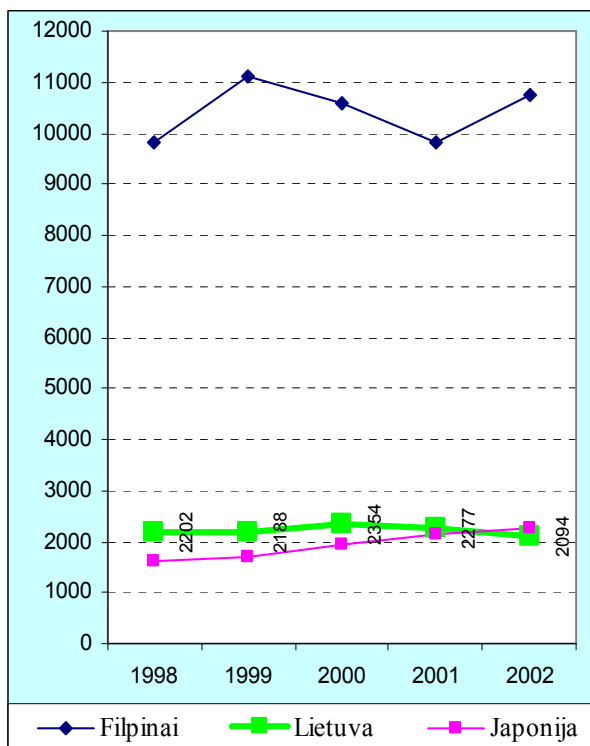


Nuo Lietuvos į rytus nutolusios Azijos žemyno šalys Japonija ir Filipinai, atspindi labai skirtingus šių dviejų šalių nusikalstamumo lygius (8 diagrama). Tarp visų analizuojamų valstybių Filipinuose užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius 100 tūkstančių gyventojų yra vienas iš didžiausių, tuo tarpu Japonijoje 1998 metais nusikalstamumo lygio koeficientas buvo mažesnis, nei Lietuvoje (Japonijoje – 1614, Lietuvoje – 2202) ir per analizuojamą penkerių metų laikotarpį tik 2002 metais nežymiai viršijo atitinkamus Lietuvos statistinius rodiklius (Japonijoje – 2244, Lietuvoje – 2094). Japonija jau daugelį dešimtmečių pasižymi žemu nusikalstamumo lygiu kitų išsivysčiusių, aukštą pragyvenimo lygį turinčių šalių tarpe. Šiai šaliai būdingos gilios tradicijos, aukštas žmonių moralės lygis, dideliais tempais į priekį besiveržianti ekonomika, griežti draudimai susiję su šaunamaisiais ginklais, didelį autoritetą žmonių tarpe turinčios policijos pajėgos bei prie jų išikūrusios visuomeninės asociacijos, aktyviai vykdančios

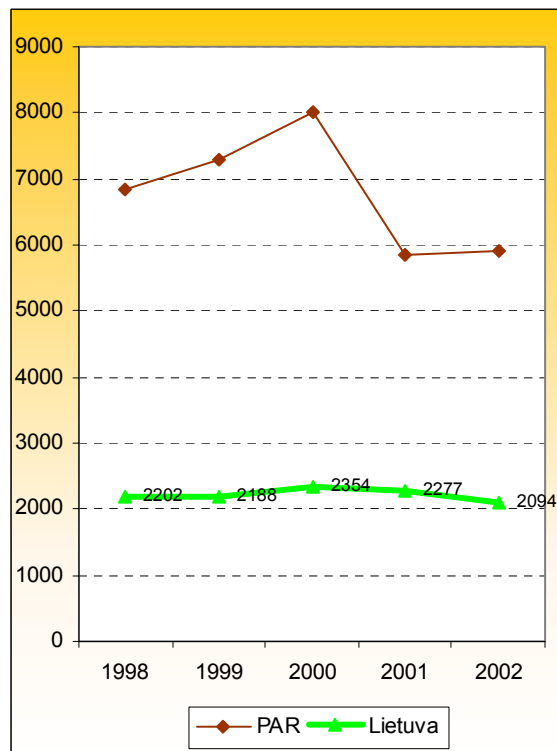
nusikalstamų veikų prevencinę veiklą.⁶⁰ Tai, ir įtakoja pakankamai stabiliam nusikalstamumo lygiui tokioje, ypač aukštą ekonominį išsivystymo lygį turinčioje, šalyje.

Lyginant Lietuvos registruoto nusikalstamumo lygio rodiklius su labiausiai išsivysčiusios Afrikos žemyno valstybės PAR atitinkamais rodikliais matyti, jog mūsų šalyje nusikalstamumo lygis beveik 3 kartus mažesnis nei PAR (9 diagrama).

8 diagrama. Užregistruotas nusikalstamų veikų lygis Azijos šalyse ir Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų



9 diagrama. Užregistruotas nusikalstamų veikų lygis PAR ir Lietuvoje 100 tūkst. gyventojų



Šis analizuojamų valstybių suskirstymas atskleidė tai, kad Lietuvoje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius 100 tūkstančių gyventojų yra žemas, lyginant su Skandinavijos šalimis Suomija ir Danija, kai kuriomis Vakarų Europos bei Š. ir P. Amerikos valstybėmis, PAR, o lyginant su NVS valstybėmis priešingai – aukštas. Nors, anaipol, atrodytų, kad aukšto ekonominio, socialinio išsivystymo šalyse nusikalstamumo lygis turėtų būti palyginti žemas, tačiau tai paneigia diagramoje pavaizduoti tarkim, Lietuvos ir Skandinavijos, Vakarų Europos šalių statistiniai registruoto nusikalstamumo lygio rodikliai. Išskirtinai reikėtų paminėti, vieną labiausiai išsivysčiusią pasaulio šalį - Japoniją, kur skirtingai nei JAV ar Vakarų Europos šalyse, nusikalstamumo lygis labai panašus į mūsų šalies. Atkreipiant dėmesį į NVS šalių ir Lietuvos registruoto nusikalstamumo lygio rodiklių skirtumus galima pritarti Lietuvos kriminologų

⁶⁰ Иншаков С. М. Зарубежная криминология. – Москва, 2002. С. 272-280.

teiginiui, jog pagal nusikalstamumo tendencijas Lietuva yra demokratinė Europos valstybė.⁶¹

Mūsų šalies tikslas - per kuo trumpesnę laikotarpį pavyti Vakarų Europos šalių ekonominį išsivystymo lygį, todėl tikėtina, kad atitinkamai ir Lietuvos nusikalstamumas tokiais pat tempais vysis Vakarų Europos šalių nusikalstamumą.

2.1.1. Analizė pagal nusikalstamų veikų rūšis

Vienas iš darbo tikslų - atskleisti Lietuvos nusikalstamumo struktūros bei kitų pasaulio šalių atitinkamų rodiklių panašumus ir skirtumus. Nusikalstamumo struktūrą apibūdina įvairūs požymiai (pagal nusikalstamos veikos sunkumo laipsnį, objektą, padarymo vietą ir t.t.), kurie padeda atskleisti nusikalstamumo sandarą. Nusikalstamumo struktūros charakteristika padeda patikslinti nuomonę apie nusikalstamumą, sudaryti aiškų ir teisingą nusikalstamumo įvaizdį.⁶² Nusikalstamumo struktūra nėra vienoda vienoje šalyje, jos administraciniuose vienetuose, o dar daugiau ji skiriasi atskirose šalyse. Analizuojant ne vienos šalies nusikalstamumo rodiklius, nėra galimybės (dėl rodiklių stokos bei ribotos darbo apimties) plačiai nagrinėti pagal daugelį požymių. Visas ar rūšinis nusikalstamumas pasireiškia per atskiras nusikalstamas veikas,⁶³ todėl atskirų nusikalstamų veikų rūšių analizė, padės geriau pažinti Lietuvos nusikalstamumo struktūrą, jos ypatumus kitų šalių atžvilgiu. Įvykdyti itin pavojingi nusikaltimai parodo tikresnį nusikalstamumo lygį, kadangi juos sunkiau nuslėpti, tokiems nusikaltimams teisėsaugos institucijos skiria ypatingą dėmesį, didelis gyventojų viktimologinis aktyvumas. Labai sunkūs nusikaltimai, tokie kaip tyčiniai nužudymai, skaudi kiekvienos valstybės problema. Nužudymų skaičius – vienas svarbiausių rodiklių, kiek apskritai tam tikroje visuomenėje vertinama žmogaus gyvybė.⁶⁴

2.1.1.1. Tyčiniai nužudymai

Anot dr. Karolio Jovaišos, žmogžudysčių kaip ir aplamai nusikalstamumo didėjimas, rodo tendenciją, kad XXI amžiuje visuomenės ir atskirų jos narių saugumas sumažėjo. Nužudymų būklę atspindintys kriminalinės statistikos duomenys ir tikroji padėtis skiriasi. Paklaida gali svyruoti maždaug 10-15 proc. Taigi, jeigu turėtume absoliučiai tikslius duomenis, ir nužudymų, ir neištirtų nužudymų skaičiai būtų dar didesni. Bet taip yra, jeigu ne visame

⁶¹ Babachinaitė G., Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos// Jurisprudencija. 2003. T. 42(34), P. 103.

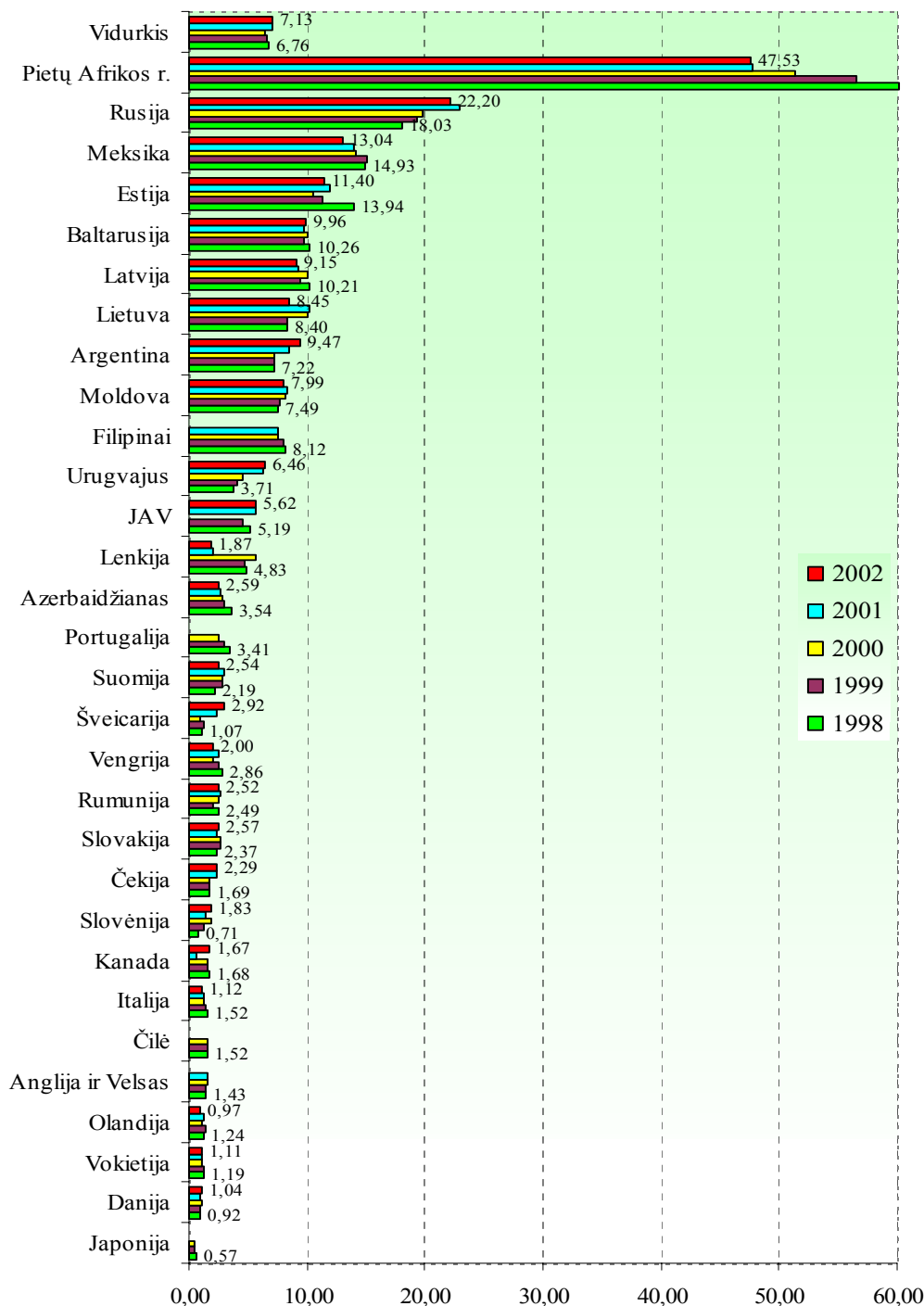
⁶² Justickis V. Kriminologija. I dalis - Vilnius, 2001. P. 305.

⁶³ Kriminologinė literatūra. Disertacijų santraukos. Kiškis A. Nacionalinės kriminologinės informacinės sistemos modelis: daktaro dis.: soc. Mokslai: teisė (01S)/ LTU. – V., 2001. P. 19. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/lit/lit.htm#disertaciju-santraukos> (2006-09-24).

⁶⁴ Justickis V. Kriminologija. II dalis - Vilnius, 2004. P. 155.

pasaulyje, tai bent jau posovietinėse valstybėse.⁶⁵ Lietuvoje iš viso per nagrinėjamą laikotarpį daugiausia tyčinių nužudymų (be pasikėsinimų) užregistruota 2000 metais (370), mažiausiai 2002 metais (293) (priedas Nr.1).

10 diagrama. Užregistruota tyčinių nužudymų 100 tūkst. gyventojų*



⁶⁵ Petrauskaitė D. (2004). Žmogžudysčių bumas – šalutinis civilizacijos produktas ir neišvengiama demokratijos kaina. *XXI amžius*. <http://www.xxi.amzius.lt/archyvas/priedai/horizontai/20041222/4-1.html> (2006-09-24).

* Estijos, Rusijos (2001, 2002 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Policijos statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tcm12-126270.pdf (2006-09-20).

Statistiniai tyčinių nužudymų (be pasikėsinimų) duomenys rodo (10 diagrama), kad 1998 - 2002 metų laikotarpyje daugiausia šių nusikaltimų 100 tūkst. gyventojų buvo užregistruota PAR, kur vidutiniškai teko 52,7 tyčiniai nužudymai, t.y. 0,8 procentinė dalis nuo bendro PAR užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus. Atitinkami Japonijos rodikliai atskleidžia visiškai priešingą situaciją, kadangi visų šiame darbe analizuojamų valstybių tarpe šioje šalyje tyčinių nužudymų skaičius yra pats mažiausias – vidutiniškai 0,53 tyčiniai nužudymai 100 tūkst. gyventojų, t.y. vidutinis tyčinių nužudymų lygis sudaro tik 0,02 proc. bendro Japonijos nusikalstamumo lygio.

Itin nepalankūs statistiniai duomenys šių labai sunkių nusikaltimų atžvilgiu mūsų šalyje - vidutiniškai 9 tyčiniai nužudymai 100 tūkst. gyventojų. Lyginamoji dalis nuo visų užregistruotų nusikalstamų veikų 100 tūkst. gyventojų vidutiniškai sudarė 0,4 proc. Palyginti su kaimyninėmis šalimis, tyčinių nužudymų koeficientas Lietuvoje buvo panašus, kaip ir Latvijoje (vidurkis – 9,6 nužudymų 100 tūkst. gyventojų), kiek didesnis Estijoje (vid. – 11,8), o lyginant su Rusija (vid. - 20,5) – Lietuvoje perpus mažiau. Visgi, iš 30 pasaulio valstybių Lietuvoje kriminogeninė situacija nepatenkinama, vidutiniu tyčinių nužudymų koeficientu Lietuvą lenkia tik Latvija, Baltarusija, Estija, Meksika, Rusija ir PAR. Tai patvirtina ir vidutinis penkerių metų laikotarpio užregistruotų nužudymų lygio vidurkis, kuris yra didesnis nei bendras analizuojamų valstybių vidurkis (6-7 nužudymai 100 tūkst. gyventojų). Kiek mažesnis nei Lietuvoje šių sunkių nusikaltimų lygis užfiksuotas Argentinoje, Moldovoje, Filipinuose ir kt.

Autorė pritaria dr. Karolio Jovaišos nuomonei, jog atsižvelgiant į istorinę patirtį galima tikėtis, kad ir Lietuvoje susiformuos nauji konfliktinių situacijų sprendimo būdai, šalies nusikaltėliai perims Vakarų nusikalstamojo pasaulio patirtį. Vakaruose tos struktūros dabar jau ne tokios amorfiškos, ten veikia mafijos „arbitražo“ institucijos, priimant sprendimus dominuoja ne emocijos, bet protas. Nusikaltėliai pasveria rizikos laipsnį – ar apsimoka žudyti, ar galima pašalinti konkurentus kitais būdais. Kolumbijos, Rusijos ar Albanijos mafija naudoja žiaurų ir beprasmišką smurtą, o JAV, Italijos mafija vengia metodų, kurie veda į tarpusavio susinaikinimą ir nekontroliuojamas skerdynes. Nusikalstamas pasaulis sukūrė sudėtingas struktūras ir problemas savo viduje sprendžia jau visai kitu lygiu.⁶⁶

Darytina išvada, kad Lietuvoje tyčinių nužudymų koeficientas 100 tūkst. gyventojų pakankamai aukštas, mažai skyrėsi nuo kitų kaimyninių (Baltarusijos, Latvijos, Estijos) šalių. Pažymėtina, kad mažiausiais tyčinių nužudymų rodikliais pasižymėjo Japonija, kai kurios Vakarų Europos šalys: Danija, Šveicarija, Vokietija, Olandija, Anglija ir Velsas, Italija.

⁶⁶ Petrauskaitė D. (2004). Žmogžudysčių bumas – šalutinis civilizacijos produktas ir neišvengiama demokratijos kaina. *XXI amžius*. <http://www.xxiamzius.lt/archyvas/priedai/horizontai/20041222/4-1.html> (2006-09-24).

2.1.1.2. Išžaginimai

Statistiniai duomenys apie užregistruotus išžaginimus daugiau „iškreipia“ tikrąjį šio pobūdžio nusikalstamų veikų lygį, nei tarkim tyčinių nužudymų atžvilgiu, kadangi ne paslaptis, jog dėl išžaginimų dažnai vengiama kreiptis į teisėsaugos institucijas. Tai patvirtina ne tik Lietuvos, bet ir daugelio pasaulio šalių viktimologiniai nusikaltimų aukų tyrimų rezultatai. Tarptautinio nusikaltimų aukų tyrimo Vilniuje (2000) baigiamojoje ataskaitoje pateikiama, jog 7 proc. respondenčių, nukentėjusių nuo seksualinių pažeidimų pasisakė, kad pranešė policijai, 92 proc. pasisakė, kad nepranešė, t.y., skirtumas tarp pranešusių bei nepranešusių apie seksualinį pažeidimą sudarė 13,1 karto. Toks didelis moterų nepranešusių apie seksualinius pažeidimus skaičius aiškintinas tuo, jog dauguma nukentėjo nuo artimų ir pažįstamų žmonių. Be to, neretai informuoti policiją vengiama ir dėl neigiamo aplinkinių požiūrio į seksualinių pažeidimų aukas („pati kalta“). Seksualinių pažeidimų atveju apie įvykį dažniausiai pranešė 30-39 metų amžiaus nukentėję respondentės (12 proc.). Tuo tarpu nė viena 16-19 metų amžiaus nukentėjusioji nesikreipė į policiją.⁶⁷ Pavyzdžiui, Anglijoje ir Velse maždaug viena iš dvidešimties moterų (4,9 proc.) teigė, jog nuo 16 metų buvo išprievartauta. Viena iš dešimties moterų (9,7 proc.) pasisakė, kad nuo 16 metų patyrė kokios nors formos seksualinę prievartą, o tai, kad apie išžaginimą pranešė policijai, teigė tik 20 procentų šių smurtinių nusikaltimų aukų.⁶⁸

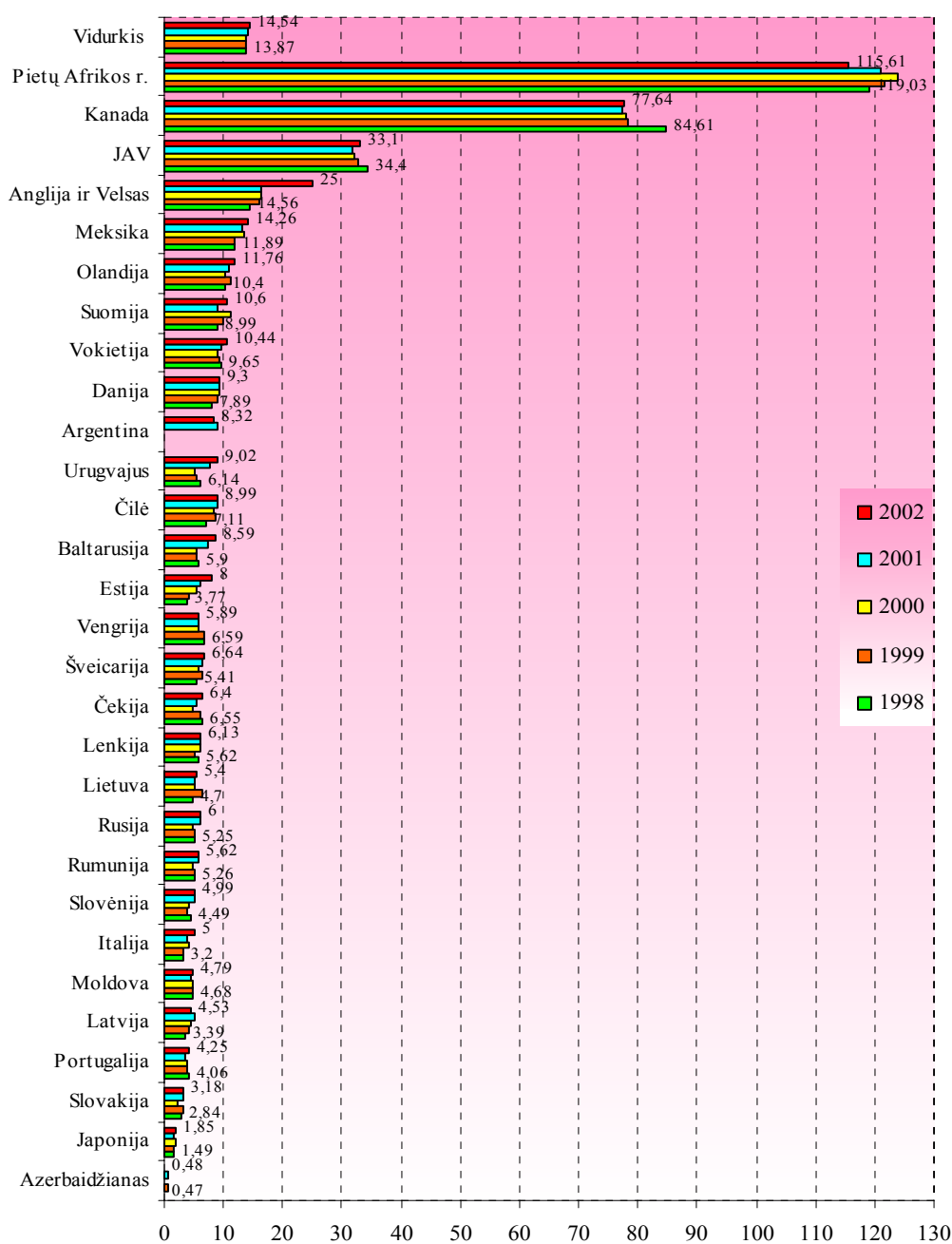
11 diagramoje matyti, kad per 1998 - 2002 metus, kaip ir tyčinių nužudymų, didžiausias koeficientas buvo PAR (vid. 120 išžaginimų 100 tūkst. gyventojų arba 1,8 proc. nuo bendro nusikalstamumo lygio). Šių sunkių nusikaltimų skaičiumi iš visų valstybių tarpo taip pat išsiskyrė Kanada (vid. - 79). Mažiausiais rodikliais pasižymėjo Azerbaidžianas (vid. - 0,48) ir Japonija (vid. - 1,7). Bendrame visų analizuojamų šalių kontekste Lietuvoje išžaginimų koeficientas 100 tūkst. gyventojų (vid. - 5,36 per metus arba 0,2 proc. nuo bendro užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus) buvo panašus į Rytų ir Vidurio Europos valstybių: Rusijos (vid. - 5,4 per metus), Moldovos (vid. - 4,7), Rumunijos (vid. - 5,3), Slovėnijos (vid. - 4,5), Estijos (vid. - 5,47), bet didesnis nei Latvijos (vid. - 4,32).

Vien tik registruotų išžaginimų statistika sunku apibūdinti realią situaciją, kadangi šioms pavojingoms smurtinėms veikoms būdingas latentisškumas, tačiau, remiantis statistiniais duomenimis galima įžvelgti visose analizuojamose šalyse vyraujančią šios nusikalstamos veikos tam tikrą stabilumą.

⁶⁷ Tarptautinis nusikaltimų aukų tyrimas Vilniuje (Lietuva) 2000. Baigiamoji ataskaita. Teisės institutas. – Vilnius, 2001. P. 38-39. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/lit/lit.htm#publikacijos> (2006-09-29).

⁶⁸ *Crime statistics for England and Wales*. Sexual offences – British Crime Survey data. Rape and sexual assault of women. <http://www.crimestatistics.org.uk/output/Page60.asp> (29 Sept. 2006).

11 diagrama. Užregistruota išžaginimų 100 tūkst. gyventojų*



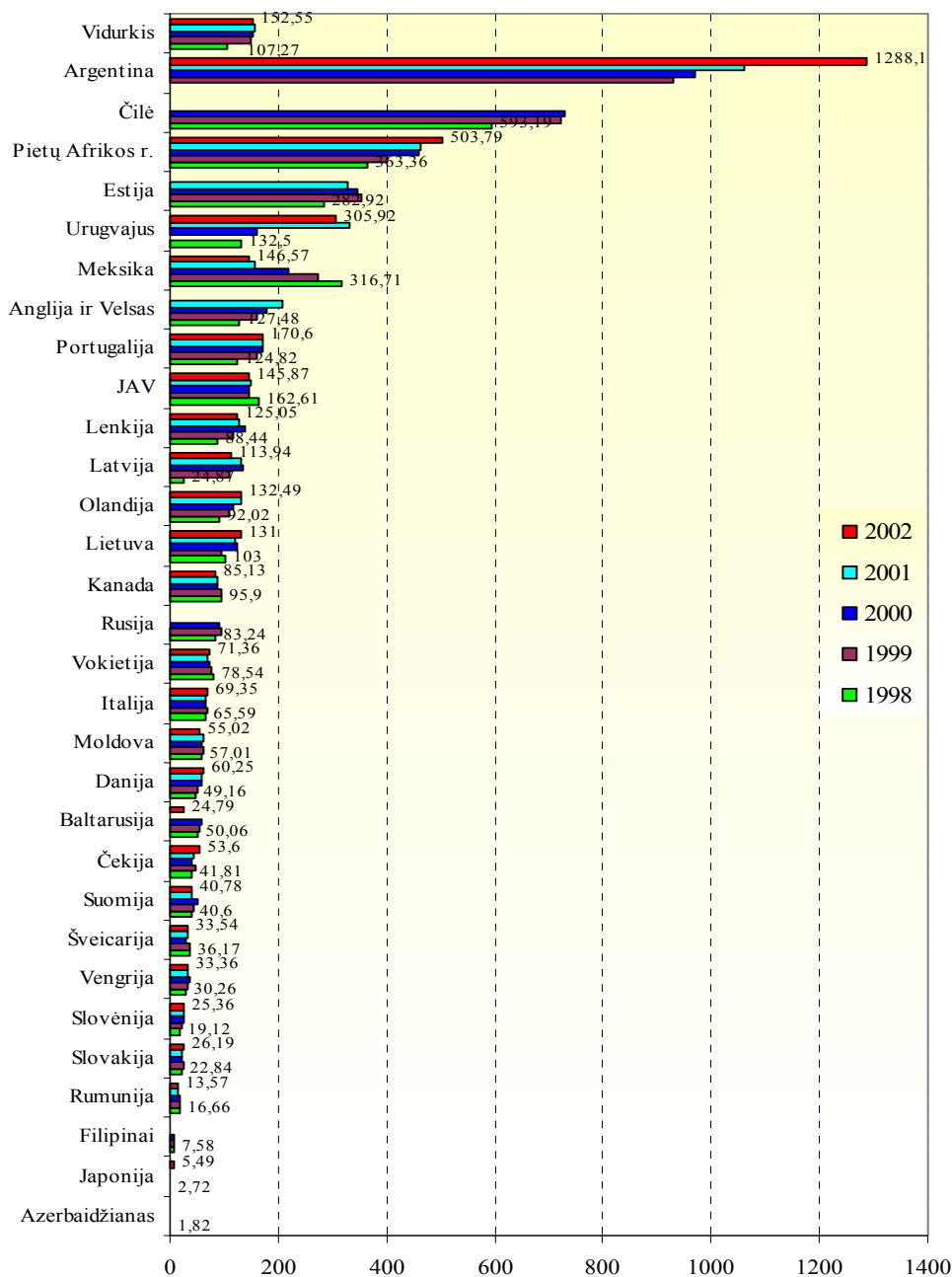
2.1.1.3. Plėšimai

Analizuojant nusikalstamų veikų rūšį, susijusią su fizinio arba psichologinio smurto panaudojimu prieš asmenį, turint tikslą užvaldyti materialines vertybes – plėšimus, galima pastebėti (12 diagrama), kad daugiausia plėšimų 100 tūkst. gyventojų buvo užregistruota Š. ir P.

* Rusijos (2001 m., 2002 m.), Anglijos ir Velso (2002 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Policijos statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tcm12-126270.pdf (2006-09-20); JAV (2000-2002 m.) duomenys iš <http://www.disastercenter.com/crime/uscrime.htm> (2006-07-15).

Amerikos šalyse, PAR ir išskirtinai vienintelėje iš Europos valstybių - Estijoje. 1998 - 2002 metų laikotarpiu Lietuvoje užregistruotų plėšimų 100 tūkst. gyventojų vidurkis buvo žemesnis (vid.- 115 plėšimų per metus), nei bendras analizuojamų šalių atitinkamų rodiklių vidurkis (vid. - 144). Lietuvoje iš viso vidutiniškai per metus užregistruota per 4000 plėšimų (priedas Nr. 2).

12 diagrama. Užregistruota plėšimų 100 tūkst. gyventojų*



Lietuva plėšimų skaičiumi 100 tūkst. gyventojų viršijo daugelį Europos šalių: Suomiją, Olandiją, Vokietiją, Šveicariją, Lenkiją, Čekiją, Vengriją, Slovakiją, Slovėniją, Rumuniją. Per

* Estijos 2001 m. duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Policijos statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tcm12-126270.pdf (2006-09-20).

nagrinėjamą penkerių metų laikotarpį Lietuvoje situacija užregistruotų plėšimų atžvilgiu kasmet blogėjo (1998 m. 100 tūkst. gyventojų teko 103 plėšimai, 2002 m.- 131), o vidutiniškai plėšimų lyginamoji dalis nuo bendro nusikalstamumo lygio šalyje sudarė 5,2 proc. Žymūs plėšimų rodiklių didėjimo pokyčiai buvo Latvijoje, kur 1998 metais buvęs gan nedidelis koeficientas (25 plėšimai 100 tūkst. gyventojų) 1999 metais padidėjo daugiau nei 4 kartus (109) ir iki 2002 metų išliko nesumažėjęs (114). Lietuvoje, kaip ir kitose pasaulio valstybėse, tokiems plėšimų masto didėjimo pokyčiams įtakojo bene vienas populiariausių jaunimo tarpe (ir ne tik) „taikinių“ – mobilieji telefonai.

Apibendrinant galima būtų teigti, kad Lietuvą taip pat galima būtų priskirti prie šalių, kuriose šios nusikalstamos veikos rodikliai pakankamai aukšti, juolab, kad ir įvykdytų plėšimų skaičius kasmet didėjo.

2.1.1.4. Vagystės

Vagystės - labiausiai paplitusios nusikalstamos veikos visame pasaulyje, sudarančios didžiąją nusikalstamų veikų struktūros dalį. Užregistruotų vagysčių rodiklių skirtumai tarp šalių yra didžiuliai, pavyzdžiui, 1998 - 2002 metų laikotarpiu Olandijoje vidutinis užregistruotų vagysčių skaičius 100 tūkst. gyventojų - 4599, tuo tarpu Azerbaidžiane – 29 (13 diagrama).

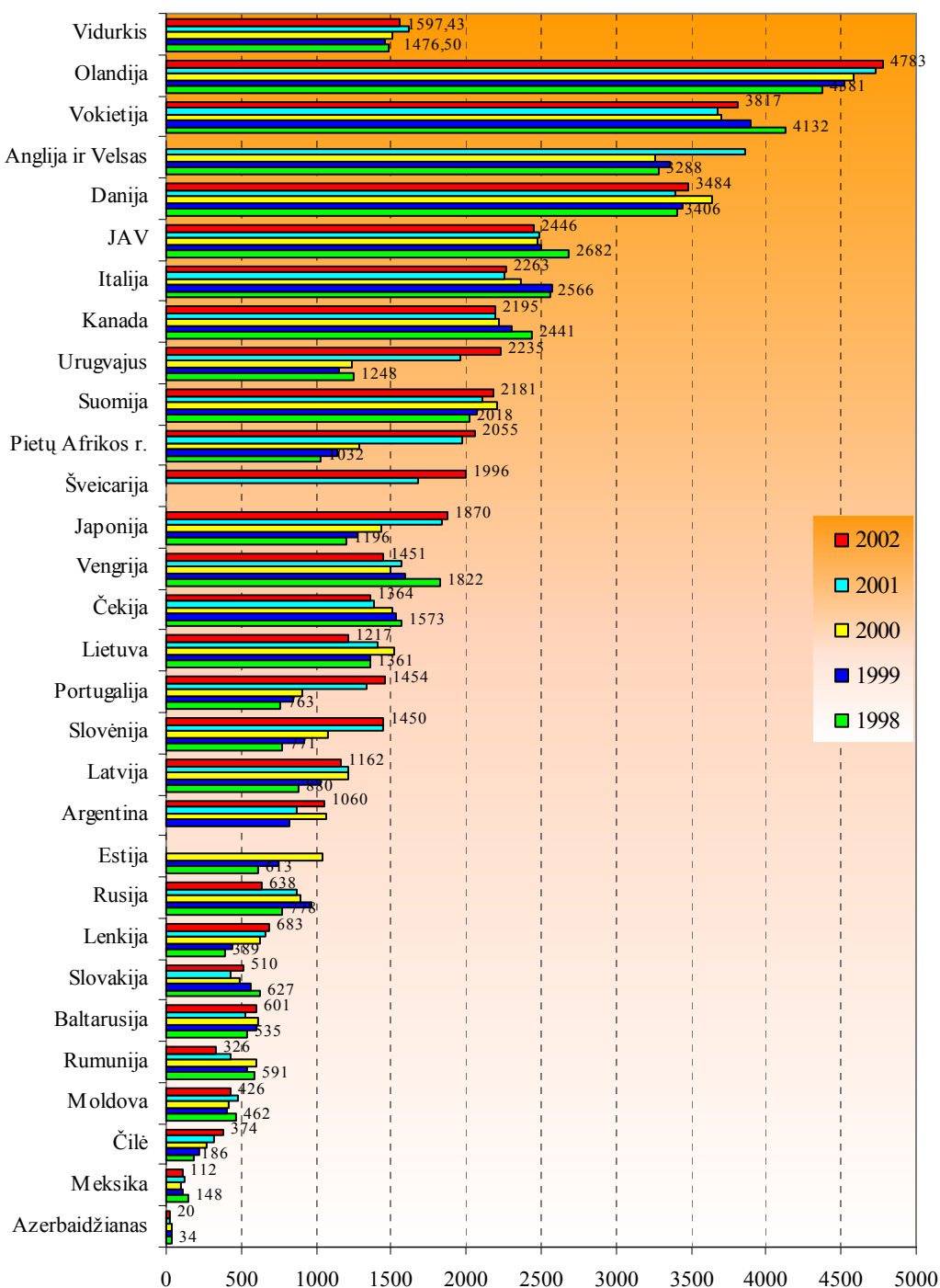
Vagysčių lyginamoji dalis Lietuvoje vidutiniškai sudarė 61 proc. bendro šalies nusikalstamumo lygio. Nagrinėjamų šalių vagystės bendrame nusikalstamume vidutiniškai sudarė apie 38 proc., iš jų automobilių vagystės – 5,6 proc., tuo tarpu kitų nusikalstamų veikų procentinė dalis žymiai mažesnė, pavyzdžiui sukčiavimų – 4,3 proc. (Lietuvoje - 2,5 proc.) plėšimų – 3,6 proc. (5,2 proc.), nusikalstamų veikų, susijusių su psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis – 2,7 proc. (1,1 proc.), išžaginimų – 0,4 proc. (0,2 proc.), tyčinių nužudymų – 0,2 proc. (0,4 proc.), korupcijos – 0,2 proc. (0,1 proc.).

Užregistruotų vagysčių skaičiaus vidurkis 100 tūkst. gyventojų Lietuvoje mažesnis, tačiau ne itin žymiai, nei bendras analizuojamų valstybių vidurkis. (Lietuvoje 1998 m. – 1304 (šalių vidurkis – 1476), 1999 m. – 1296 (1461), 2000 m. - 1442 (1506), 2001 m.- 1407 (1643), 2002 m. – 1217 (1597)). Iš trijų Baltijos valstybių didžiausias vagysčių koeficientas teko Lietuvai. Žemiausiais šių nusikalstamų veikų rodikliais išsiskyrė Azerbaidžianas, Meksika, Čilė, Moldova.

12 diagramoje pavaizduotas vagysčių lygis įvairiose šalyse rodo, kad visgi labiausiai vagystės paplitusios Vakarų Europos šalyse. Tačiau, tokiose šalyse kaip Vokietija, Olandija, Italija, Anglija ir Velsas, Ispanija, gyventojams daug rūpesčių kelia vagys, kurie nėra tų šalių gyventojai ir dažniausiai gyvena nelegaliai, vagystėmis pelnydamiesi pragyvenimui. Statistika

liudija, kad 2002 metais Vokietijoje apie 21 proc. visų užregistruotų vagysčių padarė ne Vokietijos piliečiai, ypač „pamėgę“ kišenvagystes ar vagystes iš automobilių.⁶⁹ 1998 metais ne šios šalies piliečiai įvykdė trečdalį visų vagysčių.⁷⁰

13 diagrama. Vagysčių skaičius 100 tūkst. gyventojų



Lietuvoje 1998 - 2002 metais vidutiniškai apie 10 proc. visų vagysčių sudarė automobilių vagystės (priedas Nr. 7). Šios nusikalstamos veikos gana „populiarios“ Lietuvoje,

⁶⁹ Polizeiliche Kriminalstatistik 2002 Bundesrepublik Deutschland. *Bundeskriminalamt*. <http://www.bundeskriminalamt.de/pks/pks2002/index2.html> (14 Aug. 2006).

⁷⁰ Polizeiliche Kriminalstatistik 1998 Bundesrepublik Deutschland. *Bundeskriminalamt*. <http://www.bundeskriminalamt.de/pks/pks1998/index2.html> (14 Aug. 2006).

tačiau kitų pasaulio šalių tarpe, automobilių vagysčių lygis Lietuvoje nėra vienas iš didžiausių. Automobilių vagysčių skaičiumi analizuojamu laikotarpiu Lietuva (100 tūkst. gyventojų vid. teko 140 automobilių vagysčių) daugiausia viršijo Rytų ir Vidurio Europos šalis Rumuniją, Moldovą, Baltarusiją, Rusiją, Slovėniją, tuo tarpu daugelio Vakarų Europos šalių šie rodikliai žymiai įspūdingesni (Anglijoje ir Velse – 664, Italijoje – 456). Vieni iš didžiausių registruotų automobilių vagysčių rodikliai yra JAV, Kanadoje ir PAR. Dėl didelės automobilių atsarginių detalių paklausos Lietuvoje, kaip ir kitose šalyse vagių „grobū“ tampa nenauji automobiliai, vėliau virsdami detalėmis. Tačiau, kaip teigia kitų šalių teisėsaugos atstovai, daugelyje šalių automobilių vagystės nėra rimta problema. Kauno miesto vyriausiojo policijos komisariato Autotransporto priemonių grobimo tyrimo skyriaus viršininkas Edvardas Šileris, įgijęs amerikiečių darbo patirties, teigė, kad JAV policija imdamsi tyrimo, įvertina jo materialiąją pusę – tyrimo sąnaudos neturi viršyti padaryto nuostolio. Amerikiečiai verslo logiką perkelia į policijos lygmenį ir tarkim, JAV policija nebeužsiima pavogtų magnetolų vagysčių tyrimais, nes tai menkavertis turtas.⁷¹

2.1.1.5. Sukčiavimai

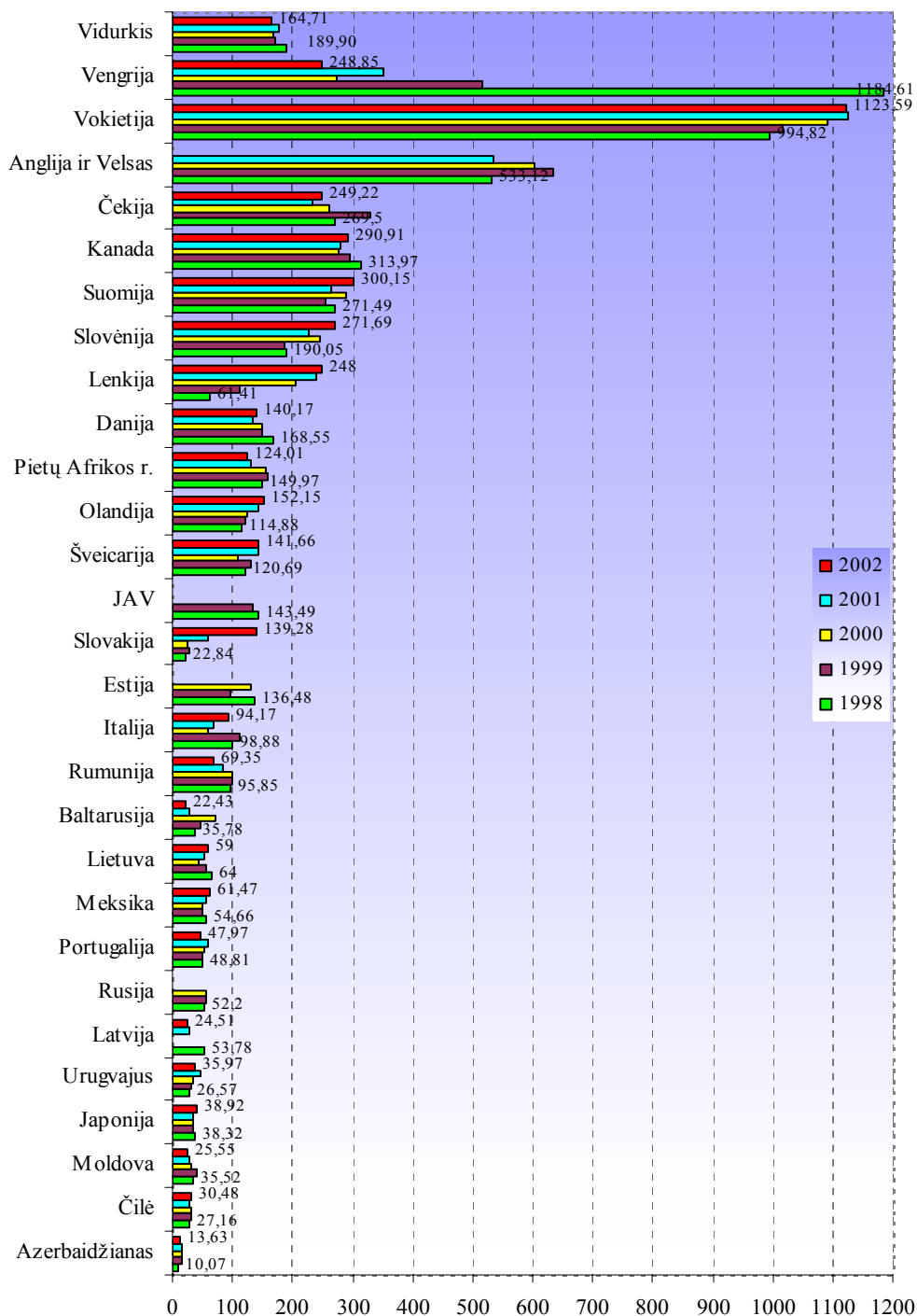
Modernėjant visuomenei keičiasi ir sukčiavimo formos: profesionalūs, nesankcionuoti prasiskverbimai į kompiuterinius tinklus, kreditinių kortelių padirbinėjimas, intelektualios nuosavybės pasisavinimas – tai dalis naujos kartos nusikalstamų veikų. Transnacionalinis nusikalstamumas „valdydamas“ didelius pinigus daug greičiau įsisavina naujas technologijas, nei visa tai gali sau leisti bet kurios šalies teisėsaugos institucijos, kurių veikla įrėminta valstybės biudžetu. Sukčiavimas, su kuo jis bebūtų susijęs, nuo intelektinės nuosavybės iki materialinių vertybių, nuo kompiuterinių nusikaltimų iki korupcijos – kelia realias problemas, kurios atneša milijardinius nuostolius.

Ypač dideliais sukčiavimo rodikliais 1998 metais išsiskyrė Vengrija, kur 100 tūkst. gyventojų teko 1185 sukčiavimo atvejai (14 diagrama), tačiau 2002 metais šis skaičius sumažėjo net iki 294. Galima būtų paminėti, kad nuo sukčiavimų kenčia daugelis Vakarų Europos šalių. 1998 - 2002 metų laikotarpiu daugiausia sukčiavimų užregistruota Vokietijoje – vidutiniškai 1070 sukčiavimo atvejų 100 tūkst. gyventojų, perpus mažiau Anglijoje ir Velse – 578. Ne maži sukčiavimų rodikliai buvo Suomijoje (vid. – 276), Danijoje (vid. – 149). Lietuvoje teko vidutiniškai 55 sukčiavimai 100 tūkst. gyventojų (sukčiavimų lyginamoji dalis vidutiniškai sudaro 2,6 proc. nuo bendro Lietuvos nusikalstamumo lygio). Sąlyginai mūsų šalį galima būtų

⁷¹ Genys L. Komisarui – FTB specialiųjų agentų pamokos//Laikinoji sostinė, 2006 rugs. 23, Nr. 183.

priskirti prie šalių, kurioms būdingi mažesni rodikliai sukčiavimų atžvilgiu. Panaši situacija kaip ir Lietuvoje buvo Rusijoje, Meksikoje, Portugalijoje. Mažiausias sukčiavimo atvejų tankumas užfiksuotas Azerbaidžiane, Čilėje, Moldovoje, Japonijoje, Urugvajuje. Iš trijų Baltijos valstybių daugiausia sukčiavimų atvejų 100 tūkst. gyventojų teko Estijoje, mažiausiai Latvijoje.

14 diagrama. Sukčiavimų skaičius 100 tūkst. gyventojų



Šio pobūdžio nusikalstamos veikos itin pasižymi latentišku ir neatspindi realios būklės, tai liudija 2000 metais Vilniuje atliktų viktimologinių tyrimų rezultatai, kurie parodė, kad

rečiausiai policijai pranešama apie darbuotojų sukčiavimo atvejus (84 proc. visų respondentų nepranešė) - šie incidentai laikomi kompanijos vidine problema⁷²), tačiau tai yra aktuali visų šalių problema.

Taigi, Lietuva sukčiavimų mastais dar nėra pasiekusi Kanados, JAV, PAR, Skandinavijos šalių Suomijos ir Danijos, ar daugumos Vakarų Europos šalių lygio, tačiau bendrame analizuojamų šalių tarpe Lietuva sukčiavimo mastais nėra ir pačiame žemiausiame lygmenyje.

2.1.1.6. Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis

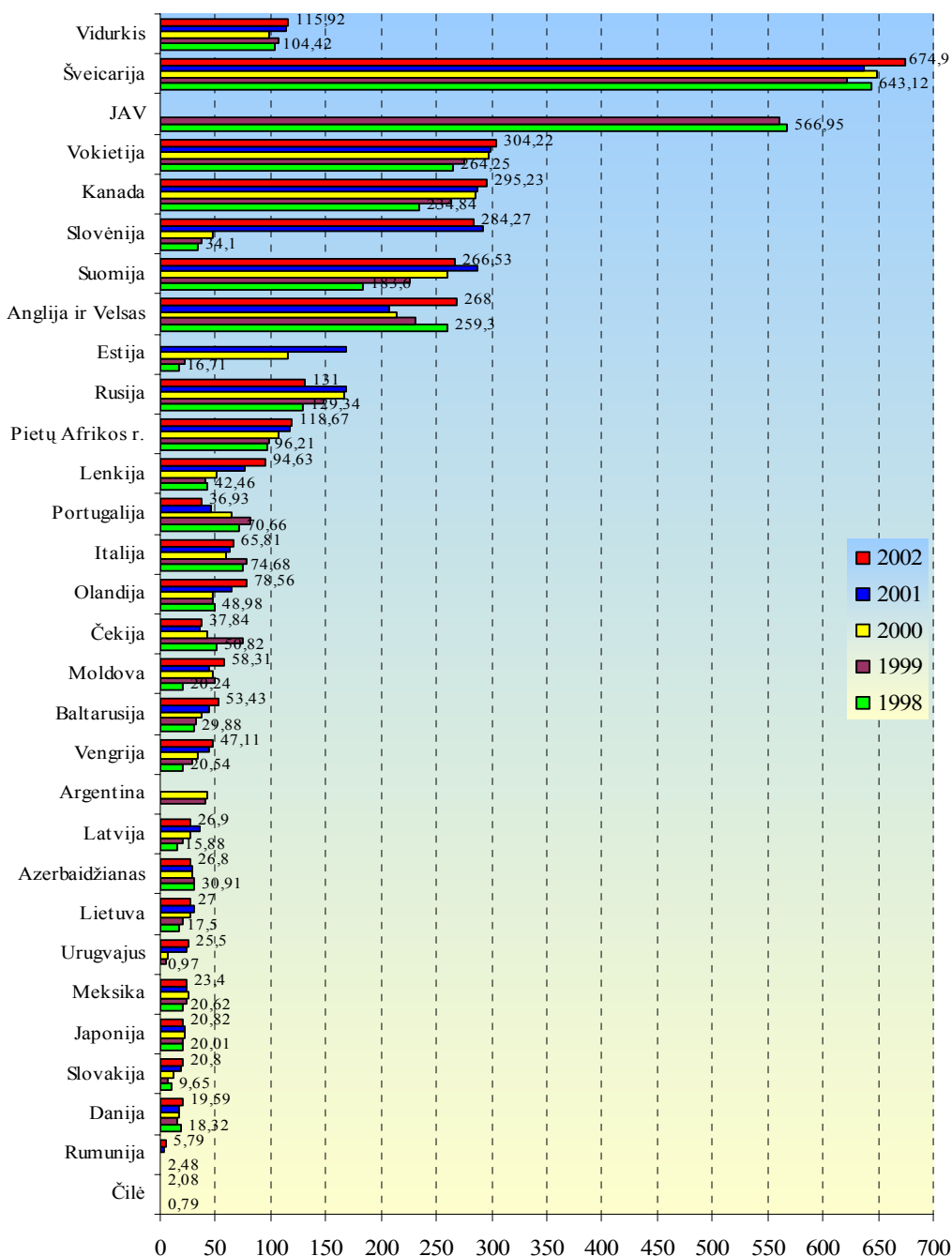
Pasaulyje ypač plinta nusikalstamos veikos, susijusios su psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis, nelegali jų prekyba įpainiojusi į šias pinkles milijonus žmonių ir išsivysčiusiose, ir besivystančiose šalyse. Prekyba narkotikais yra pelningiausias nusikalstamas verslas visame pasaulyje, todėl kasmet plečiasi organizuotų grupuočių veiklos geografija. Tai ypač aktuali socialinė problema, todėl kiekviena šalis ieško realių ir veiksmingų šios globalios problemos sprendimo būdų ir tai tapo jau nebe pavienių valstybių reikalas. Jei anksčiau Lietuva dėl patogios geografinės padėties buvo daugiau narkotinių ir psichotropinių medžiagų tranzito šalis, tai dabar – šių medžiagų vartotojų, platintojų ir net gamintojų šalis. Remiantis statistiniais duomenimis Lietuvoje, palyginti su kitomis šalimis, psichotropinių ir narkotinių medžiagų vartojimo mastai dar nėra dideli, ji nėra pasiekusi Vakarų Europos šalių, Amerikos ar PAR lygio. Pavyzdžiui, Lietuvoje vidutiniškai per 1998 - 2002 metų laikotarpį 100 tūkst. gyventojų teko 24 tokio pobūdžio nusikalstamos veikos, o tarkim, Šveicarijoje - 645. Didžiausiais rodikliais taip pat pasižymėjo JAV, Vokietija, Anglija ir Velsas, Kanada, Suomija (15 diagrama).

Įdomu tai, kad Lietuvoje ir tokioje šalyje kaip Meksika, kuri žymi narkotikų gamyba ir jų eksportu į JAV, nusikalstamumo lygis pagal užregistruotas šio pobūdžio nusikalstamas veikas yra beveik vienodas. Statistinių rodiklių visuma 15 diagramoje parodo, kad daugelyje pasaulio šalių (tame tarpe ir Lietuvoje) daugėja užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ir psichotropinėmis medžiagomis (2002 m lyginant su 1998 m. bendras šalių vidurkis padidėjo apie 11 procentų), iš Rytų Europos šalių tarpo ypatingai išsiskyrė Slovėnija, kur lyginant 1998 ir 2002 metus šių nusikalstamų veikų lygis 2002 metais padidėjo 8 kartus, bei Estija, kur atitinkami rodikliai per šį neilgą penkerių metų laikotarpį

⁷² Tarptautinis nusikaltimų aukų tyrimas Vilniuje (Lietuva) 2000. Baigiamoji ataskaita. Teisės institutas. – Vilnius, 2001. P. 67. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/lit/lit.htm#publikacijos> (2006-09-29).

padidėjo beveik 10 kartų. Taigi, šių nusikalstamų veikų problema kasmet aštrėja visame pasaulyje. Analizuojamu laikotarpiu Lietuvoje šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis nuo bendro šalyje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus 100 tūkst. gyventojų vidutiniškai sudarė 1,1 proc.

15 diagrama. Nusikalstamų veikų, susijusių su psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis skaičius 100 tūkst. gyventojų*



* Rusijos (2001 m., 2002m.), Anglijos ir Velso (2002 m.), Estijos (2001 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Policijos statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tcm12-126270.pdf (2006-09-20).

2.1.1.7. Korupcija

Korupcija yra vienas iš pavojingiausių nusikaltimų žmogui bei visuomenei. Ji ne tik užkrauna papildomą finansinę naštą žmogui, bet daro neigiamą įtaką šalies ekonomikai bei žmogaus socialinei raidai, skatina žmones nepasitikėti teisine sistema, kompromituoja valstybę bei jos institucijas⁷³. Korupcija plėtojama visų kultūrų ir kontinentų. Papirkinėjimo ir su juo susijusių neteisėtų veiksmų, apeinančių nustatytas procedūras ar tik jas pagreitinančias, problema yra ir besivystančioms „jaunos demokratijos šalims“ ir išsivysčiusioms šalims, taip pat gali būti net išplėtotų demokratiškos kultūrų dalis.⁷⁴ Deja, statistiniai duomenys apie užregistruotus korupcijos atvejus tiriamu laikotarpiu yra gana skurdoki, nes iš šiame darbe analizuojamų 30 pasaulio šalių minėtus duomenis septintajame ir aštuntajame (arba viename iš jų) Jungtinių Tautų tyrimuose „Nusikalstamumas ir kriminalinės justicijos sistemos veikla“ yra pateikę tik 19 šalių. Kaip matyti 16 diagramoje, pagal korupcijos mastus ryškiai lyderiauja Rumunija (vidutinis korupcijos koeficientas - 54), o ypač mažu korupcijos lygiu iš kitų šalių tarpo išsiskyrė Čilė bei Japonija (vid. koef. - 0,09).

Remiantis statistiniais duomenimis Lietuvoje iš viso kasmet 1998 - 2002 metais vidutiniškai buvo užregistruojama apie 70 korupcijos atvejų, t.y., 100 tūkstančių gyventojų per metus teko vidutiniškai 2 korupcijos atvejai (apie 0,1 proc. nuo bendro visų užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus 100 tūkst. gyventojų). Tokie rodikliai rodo, kad korupcijos lygis nedidelis, panašus į Čekijos (vid. - 1,3), Suomijos (vid. - 1,5), Anglijos ir Velso (vid. - 1,8). Gerokai didesniu korupcijos lygiu pasižymėjo Baltarusija (vid. - 8,9) ir Vengrija (vid. - 7,5). Vertinant korupcijos masto pokyčius per 1998 - 2002 metų laikotarpį reikėtų išskirti 2001 metus, nes tuomet Lietuvoje lyginant su pirmaisiais analizuojamo periodo metais korupcijos lygis padidėjo net 79 proc. Duomenys nėra pakankamai informatyvūs, todėl įvertinti korupcijos lygį Lietuvoje ir jį palyginti su kitomis valstybėmis yra ypač sunku, nes reikia pabrėžti, jog Lietuvoje užregistruojami tik pavieniai pranešimai apie korupcijos atvejus, nes pavyzdžiui, 1999 metais atliktas „Vilmorus“ sociologinis tyrimas parodė, kad 74,1 proc. apklausoje dalyvavusių gyventojų smerkė korupciją kaip reiškinį, bet 60,4 proc. buvo pasirengę duoti bent jau smulkų kyšį, kad galėtų išspręsti jiems iškilusias problemas.⁷⁵ 2000 metų viktimologinio tyrimo rezultatai parodė, jog 8 proc. respondentų (verslo subjektų) nurodė, esą jų įmonės dėl kyšių baimės yra atsisakę didelių investicijų, todėl kyšininkavimas gal būti vienu iš rimtų faktorių,

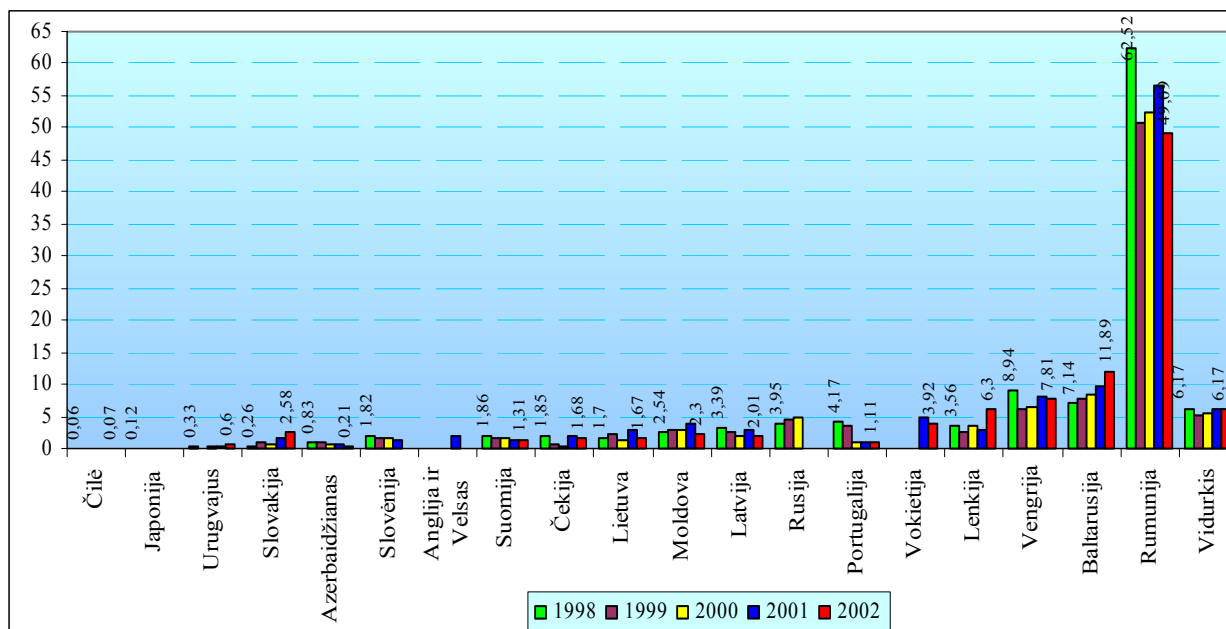
⁷³ Sakalauskas G. Nusikalstamumas (10 skyrius) // Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 1999. – Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1999. P. 141-142.

⁷⁴ Grosse T. G. Antikorupciniai veiksmai ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) šalyse (I dalis), P. 4. Korupcija pasaulyje. *Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba*. http://www.stt.lt/?lang=lt&menu_id=5&sub_id=1 (2006-10-15).

⁷⁵ Korupcijos fenomenas. *LR Specialiųjų tyrimų tarnyba*. http://www.stt.lt/?lang=lt&menu_id=5 (2006-09-20).

trukdančių šalies ekonomikos augimo perspektyvoms.⁷⁶ Jeigu tikėtume nusikalstamumo statistikos duomenimis, galėtume susidaryti klaidingą nuomonę, kad korupcija – labai retas reiškinys. Statistikos duomenys apie korupciją daugiau atspindi tiek teisėtvarkos institucijų, tiek kitų asmenų naudojančių baudžiamosios teisės kovos su korupcija priemones, aktyvumą.⁷⁷

16 diagrama. Užregistruota korupcijos atveju 100 tūkst. gyventojų



2.2. Asmenys, padarę nusikalstamas veikas

2.2.1. Asmenys, įtariamai nusikalstamų veikų padarymu

Kriminologų teigimu, nusikalstamumas parodo visuomenės charakterį.⁷⁸ Šioje darbo dalyje bus trumpai aptariami duomenys apie užregistruotus visus įtariamuosius, taip pat atskirai apie moteris ir nepilnamečius, įtariamus padarius nusikalstamą veiką.

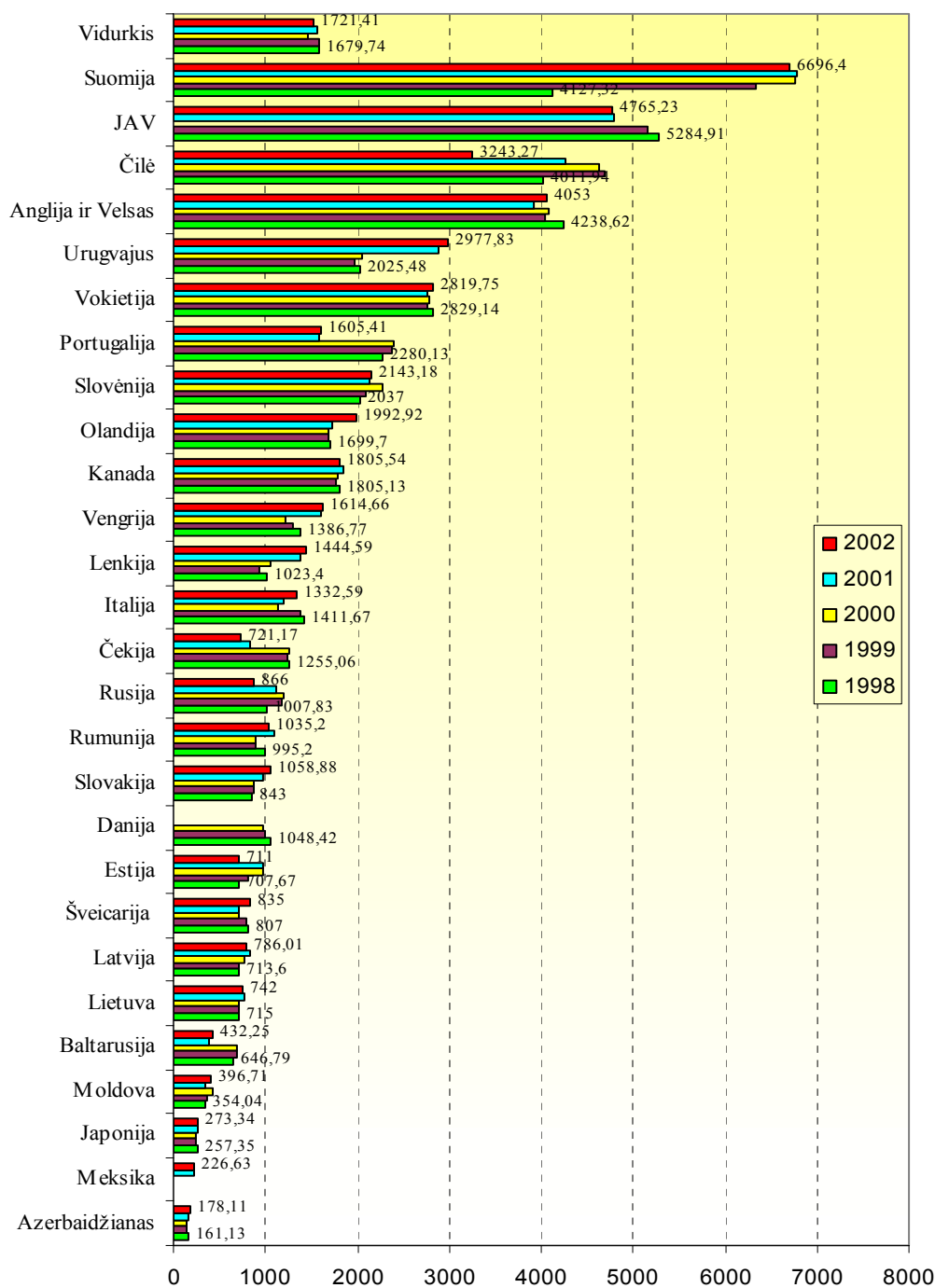
Lietuvoje 1998 metais 100 tūkst. gyventojų buvo nustatyta 715 asmenų, įtariamų padarius nusikalstamas veikas, 2002 metais šis skaičius padidėjo iki 742 arba 3,8 proc. (vidutiniškai per metus iš viso buvo sulaikyta apie 25600 įtariamųjų arba 731 įtariamasis 100 tūkst. gyventojų). Įtariamųjų asmenų skaičiaus, tenkančio 100 tūkst. gyventojų, visų analizuojamų valstybių svorinis vidurkis 1998 - 2002 metais buvo 1542 (17 diagrama).

⁷⁶ Tarptautinis nusikaltimų aukų tyrimas Vilniuje (Lietuva) 2000. Baigiamoji ataskaita. Teisės institutas. – Vilnius, 2001. P. 88. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. <http://www.nplc.lt/lit/lit.htm#publikacijos> (2006-10-16).

⁷⁷ Justickis V. *Kriminologija*. I dalis - Vilnius, 2001. P. 357.

⁷⁸ Никифоров Б. С. *Преступность в США*. Москва, 2002. С. 43.

17 diagrama. Asmenų įtariamų nusikalstamų veikų padarymu skaičius 100 tūkst. gyventojų*



Lyginant su kitomis šalimis Lietuvoje įtariamųjų koeficiento rodikliai nėra aukšti, panaši situacija šiuo atžvilgiu buvo kaimyninėse šalyse: Latvijoje (vid. koef. - 765) ir Estijoje (vid. koef. - 835). Didžiausi skaičiai užfiksuoti Suomijoje, kur vidutiniškai 100 tūkst. gyventojų

* Slovakijos, Slovėnijos (1998 m., 1999 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2003 - antrasis leidinys (1995-2000 metai). Policijos statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-2/ob212_Chapter%201_tcm12-5240.pdf (2006-10-11); Estijos, Rusijos (2001 m., 2002 m.), Portugalijos (2000 m.), Anglijos ir Velso (2000-2002 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Policijos statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tcm12-126270.pdf (2006-09-20).

buvo nustatyti 6136 asmenys, įtariamai padarius nusikalstamas veikas, kiek mažiau JAV (vid. - 5004), Čilėje (vid. - 4169), Anglijoje ir Velse (vid. - 4068), šiose šalyse nusikalstamumo lygio rodikliai taip pat vieni iš didžiausių. Mažiausiais įtariamųjų skaičiais 100 tūkst. gyventojų pasižymėjo Azerbaidžianas, Meksika, Japonija, Moldova, Baltarusija, analogiškai šiose šalyse nusikalstamumo lygis buvo taip pat nedidelis.

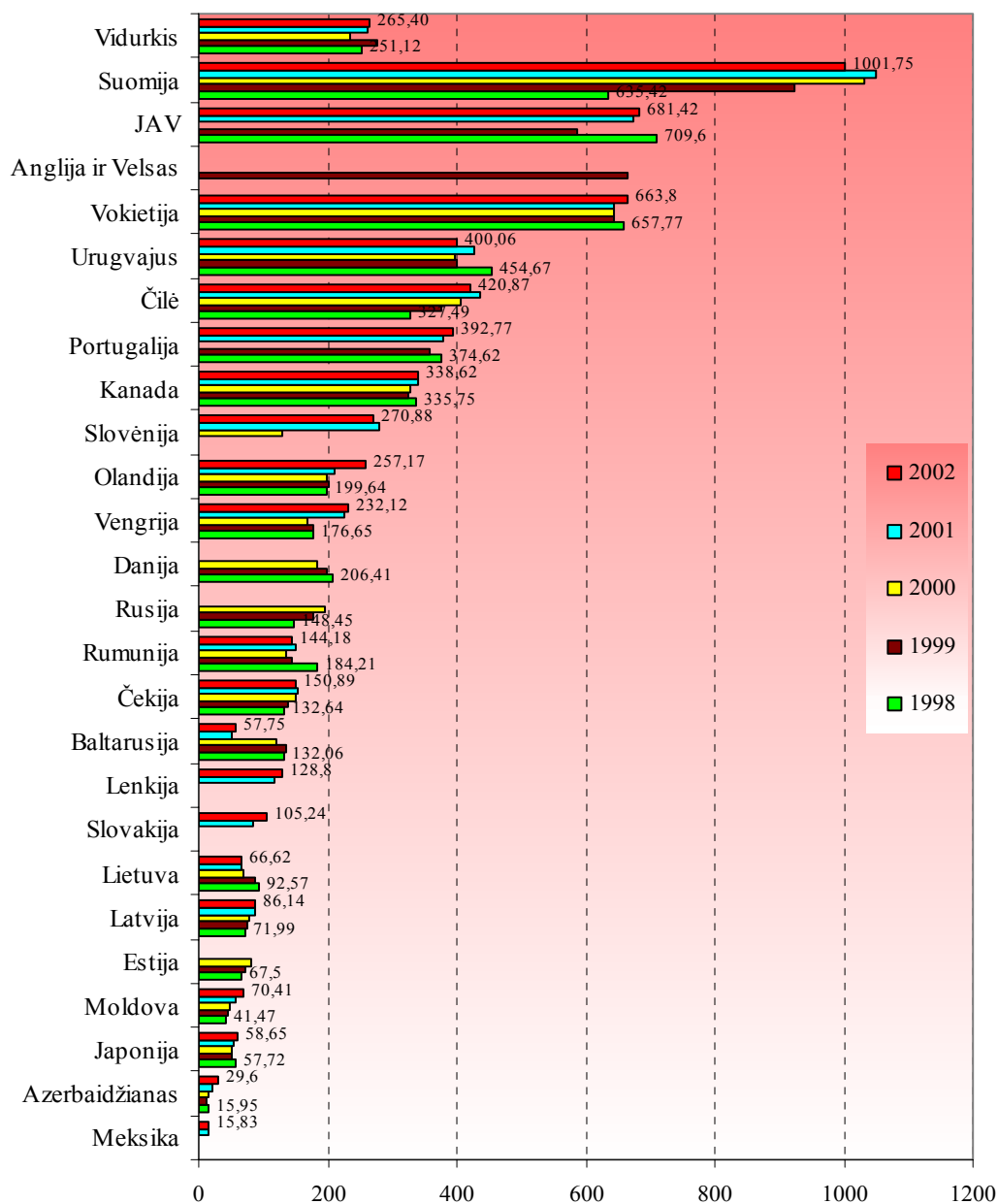
2.2.1.1. Moterys, įtariamoms nusikalstamų veikų padarymu

Moterų nusikalstamumo lygis, kaip jau įprasta, mažesnis negu vyrų. Ir nors moterys, nėra dominuojantys nusikalstamų veikų subjektai padariusių nusikalstamas veikas asmenų visumoje, tačiau kriminaliniame pasaulyje, kaip ir dažniausiai visur, nėra išimčių – moterys taip pat daro nusikalstamas veikas. Nagrinėjamu laikotarpiu Lietuvoje moterų, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu skaičius 100 tūkst. gyventojų vidutiniškai sudarė 11 proc. nuo bendro įtariamųjų skaičiaus.

Skaičiuojant Lietuvoje vidutinį moterų, įtariamų padarius nusikalstamą veiką koeficientą (76 įtariamųjų 100 tūkst. gyventojų) matyti, jog šis koeficientas buvo panašus kaip ir kaimyninėse Baltijos šalyse (Latvijoje – 79, Estijoje – 74), didesnis kitose Rytų ir Vakarų Europos šalyse, pavyzdžiui Danijoje, Čekijoje, Rumunijoje, Vengrijoje, Rusijoje nuo 150 iki 200, Olandijoje – 213, Slovėnijoje – 226, Portugalijoje – 375, Vokietijoje – 650 (18 diagrama). Jeigu lyginti Lietuvą ir Suomiją, kurioje užfiksuotas didžiausias įtariamų moterų koeficientas (928), tai Lietuvoje šis rodiklis net 12 kartų mažesnis. Gerokai didesnis nei Lietuvoje moterų, įtariamų padarius nusikalstamas veikas tankumas ir kito žemyno šalyse: JAV (vid. koef. - 663), Kanados (vid. koef. - 333), Čilės (vid. koef. - 393), Urugvajaus (vid. koef. - 416).

Manytina, jog tose šalyse, kur visų įtariamųjų skaičius yra didesnis, atitinkamai turėtų būti ir didesnis skaičius moterų, įtariamų padarius nusikalstamą veiką. Tačiau, įdomu tai, kad skaičiuojant procentinę įtariamų moterų dalį nuo bendro įtariamųjų skaičiaus, ši dalis nėra jau tokia maža tose šalyse, kurios pasižymi mažiausiais moterų, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu, skaičiais. Pavyzdžiui, Japonijoje vidutiniškai net 24 proc. nuo bendro įtariamųjų skaičiaus sudarė moterys, Moldovoje – 14 proc., Azerbaidžiane – 12 proc. Didesnė nei Lietuvoje (apie 10 proc.) moterų, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu dalis nuo bendro įtariamųjų skaičiaus buvo daugelyje Europos valstybių Vokietijoje - 23 proc., Portugalijoje – 18 proc., Rusijoje – 16 proc., Anglijoje ir Velse, Suomijoje – 15 proc., Slovėnijoje – 11 proc.).

18 diagrama. Moterų įtariamų nusikalstamų veikų padarymu skaičius 100 tūkst. gyventojų



Įdomu paanalizuoti statistinius duomenis apie moterų nusikalstamumą pagal nusikalstamų veikų rūšis, pavyzdžiui, kokią dalį nuo bendro įtariamųjų skaičiaus sudaro moterys, įtariamos padarius plėšimus, vagystes ir nusikalstamas veikas, susijusias su disponavimu psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis (autorė atkreipia dėmesį, kad dėl duomenų stygiaus išvados nebus visiškai tikslios). Šiai analizei 1999 metų duomenys panaudoti iš

Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinio – antrojo leidinio⁷⁹, o 2000 metų duomenys atrinkti pasiremiant Interpolo šaltiniu⁸⁰ (3 lentelė).

3 lentelė. Procentinė dalis moterų, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu nuo bendro visų įtariamųjų skaičiaus 1999 - 2000 m.

Šalis	Nusikalstamos veikos				
	Plėšimai	Vagystės		Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis	
		1999 m.	1999 m.	2000 m.	1999 m.
	Bulgarija	3.3	6.7	9	7.2
Čekija	7.1	8.0	12
Danija	7.1
Estija	5.8	8.8	9	19.1	10
Suomija	9.4	18.9	15	13.3	13
Prancūzija	6.5		14	8.2	8
Vokietija	9.0	31.4	30	12.2	12
Vengrija	9.0	10.2	12	12.8	11
Latvija	2.0	2.7	11	10.8	20
Lietuva	3.8	3.8	...	22.9	...
Moldova	...	7.6	8	15.4	19
Olandija	6	16.1	12	12.2	12
Lenkija	4.6	5.1	7	12.3	12
Portugalija	3.3	14.1	10	11.0	19
Rumunija	5.3	...	8	11.9	10
Rusija	7.8	9.9	...	14.2	...
Slovėnija	5.8	8.8	10	8.7	7
Švedija	4.2	26.7	6	14.3	29
Šveicarija	8.1	16.1	...	14.5	14
Anglija ir Velsas	8.1	23.4	23	11.7	11
Slovėnija	6	...	15
Ispanija	10	...	5
Azerbaidžianas	5	...	9
Baltarusija	13	...	26
JAV	29	...	18
Kanada	22	...	14

1999 metais nuo bendro visų įtariamųjų skaičiaus šalyje mažiausia dalis moterų, įtariamų padarius plėšimus buvo Latvijoje (2 proc.), kiek didesnė Bulgarijoje ir Portugalijoje (3,3 proc.), taip pat ir Lietuvoje (3,8 proc.), tuo tarpu beveik tris kartus didesnis, nei Lietuvoje procentas buvo Suomijoje (9,4 proc.), Vokietijoje ir Vengrijoje (9 proc.). Tokia pati, kaip ir plėšimų, procentinė dalis nuo visų įtariamųjų 1999 metais Lietuvoje teko moterims, įtariamoms

⁷⁹ Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2003 - antrasis leidinys (1995-2000 metai). Policijos statistika. *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-2/ob212_Chapter%201_tcm12-5240.pdf (2006-10-11).

⁸⁰ Trends in Europe and North America. Crime and safety. United Nations Economic Commission for Europe. <http://www.unece.org/stats/trends/ch13.htm> (11 Oct. 2006)

vagystėmis (3,8 proc.). Tai vienas iš mažiausių procentinių rodiklių, palyginus su kitomis šalimis, iš to galima spręsti, kad vagystės Lietuvoje įvykdo pakankamai nedidelė dalis moterų, tačiau kitose šalyse situacija visiškai kitokia, pavyzdžiui, 1999 metais Švedijoje – 26,7 proc., Anglijoje ir Velse – 23,4 proc., Suomijoje – 18,9 proc., 2000 metais JAV – 29 proc., o Vokietijoje beveik trečdalis (1999 m. – 31,4 proc., 2000 m. – 30 proc.) visų įtariamųjų padariusių vagystes tenka moterims. Lietuvoje ne itin palanki situacija buvo moterų, kurios įtariamos nusikalstamomis veikomis, susijusiomis su disponavimu psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis atžvilgiu. 1999 metais iš aštuoniolikos Europos valstybių, būtent išsiskyrė mūsų šalis, kur pačią didžiausią procentinę dalį (22,9 proc.) nuo visų įtariamųjų sudarė moterys, įtariamos šio pobūdžio nusikalstamomis veikomis, kiek mažiau Estija (19,1 proc.). 2000 metais didžiausia įtariamų moterų procentinė dalis nuo visų įtariamųjų buvo Švedijoje (29), Baltarusijoje (26), Latvijoje (20), kiek mažesnė Olandijoje (19), Portugalijoje (19), JAV (18) (2000 m. Lietuvos duomenų nėra).

Remiantis rodikliais apie moteris, įtariamas nusikalstamomis veikomis darytina išvada, jog Lietuva artima šalims, kuriose moterų nusikalstamumo lygis nėra didelis, tačiau reikėtų paminėti tai, kad Lietuvoje, išskirtinai nei kitose valstybėse, didelę dalį nuo visų įtariamųjų sudaro moterys, įtariamos nusikalstamomis veikomis, susijusiomis psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis.

2.2.1.2. Nepilnamečiai, įtariami nusikalstamomis veikomis

Lietuvoje, kaip ir daugelyje pasaulio valstybių nepilnamečių nusikalstamumas viena iš aktualiausių problemų. Nepilnamečių nusikalstamumas tarsi „kelrodė žvaigždė“ atspindi netolimos ateities bendrąjį suaugusiųjų nusikalstamumą. Vienas didžiausių bendro nusikalstamumo didėjimo variklių yra vaikų ir jaunimo nusikalstamumas: pirma, jis sudaro žymią bendro nusikalstamumo dalį, antra, jis yra prognostinis būsimo nusikalstamumo modelis – nemaža dalis nusikaltusių jaunuolių, ypač turinčių gyvenimo įkalinimo įstaigose patirtį, ir ateityje elgsis priešingai visuomenėje vyraujančioms normoms.⁸¹

Teisiškai nepilnamečiu laikomas asmuo iki kol sulaukia pilnametystės, t.y. kol sukanka aštuoniolika metų.⁸² Lietuvoje nepilnamečių atsakomybė pagal baudžiamuosius įstatymus atsiranda nuo 16 metų, o tam tikrais LR baudžiamojo kodekso numatytais atvejais galima nuo 14 metų.⁸³

⁸¹ Sakalauskas G. Vaikų ir jaunimo nusikalstamumas//Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 2001. – Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 2001. P. 79.

⁸² Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (II knygos 2.5 str. 1 d.). – Vilnius: Mūsų Saulužė, 2004. P. 43.

⁸³ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

Prieš analizuojant tarptautinės statistikos rodiklius reikėtų paminėti, kad nepilnamečių nusikalstamumo latentškumas yra didelis, jaunimo elgesys ir veikimo būdai, neatitinkantys visuotinai priimtų socialinių normų ir vertybių yra sąlygoti brendimo ir vystimosi proceso ypatumų.⁸⁴

Pasitelkus 1998 - 2002 metų statistinių duomenų analizę, galima teigti, kad Lietuvoje tarp asmenų, įtariamų padarius nusikalstamas veikas, nepilnamečiai kasmet sudarė apie 13-14 procentų. Tokia procentinė dalis lyg ir nėra labai didelė, tačiau būtina įvertinti ir tai, kad nepilnamečiai tik nedidelė dalis visų šalies gyventojų, pavyzdžiui, 2000 m. nepilnamečiams priskiriami asmenys sudarė tik apie 6 proc. visų Lietuvos gyventojų.⁸⁵ Todėl manoma, kad nepilnamečiai, lyginant su suaugusiais, nusikalsta dažniau.

Kaip teigė sociologė M. Sniečkutė, akivaizdi Lietuvos nepilnamečių nusikalstamumo tendencija – mažėjantis nusikaltėlio amžius. Vis dažniau įstatymus pažeidžia jaunesni nei 14 metų vaikai. Be to, sunkėja nepilnamečių padarytų nusikaltimų pobūdis. Pastebėta, kad vis dažniau vis jaunesni nepilnamečiai nusikalsta ir padaro kitus teisės pažeidimus pakartotinai. 1998 m., palyginus su 1991 m., pakartotinai nusikalto 2,4 karto daugiau nepilnamečių.⁸⁶

Analizuojamu laikotarpiu nepilnamečių, įtariamų padarius nusikalstamas veikas skaičius 100 tūkst. gyventojų Lietuvoje (vid. - 97) buvo mažesnis, nei Estijoje (vid. - 133), Latvijoje (vid. - 127) (19 diagrama). Palyginus Lietuvą ir Skandinavijos šalis Daniją ir Suomiją, matyti, jog Danijos (vid. - 100) ir Lietuvos duomenys apie nepilnamečius, įtariamus padarius nusikalstamas veikas labai panašūs, tačiau Suomijoje (vid. - 667) šie rodikliai yra didesni daugiau kaip 6 kartus. Tokie statistiniai skaičiai liudija, kad Suomija yra viena iš Europos šalių, kur nepilnamečių nusikalstamumas ypač didelis. Panaši ir net gi kiek blogesnė situacija 1998 - 2000 metais buvo Vokietijoje, kur 100 tūkst. gyventojų teko apie 800-840 nepilnamečių, tačiau 2001 - 2002 metais šie duomenys sumažėjo vidutiniškai iki 530. Taip pat galima teigti, jog Š. ir P. Amerikos šalyse: JAV, Kanadoje, Urugvajuje, Čileje nepilnamečių, įtariamų padarius nusikalstamas veikas koeficientas 3-6 kartus didesnis nei Lietuvoje. Tenka pastebėti, kad tokioje šalyje kaip Japonija, net apie 44 proc. visų šios šalies įtariamųjų sudaro nepilnamečiai (vid. koef. - 113). Atsižvelgiant į tai, kad beveik visi nagrinėjamo laikotarpio analizuoti Japonijos nusikalstamumo rodikliai buvo mažesni, t. y., rodė esančią geresnę kriminogeninę situaciją nei Lietuvoje, išskyrus nusikalstamas veikas, susijusias su psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis, nepilnamečių nusikalstamumo lygio atžvilgiu situacija abiejose

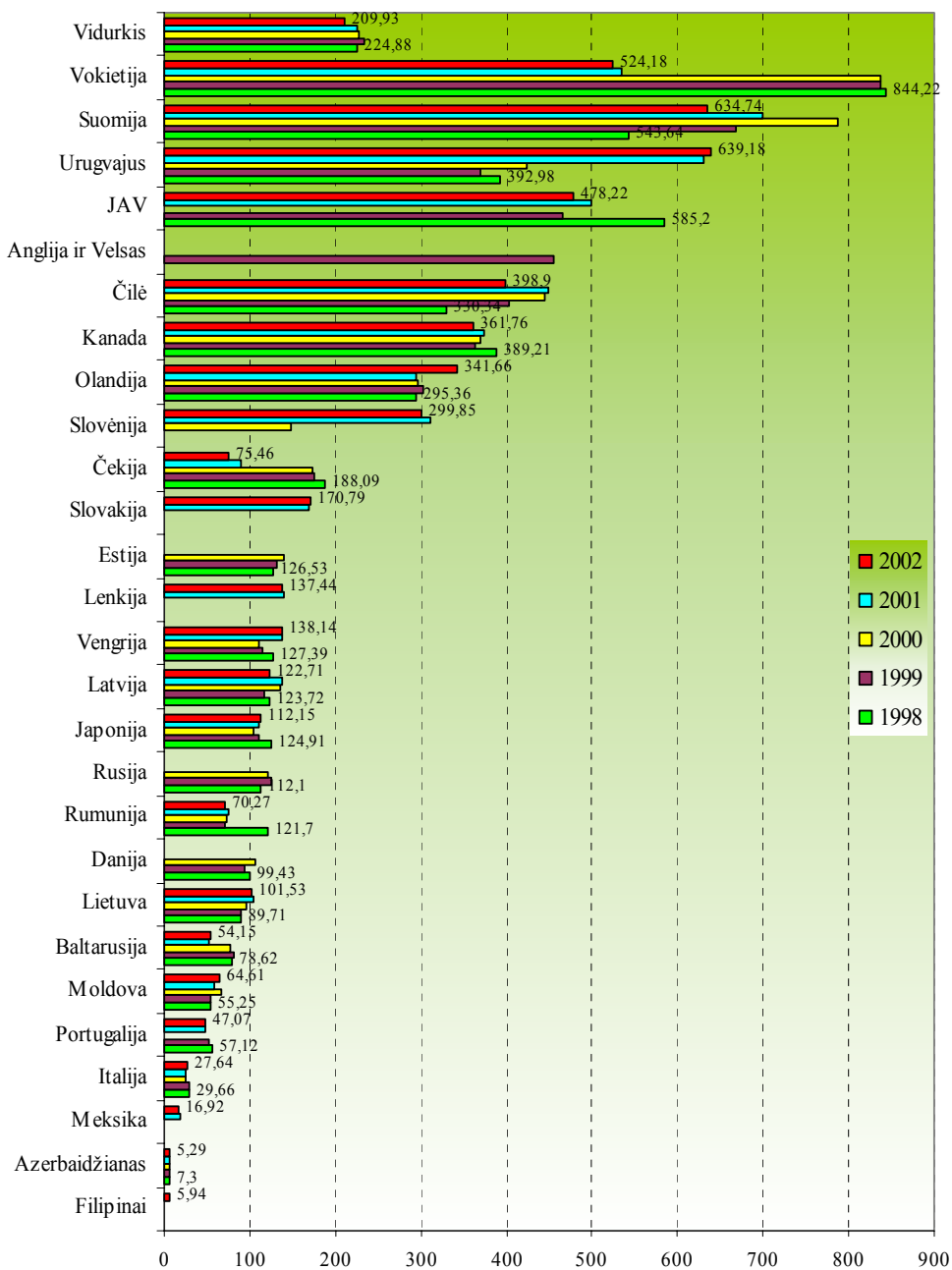
⁸⁴ Sakalauskas G. Nusikalstamumas (10 skyrius) // Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 1999. – Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1999. P. 146.

⁸⁵ Sakalauskas G. Vaikų ir jaunimo nusikalstamumas//Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 2001. – Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 2001. P. 79.

⁸⁶ Sniečkutė M. (2000). Nepilnamečių nusikalstamumas ir šeima. *Sociumas*. <http://www.sociumas.lt/Lit/Nr16/nepilnameciai.asp> (2006-10-15).

šalyse panaši. Tačiau, visgi derėtų atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje nuo 1998 metų iki 2002 metų minėti nepilnamečių rodikliai kasmet didėjo, o Japonijoje pastebimas nors ir nežymus, bet vis dėlto mažėjimas. Daugelyje Rytų Europos šalių: Rusijoje, Lenkijoje, Čekijoje, Vengrijoje, Latvijoje, Estijoje analizuojami statistiniai duomenys didesni (100 tūkst. gyventojų teko vidutiniškai 120-140 nepilnamečių, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu), nei Lietuvoje.

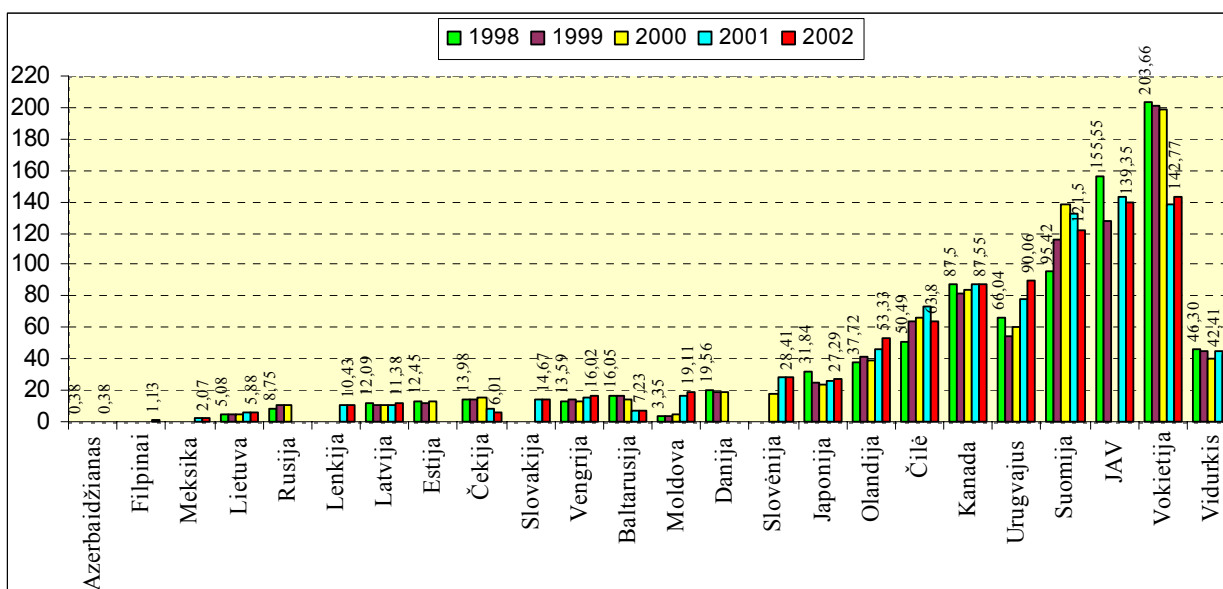
19 diagrama. Nepilnamečių, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu skaičius 100 tūkst. gyventojų



Reikėtų paminėti, kad Lietuvoje 1998 - 2002 metais vidutiniškai iš 97 jaunuolių, įtariamų padarius nusikalstamą veiką buvo 5 merginos, kas sudaro apie 5 procentus visų įtariamųjų nepilnamečių (20 diagrama).

Nors JT tyrimuose iš 30 šalių tik 23 pateikė duomenis apie merginų nusikalstamumą, visgi galima pastebėti, kad Lietuvoje nepilnamečių merginų, vykdančių nusikalstamas veikas nėra tiek daug, kaip pavyzdžiui Vokietijoje, Japonijoje ar Kanadoje, kur merginos sudaro net 24-25 procentus visų įtariamų nepilnamečių, ar net dar daugiau JAV – 28 proc. Lietuvoje šie rodikliai dvigubai mažesni, nei daugumoje Rytų Europos šalių: Rusijoje, Baltarusijoje, Čekijoje, Lenkijoje, Estijoje, Latvijoje, Moldovoje (vidutiniškai 100 tūkst. gyventojų teko 9-11 merginų nepilnamečių, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu).

20 diagrama. Nepilnamečių merginų, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu 100 tūkst. gyventojų

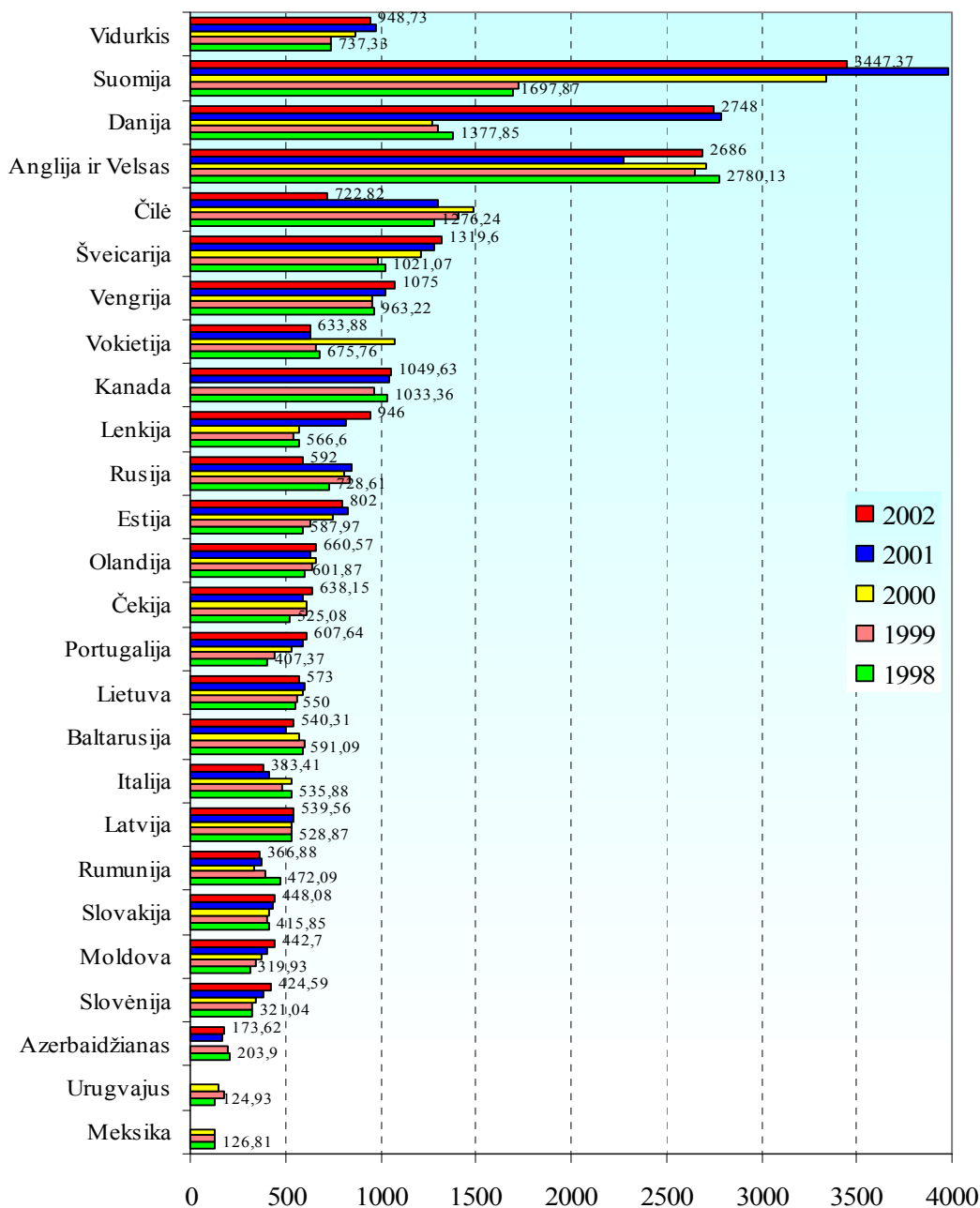


2.2.2. Nuteisti asmenys

Didėjant užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiams, neišvengiamai didėja ir nuteistų asmenų skaičiai. Tarptautinė statistinė informacija apie nuteistus asmenis už įvairias nusikalstamas veikas rodo, kad nagrinėjamu periodu daugiausia nuteistųjų 100 tūkst. gyventojų buvo Suomijoje (3980) - 2001 metais (21 diagrama). Didžiausiu nuteistųjų skaičiumi Suomija pasižymėjo taip pat ir 2000 metais (3344), 2002 metais (3447), išskyrus 1998-1999 metus, kai Anglijoje ir Velse užfiksuoti didesni minėti rodikliai (1998 m. – 2780, 1999 m. – 2654). Taip pat didelis nuteistųjų lygis buvo ir kitoje Skandinavijos šalyje Danijoje, kur 2001 metais 100 tūkst. gyventojų teko nuteisti 2787 asmenys. Pats mažiausias nuteistųjų lygis 1998 metais (kaip

ir 1999 - 2002 metais) buvo Japonijoje - 53 nuteisti asmenys, taip pat prie mažesniais analizuojamais rodikliais pasižyminčių šalių galima būtų priskirti Urugvajų ir Meksiką, kur 2000 metais 100 tūkst. gyventojų teko 125 nuteistieji.

21 diagrama. Nuteistų asmenų skaičius 100 tūkst. gyventojų*



1998 - 2002 metų laikotarpiu Lietuvoje kasmet nuteista vidutiniškai apie 79 proc. visų įtariamųjų. Daugiausia nuteista 2001 metais iš viso - 20915 asmenų, mažiausiai 1998 metais -

* Estijos, Rusijos, Lenkijos, Vengrijos, Danijos (2000-2001 m.), Vokietijos, Olandijos, Šveicarijos (2000 m.), Rusijos (2002 m.) duomenys iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Nuteisimo statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tcm12-126270.pdf (2006-09-28); Lenkijos (1998 m., 1999 m.) iš *Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras*. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2003 - antrasis leidinys. Nuteisimo statistika. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-2/ob212_Chapter%201_tcm12-5240.pdf (2006-09-28).

19536 asmenys (vidutiniškai per metus nuteisti 20139 asmenys). Vidutiniškai 100 tūkst. gyventojų teko 575 nuteistieji ir nė vienas metais neviršijo visų analizuojamų valstybių nuteistųjų lygio vidurkio, kuris 1998 metais buvo 711, o 2002 metais padidėjo iki 911. Panašūs kaip mūsų šalyje analizuojami rodikliai buvo Baltarusijoje (vid. koef. – 561), Latvijoje (vid. koef. – 534) ir Čekijoje (vid. koef. – 594). Iš Rytų Europos šalių tarpo daugiausia buvo nuteista Rusijoje (vid. koef. – 763), nors 2002 metais nuteistųjų lygis Rusijoje (592) buvo beveik toks pat kaip ir Lietuvoje (573). Lietuvoje nuteistųjų lygis gerokai mažesnis nei Š. ir P. Amerikos šalyse: Kanadoje (vid. koef. – 1024) ir Čilėje (vid. koef. – 1240), nors Čilėje 2002 metais palyginus su 2000 metais nuteistųjų skaičius 100 tūkst. gyventojų sumažėjo dvigubai (nuo 1491 iki 722).

Kaip žinia, Jungtinių Valstijų teisingumo sistema, palyginti su kitomis pasaulio valstybėmis, yra viena iš labiausiai baudžiamųjų. Deja, duomenys apie JAV nuteistus asmenis nebuvo pateikti JT tyrimuose, o JAV teisingumo valdybos (US Bureau of Justice) informaciniame tinkle skelbiami tik absoliutūs skaičiai apie nuteistuosius, pavyzdžiui 1998 metais buvo 927700 nuteistųjų, o jau 2002 metais šis skaičius viršijo net milijoną - 1051000.⁸⁷ Nors Jungtinės Valstijos tesudaro 5 procentus visų pasaulio gyventojų, joms tenka 25 procentai visų pasaulio kalinių.⁸⁸ (2000 metais JAV 86 proc. nuteistųjų buvo paskirta laisvės atėmimo bausmė daugiau kaip 1 metai.⁸⁹)

2.2.2.1. Nuteisti nepilnamečiai

Atliekant tarptautinę lyginamąją analizę apie nuteistus nepilnamečius, reikėtų paminėti, kad amžiaus riba, nuo kurios galima baudžiamoji atsakomybė pasaulio mastu labai įvairi. Pavyzdžiui, Olandijoje ji numatyta asmenims nuo 12 metų, Belgijoje – nuo 18. 18-20 metų jaunuoliai Vokietijoje gali būti teisiami jaunimo teisme, o Skandinavijos valstybėse penkiolikmečiai, Ispanijoje šešiolikmečiai jau teisiami ir suaugusiųjų teismuose. Išsivysčiusių pasaulio šalių vaikų ir jaunimo baudžiamąją politiką pastaraisiais dešimtmečiais galima apibūdinti kaip teisinių garantijų vaikams ir jaunimui išplėtimą ir teisinės kontrolės intensyvumo apribojimą arba visišką jos atsisakymą. Kita vertus, pastebimos ir baudžiamosios atsakomybės griežtinimo tendencijos. Pavyzdžiui, jaunimo baudžiamosios teisės reformos 1995 metais Olandijoje, 1996 metais Prancūzijoje, taip pat 1994 metų Anglijos *Criminal Justice Act* rezultatas – maksimali laisvės atėmimo bausmė 15-17 metų asmenims buvo padidinta nuo vienu

⁸⁷ Bureau of Justice Statistics, US Department of Justice. Felony convictions in State courts.

<http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/glance/tables/felcovtab.htm> (2 Oct. 2006).

⁸⁸ Giddens A. Sociologija. - Poligrafija ir informatika, 2005. P. 230.

⁸⁹ Bureau of Justice Statistics. Sourcebook of Criminal Justice Statistics.

http://www.albany.edu/sourcebook/ind/SENTENCES.Federal_offenders.1.html (15 Oct. 2006).

iki dvejų metų, o saugų uždarymą (*secure training order*) nuo 6 mėnesių iki dvejų metų imta taikyti ir 12-14 metų asmenims. Taip pat ir kitose šalyse, didėjant vaikų ir jaunimo nusikalstamumui, iš dalies imta abejoti aštuntajame dešimtmetyje paplitusiomis resocializacijos koncepcijomis, vėl imta diskutuoti dėl uždaryjū įstaigų, kurių efektyvumas, kaip manyta, jau seniai buvo paneigtas, kūrimo.⁹⁰

Lietuvoje 1998 - 2002 metais per metus vidutiniškai buvo nuteista apie 2470 nepilnamečių (priedas Nr. 12), 100 tūkst. gyventojų vidutiniškai teko apie 71 šios kategorijos nuteistųjų (22 diagrama), kas sudarė apie 12 procentų visų nuteistųjų. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centro duomenimis mūsų šalyje analizuojamu laikotarpiu terminuotu laisvės atėmimu buvo nuteista apie 30 procentų visų nuteistų nepilnamečių. Lietuvoje nuteistų nepilnamečių lygio vidurkis 2000 metais (80 nuteistųjų) ir 2002 metais (74 nuteistųjų) viršijo visų šiame darbe analizuojamų valstybių vidurkį (2000 m. – 69, 2002 m. – 67). Nuteistų nepilnamečių lygis Lietuvoje buvo mažesnis (vid. koef. – 71), nei kitose Baltijos valstybėse, pavyzdžiui Latvijoje (vid. koef. – 74), Estijoje (vid. koef. – 112). Tą patį galima būtų paminėti ir Skandinavijos šalių atžvilgiu (Danijoje vid. koef. – 74, Suomijoje – 189), tačiau statistiniai duomenys rodo, kad Danijoje 1998 - 2000 metais vidutinis nuteistų nepilnamečių koeficientas 100 tūkst. gyventojų buvo didesnis nei 100, o 2001 - 2002 metais užfiksuotas šių rodiklių žymus sumažėjimas (19-20). Pakankamai akivaizdžiai iš kitų valstybių tarpo išsiskiria Anglija ir Velsas, kur 100 tūkst. gyventojų vidutiniškai virš keturių šimtų nuteistų nepilnamečių (remiantis 1997 m. duomenimis Anglijoje ir Velse amžius, nuo kurio galima baudžiamoji atsakomybė buvo 10 metų, nuo 15 metų – esant baudžiamajam pakaltinamumui, taikoma laisvės atėmimo bausmė⁹¹).

Iš nagrinėjamų valstybių (22 diagrama) pačiu mažiausiu nuteistų nepilnamečių skaičiumi pasižymėjo Japonija, kur vidutiniškai 100 tūkst. gyventojų teko apie 0,14 nuteistų jaunuolių. Autorė atkreipia dėmesį, kad statistiniai duomenys apie įtariamus nepilnamečius 100 tūkst. gyventojų Japonijos ir Lietuvos buvo panašūs, tačiau nuteistųjų atžvilgiu jau išryškėja gana dideli skirtumai, pavyzdžiui, Lietuvoje nuteisti nepilnamečiai sudarė apie 12 procentų visų nuteistųjų, tuo tarpu Japonijoje tik apie 0,003 procento. Ypač maži nuteistų nepilnamečių rodikliai bei mažėjantis įtariamųjų skaičius Japonijoje patvirtina tai, kad bausmė, o ypač nepilnamečių atžvilgiu nėra pats tinkamiausias būdas „gydyti“ visuomenę, nes kaip teigė prof. dr. G. Babachinaitė ir prof. habil. dr. S. Kuklianskis prievartinės prevencijos procese socialinis konfliktas lieka neišspręstas, o tik atidedama tolesnė jo raiška.⁹²

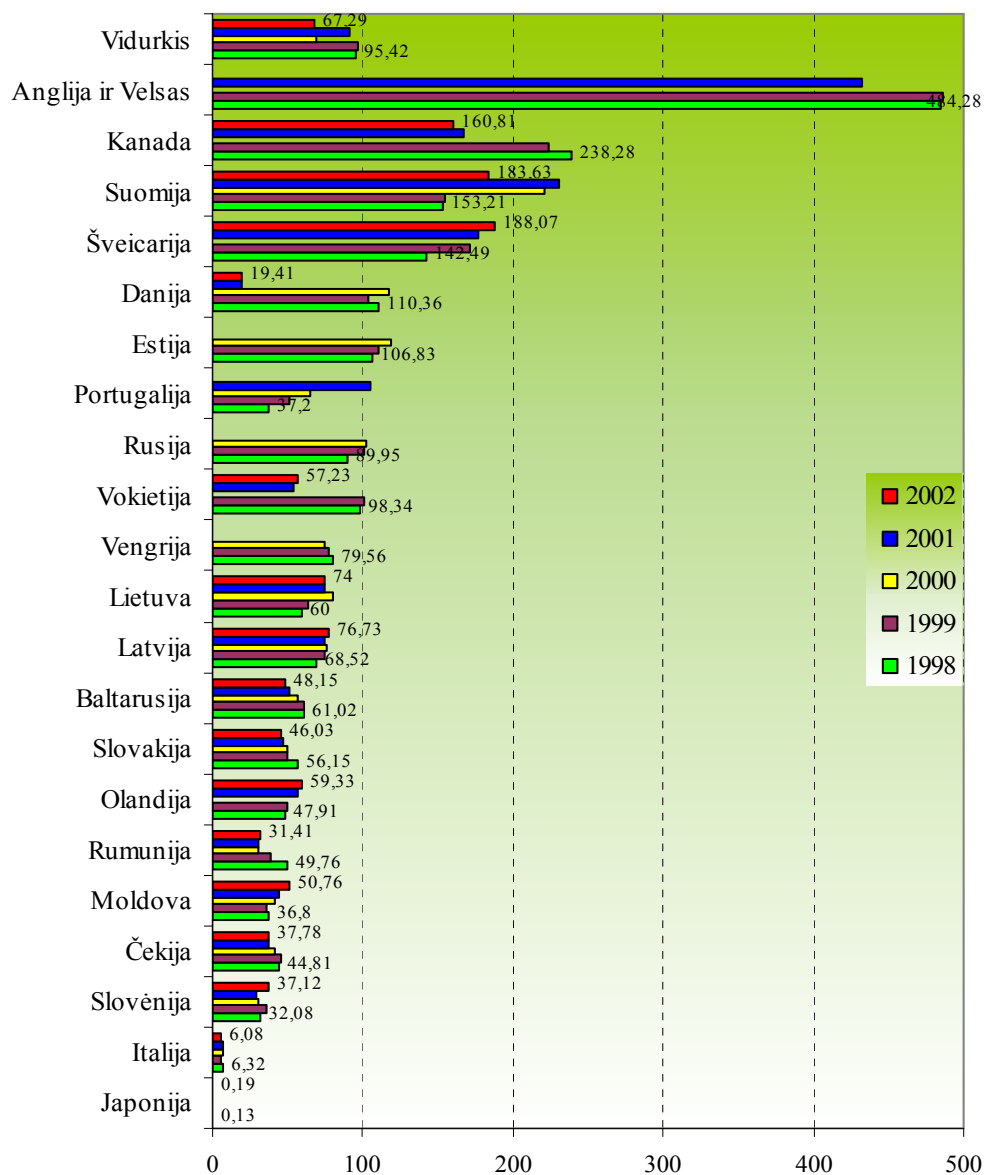
⁹⁰ Sakalauskas G., Gečėnaitė S., Jatkevičius A., Michailovič I. Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė: užsienio šalių patirtis. Vokietija, Austrija, Olandija, Lenkija, Estija, Rusija. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 12-14

⁹¹ Sakalauskas G., Gečėnaitė S., Jatkevičius A., Michailovič I. Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė: užsienio šalių patirtis. Vokietija, Austrija, Olandija, Lenkija, Estija, Rusija. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 13

⁹² Babachinaitė G., Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos// Jurisprudencija. 2003. T. 42(34), P. 108.

Taigi, Japonijoje nepilnamečių baudžiamoji justicija linkusi apsaugoti nepilnamečių asmenybę, taikant įvairias alternatyvias auklėjamojo pobūdžio priemones, skatinančias socialinę nepilnamečių integraciją (padedant pakeisti nepilnamečių gyvenimo būdą ir elgesį, skatinant jų ugdymą ir mokymą). Kita vertus, ir patys tėvai Japonijoje suinteresuoti apsaugoti savo atžalas nuo nusikalstamo elgesio, juos nuolat kontroliuoja, pavyzdžiui, mobiliaisiais telefonais palydovo pagalba prisijungia prie vaizdo kamerų, esančių mokyklose ir stebi savo vaikus, jų elgesį.⁹³

22 diagrama. Nuteistų nepilnamečių skaičius 100 tūkst. gyventojų



Bendrame kitų pasaulio valstybių kontekste Lietuvos nepilnamečių nusikalstamumo rodikliai nėra vieni iš blogiausių, bet pagal nuteistų nepilnamečių skaičių 100 tūkst. gyventojų paskutiniaisiais analizuojamo laikotarpio metais viršija net bendrą nagrinėjamų valstybių vidurkį.

⁹³ Crime in Japan. *The Economist Newspaper Limited*. http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=2156625 (22 Aug. 2006).

3. PAGRINDINĖS LIETUVOS IR KITŲ PASAULIO ŠALIŲ NUSIKALSTAMUMO TENDENCIJOS, JŲ SĄVEIKA

Profesorius Viktoras Justickis pasiremdamas ilgamete mūsų šalies nusikalstamumo dinamikos analize teigė, kad nuo praėjusio amžiaus septintojo dešimtmečio mūsų šalyje vyravo laipsniško nusikalstamumo augimo tendencija ir Lietuva nebuvo nutolusi nuo globalinės pasaulio tendencijos. Šis ilgalaikis augimas tęsėsi įvairiausiomis šalies gyvenimo sąlygomis: socialistinės ir kapitalistinės visuomenės santvarkos, planinės ir rinkos ekonomikos, okupacijos ir nepriklausomybės laikotarpiu, ateistinėje ir, atvirkščiai – religingoje visuomenėje. Anot prof. Viktoro Justickio, tai suteikia papildomų argumentų, kad ilgalaikė nusikalstamumo raidos tendencija Lietuvoje yra glaudžiai susijusi su globaline pasaulio tendencija.⁹⁴ Ilgalaikės nusikalstamumo raidos tendencijos suteikia galimybę atlikti prognostinius vertinimus dėl tolesnės atskiros valstybės nusikalstamumo raidos, o per neilgą laikotarpį neįmanoma atsiskleisti labai ryškių tendencijų, tačiau pasiremiant ir penkerių metų palyginamąja tarptautinių nusikalstamumo rodiklių analize galima apibūdinti pasaulinės ir atskiros šalies nusikalstamumo tendencijas, įvertinti jų sąveiką.

Šioje darbo dalyje pagrindinis dėmesys bus sutelktas į tuos nusikalstamumo rodiklius, kurie autorės nuomone, yra itin reikšmingi aptariant nagrinėjamų valstybių pagrindines nusikalstamumo tendencijas. (Tendencijos geriau matomos atitinkamus rodiklius pavaizduojant grafiškai.⁹⁵)

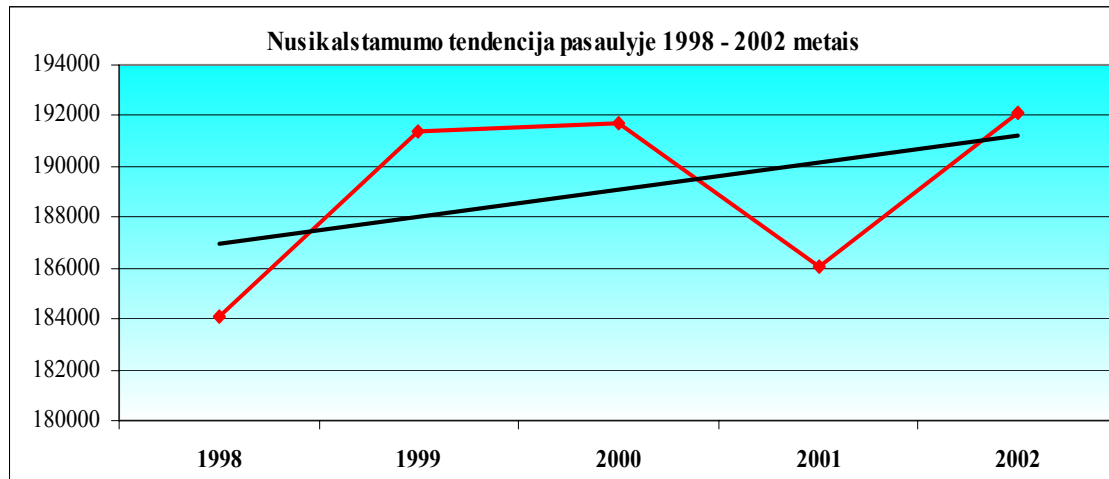
Būtina paminėti, kad išvados apie pasaulines registruoto nusikalstamumo tendencijas nebus tikslios, o bus tik apytikrės, nes naudojami ne visų pasaulio valstybių nusikalstamumo duomenys.

Siekiant nustatyti 1998 – 2002 metų laikotarpio pasaulinę nusikalstamumo raidos tendenciją autorė pasitelkė ne tik darbe analizuotų 30 valstybių bet ir dar kitų pasaulio valstybių statistinius rodiklius apie užregistruotas nusikalstamas veikas 100 tūkstančių gyventojų (priedas Nr. 10). Nubrėžta nusikalstamumo tendencijos kreivė per 46 valstybėse užregistruotų nusikalstamų veikų sumas rodo, jog analizuojamu laikotarpiu pasaulyje vyravo nusikalstamumo didėjimo tendencija (23 diagrama). Tuo tarpu Lietuvoje nuo 2000 metų mažėjantys užregistruotų nusikalstamų veikų dinamikos pokyčiai nulėmė palankesnę (mažėjančią), nei pasaulyje vyravusią, nagrinėjamo periodo nusikalstamumo tendenciją (24 diagrama).

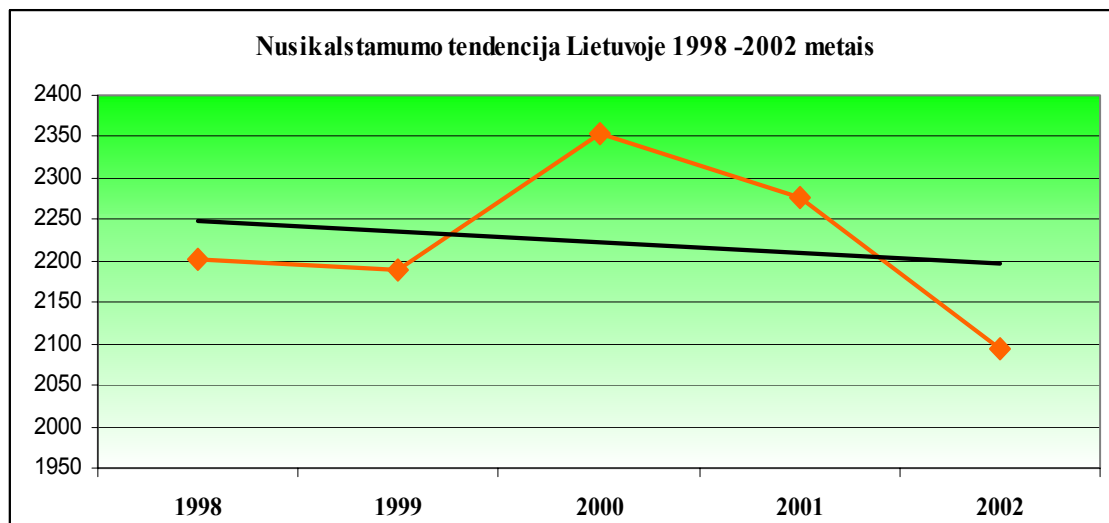
⁹⁴ Justickis V. Kriminologija. II dalis - Vilnius, 2004. P. 111.

⁹⁵ Nusikalstamumo tendencijos kreivės brėžiamos per analizuojamose valstybėse užregistruotų nusikalstamų veikų 100 tūkst. gyventojų sumas 1998 - 2002 metais.

23 diagrama

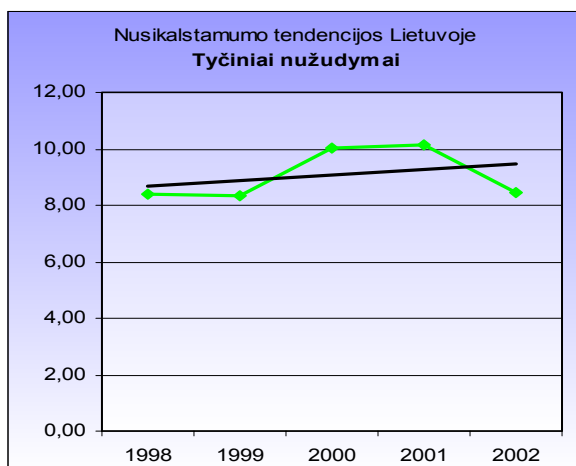


24 diagrama

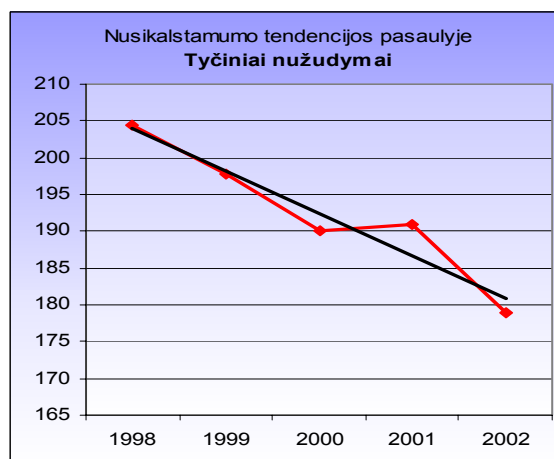


Aktualu aptarti tyčinių nužudymų, išžagininimų dinamiką bei tendencijas, kadangi tokio pobūdžio nusikalstamos veikos kelia didelį rezonansą visuomenėje, be to nusikalstamumo „įvaizdį“ formuoja ne tiek reali nusikalstamumo būklė, jo didėjimo tendencijos, kiek sunkūs ir labai sunkūs nusikaltimai. Išnagrinėjus tyčinių nužudymų lygį įvairiose valstybėse paaiškėjo, kad Lietuvoje tyčinių nužudymų koeficientas 100 tūkst. gyventojų buvo pakankamai aukštas, tuo tarpu mažiausiais tyčinių nužudymų rodikliais analizuojamu laikotarpiu pasižymėjo Japonija, Skandinavijos šalys: Suomija ir Danija bei daugelis Vakarų Europos šalių. 1998 - 2002 metų laikotarpiu Lietuvoje vyravo minimali tyčinių nužudymų didėjimo tendencija (25 diagrama). Bendra analizuojamų valstybių tendencijos kreivė ypač palanki, t.y., beveik visą penkerių metų laikotarpį akivaizdus tyčinių nužudymų mažėjimo pokytis (26 diagrama).

25 diagrama



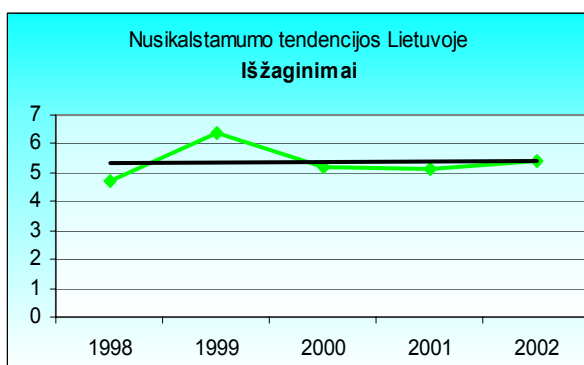
26 diagrama



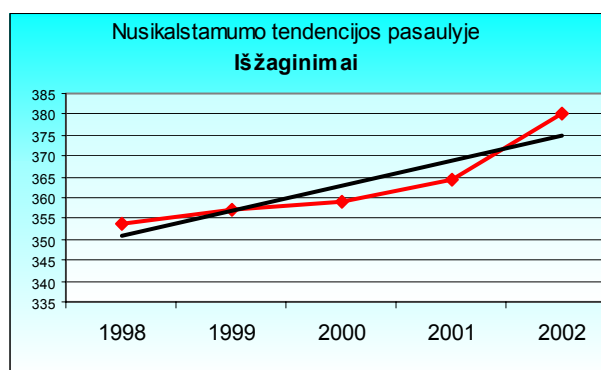
Suvokiant šių, ypač sunkių, nusikalstamų veikų įtaką visuomenės saugumo jausmui, nesunku įsivaizduoti, kad mūsų šalyje ne itin gera kriminogeninė situacija tyčinių nužudymų atžvilgiu, iš dalies, formuoja atitinkamą visuomenės požiūrį į patį nusikalstamumą. Nors ir kokia karti tiesa bebūtų, deja, kaip teigė dr. K. Jovaišas, nusikalstamumas ir svarbus jo komponentas – tyčiniai nužudymai – yra neišvengiamas žmonijos palydovas. Jis išnyks tik kartu su žmonija.⁹⁶

Darbe išnagrinėjus statistinius duomenis apie išžaginimus galima pastebėti, kad beveik visoms šalims būdingas šių nusikalstamų veikų rodiklių stabilumas t.y., nebuvo žymių kasmetinių dinamikos pokyčių, kas būdinga kitoms nusikalstamoms veikoms, pavyzdžiui, vagystėms. Analizuojamu periodu Lietuvoje vyravo labai nežymiai didėjanti išžaginimų tendencija (didesnis rodiklių pokytis užfiksuotas 1999 metais), tuo tarpu pasaulinė tendencijos kreivė akivaizdžiai didėjanti (27 ir 28 diagramos).

27 diagrama



28 diagrama



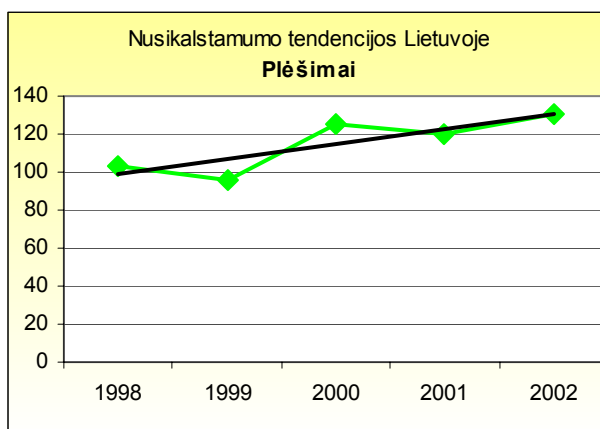
Išžaginimų dinamiką ypač įtakoja tai, kaip aktyviai pranešama teisėsaugos institucijoms apie įvykdytas šio pobūdžio nusikalstamas veikas. Tyrimais įrodyta, kad išsivysčiusioms šalims

⁹⁶ Petrauskaitė D. Žmogžudysčių bumas – šalutinis civilizacijos produktas ir neišvengiama demokratijos kaina//Horizontai „XXI amžius“ priedas, 2004 gruodžio 22, Nr. 24 (93).
<http://www.xxi.amzius.lt/archyvas/priedai/horizontai/20041222/4-1.html> (2006-09-24).

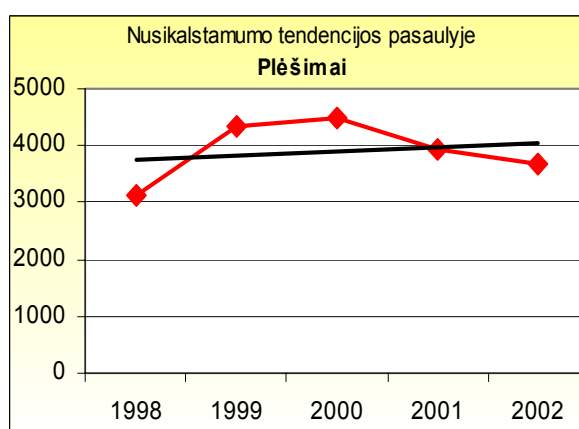
būdingas didesnis viktimologinis aktyvumas⁹⁷, o tai sąlygoja aukštesnį registruotų nusikalstamų veikų lygį. Atsižvelgiant į pasaulines tendencijas, Lietuvoje galimi registruotų išžagininimų didėjimo pokyčiai, kuriuos iš dalies sąlygotų ir didėjantis visuomenės pasitikėjimas teisėsaugos institucijomis.

Kalbant apie plėšimus, tai šių nusikalstamų veikų lygis Lietuvoje kasmet keitėsi, tačiau lyginant 1998 metus ir 2002 metus, tai pastaraisiais metais plėšimų lygis padidėjo net 27 proc. (29 diagrama) Bendra analizuojamų šalių plėšimų tendencija taip pat buvo didėjanti, nors nuo 2000 metų pastebimi šių nusikalstamų veikų mažėjimo pokyčiai (30 diagrama).

29 diagrama

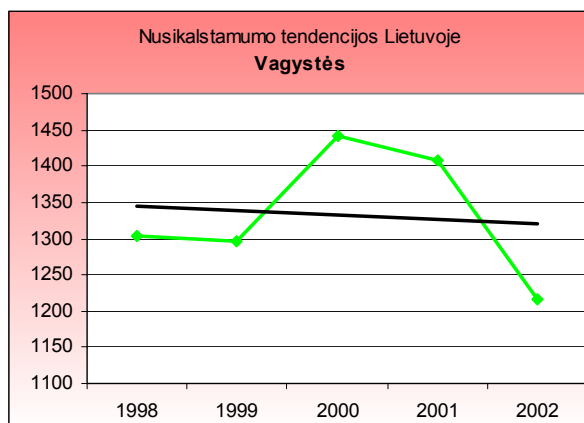
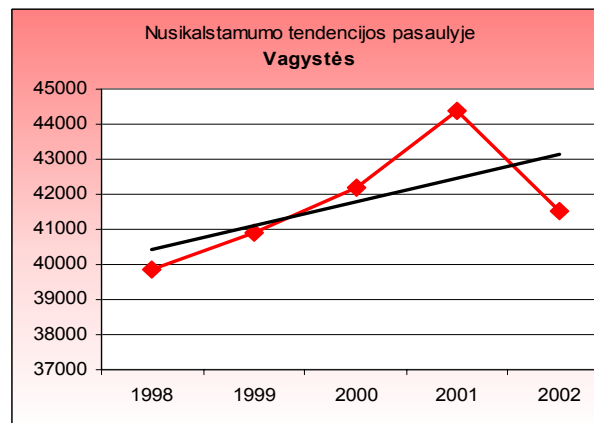


30 diagrama

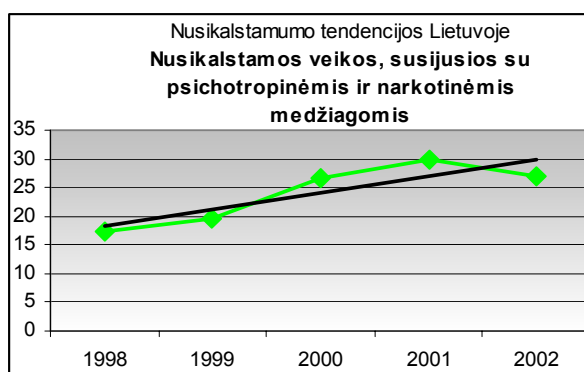
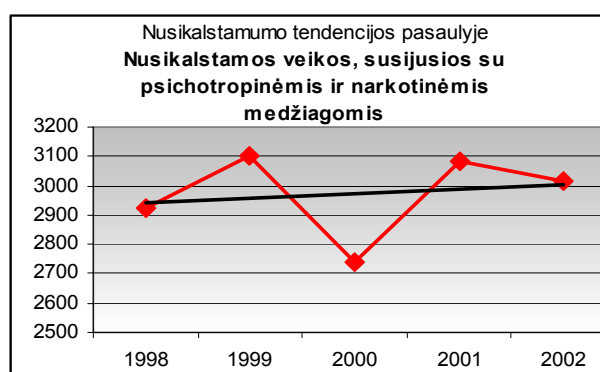


Kadangi visame pasaulyje labiausiai paplitusios nusikalstamos veikos yra vagystės (ypač Vakarų Europos šalyse), todėl šių nusikalstamų veikų didėjimo ar mažėjimo pokyčiai itin įtakoja bendrą nusikalstamumo dinamiką. Remiantis šiame darbe nagrinėtais duomenimis apie registruotų vagysčių lygį tiek Lietuvoje, tiek kitose nagrinėjamose valstybėse išvelgiama itin glaudi sąveika tarp šio pobūdžio nusikalstamų veikų bei bendro nusikalstamumo lygio. Lietuvoje vagysčių lyginamoji dalis vidutiniškai sudarė 61 proc. bendro nusikalstamumo lygio. Pažvelgus į Lietuvos (31 diagrama) ir bendrą analizuojamų pasaulio valstybių nusikalstamumo dinamiką vagysčių atžvilgiu (32 diagrama), matome, jog tendencijų kryptys skiriasi. Lietuvoje per 1998 -2002 metų laikotarpį vyravo užregistruotų vagysčių mažėjimo tendencija (akivaizdūs mažėjimo pokyčiai nuo 2000 metų). Pasaulyje vagysčių dinamika nuo 1998 metų iki 2001 metų kito didėjimo link, o nuo 2001 metų mažėjo. Remiantis šiais rodikliais, pagrįstai galima teigti, kad per 1998 - 2002 metus Lietuvoje mažėjančią nusikalstamumo tendenciją būtent ir nulėmė nuo 2000 metų iki 2002 metų žymus (15,6 proc.) užregistruotų vagysčių mažėjimo pokytis, tokiu būdu analogiškai bendrą analizuojamų valstybių nusikalstamumo didėjimo dinamiką įtakojo pasaulio šalyse vyravęs vagysčių didėjimo pokytis (11,3 proc.) 1998 - 2001 metų laikotarpiu.

⁹⁷ Justickis V. Kriminologija. II dalis - Vilnius, 2004. P. 108-109.

31 diagrama**32 diagrama**

Nagrinėjama laikotarpiu nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis dinamika Lietuvoje nebuvo džiuginanti, kadangi nuo 1998 metų iki 2001 metų kasmet tokių užregistruotų veikų skaičiai didėjo (didėjimo pokytis 1998 ir 2001 metais siekė net apie 70 proc.), o tik per 2001 - 2002 metus užfiksuotas nežymus mažėjimas (33 diagrama). Gretinant šių nusikalstamų veikų tendencijas Lietuvoje ir kitose pasaulio valstybėse (34 diagrama), matyti, jog vis dėlto analizuojamu laikotarpiu nepalankios tendencijos dominavo ne tik Lietuvoje, bet ir kitų pasaulio valstybių tarpe.

33 Diagrama**34 Diagrama**

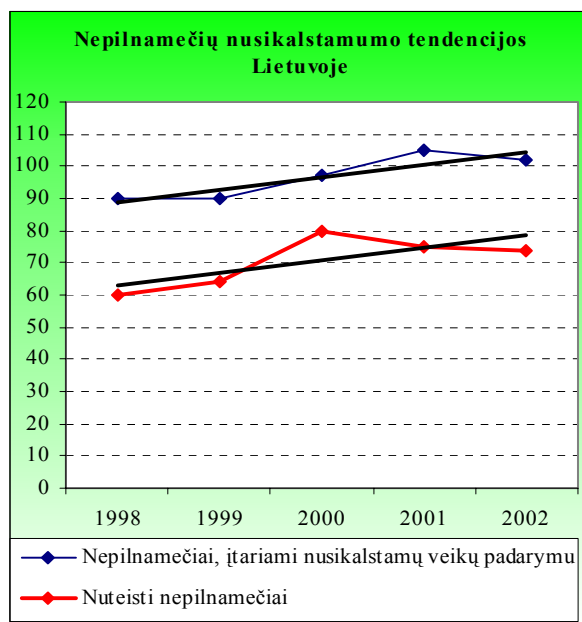
Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuras (UNODC) analizuoja ir skelbia einamųjų metų ataskaitas apie narkotikų plitimą pasaulyje. 2000 metų ataskaitoje rašoma, jog nėra jokių priežasčių kapituluoti prieš organizuotas nusikalstamas grupes, užsiimančias narkotikų gamyba ir prekyba. Tarptautinis valstybių bendradarbiavimas pasiekia reikšmingų rezultatų mažinant narkotikų apyvartą. Daugelyje Vakarų valstybių stabilizuojasi arba mažėja pagrindinių narkotinių medžiagų vartojimo tendencijos: heroino vartojimas JAV per 1995 – 1999 metų laikotarpį sumažėjo 70 procentų, Vakarų Europoje heroino vartojimas stabilizavosi.⁹⁸ Pasaulinėje 2006 metų ataskaitoje apie narkotikus rašoma, jog nežiūrint į tai, kad narkotikų rinkos vystymosi tendencijos turi pozityvią kryptį,

⁹⁸ World Drug Report (2000). *United Nations Office on Drugs and Crime*. http://www.unodc.org/pdf/wdr_executive_summary_2000_ru.pdf (25 Nov. 2006).

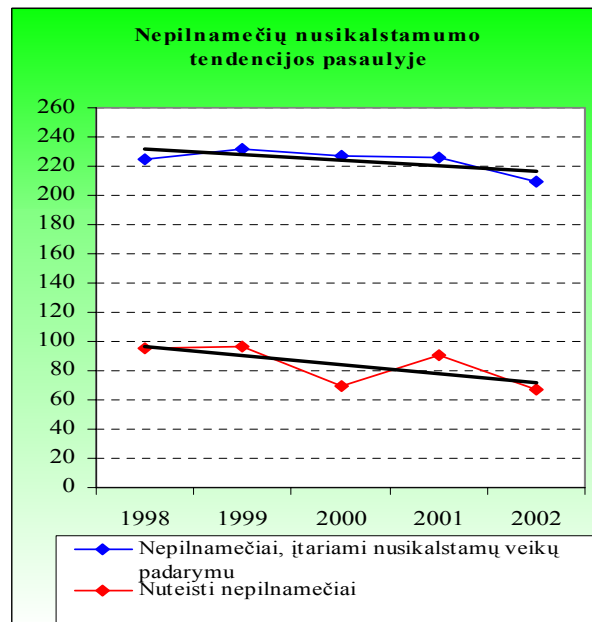
neišvengiamai reikia ir toliau dirbti laikantis griežtos pozicijos. Po daug metų trukusios kovos prieš narkotikų plitimą, dabar žinoma, kad ilgalaikė strategija gali realiai padėti sumažinti narkotikų pasiūlą ir apyvartą, o taip pat jų poreikį. Jungtinių Tautų Narkotikų kontrolės ir nusikalstamumo prevencijos biuro vykdančysis direktorius Antonio Maria Costa teigė, kad jeigu tai neįvyks, tai tik todėl, kad kai kurios valstybės rimtai nepriims narkotikų problemos ir tęs neadekvačią politiką. Anot A. M. Costa, kiekviena visuomenė susiduria su narkotikų problema tokiame lygyje, kurio ji ir nusipelnė.⁹⁹

Svarbu atkreipti dėmesį į nepilnamečių nusikalstamumą. Lietuvoje 1998 - 2002 metų laikotarpiu tiek įtariamų, nusikalstamomis veikomis, tiek nuteistų už nusikalstamas veikas nepilnamečių tendencijos (36 diagrama) buvo didėjančios, tuo tarpu analogiškos pasaulio valstybių tendencijos buvo priešingos - mažėjančios (37 diagrama).*

36 diagrama



37 diagrama



Nusikalstamumo rodiklių analizė parodė, kad Lietuvoje nusikalstamumo lygis per nagrinėjamą laikotarpį turėjo tendenciją mažėti, visgi toli gražu to negalima pasakyti apie didėjantį nepilnamečių nusikalstamumą, išskyrus tai, kad paskutiniais nagrinėjamo laikotarpio metais pastebimas tiek įtariamų, tiek nuteistų nepilnamečių skaičiaus mažėjimas, kuris, beje, vyravo ir pasaulinėse tendencijose.

⁹⁹ Коста А. М. (2006). Презентация всемирного доклада о наркотиках, 2006 г. <http://www.unodc.org/russia/ru/news/2006-07-04.html> (25 Nov. 2006).

* Tiek įtariamųjų, tiek nuteistųjų nepilnamečių rodikliai ne visų analizuojamų valstybių buvo išsamūs, t.y., trūko kai kurių metų duomenų, todėl tendencijos kreivė brėžiama per vidurkius.

IŠVADOS

1. Nusikalstamumo sąvoka yra traktuojama labai įvairiai. Palyginamoji tiek Lietuvos, tiek užsienio šalių autorių nusikalstamumo sąvokų analizė leido apibrėžti nusikalstamumą kaip kiekvienai valstybei būdingą socialinį teisinį reiškinį, apimančią tam tikroje teritorijoje per tam tikrą laikotarpį padarytas nusikalstamas veikas ir jas padariusius asmenis. Nusikalstamumas pasireiškia per atskiras nusikalstamas veikas, todėl jo analizė atliekama per statistiškai išmatuotas nusikalstamumo savybes, bruožus, kurių reikšmės vadinamos nusikalstamumo rodikliais. Iš šių rodiklių išskiriami pagrindiniai: nusikalstamumo būklė, lygis, struktūra ir dinamika.

2. Atlikus Lietuvos nusikalstamumo rodiklių pasaulio kontekste analizę gali būti formuluojamos tik apytikslės išvados, kadangi šiame darbe remtasi registruoto nusikalstamumo rodikliais (jie neatspindi tikrojo nusikalstamumo), be to tarp valstybių egzistuoja skirtingos teisinės sistemos, su savitais nusikalstamų veikų traktavimo, registravimo ir bausmių skyrimo ypatumais, skirtingas žmonių pasitikėjimo teisėsaugos institucijomis laipsnis, teisėsaugos institucijų pareigūnų principingumas vertinant baudžiamųjų įstatymų pažeidimus bei daugelis kitų aspektų. Nepaisant įvairių teisinių, socialinių skirtumų tarp valstybių, tokia analizė yra galima ir reikalinga, nes Lietuvos nusikalstamumas nėra izoliuotas nuo kitų pasaulio valstybių nusikalstamumo, ir kaip daugelis kitų reiškinų yra tarpusavyje susijęs.

3. Darbe atlikta 1998 - 2002 metų palyginamoji Lietuvos ir kitų dvidešimt devynių pasaulio valstybių nusikalstamumo lygio analizė parodė, kad mūsų šalyje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičius 100 tūkstančių gyventojų palyginti su Skandinavijos, Vakarų Europos, Šiaurės ir Pietų Amerikos šalimis bei PAR yra mažas, o lyginant su NVS šalimis – aukštas. Devynių pokomunistinių Rytų ir Vidurio Europos valstybių tarpe Lietuva pagal nusikalstamumo lygį užėmė šiek tiek žemesnę poziciją nei vidutinė. Tai liudija, jog aukštą ekonominį išsivystymo lygį turinčiose šalyse taip pat dominuoja ir aukštas nusikalstamumo lygis, išskyrus vieną labiausiai išsivysčiusią pasaulio šalį - Japoniją, kur artimam Lietuvos nusikalstamumo lygiui itin įtakoja šios šalies kultūra.

4. Nusikalstamumo struktūros analizė pagal atskiras nusikalstamas veikas atskleidė, kad:

- kitų pasaulio valstybių tarpe Lietuvoje nusikalstamumo lygis pagal tyčinių nužudymų rodiklius pakankamai aukštas (vidutiniškai 9 tyčiniai nužudymai 100 tūkst. gyventojų per metus), panašus į kitų kaimyninių šalių (Baltarusijos, Latvijos, Estijos) bei viršijo bendrą nagrinėjamų valstybių vidurkį (vidutiniškai 6-7 tyčiniai nužudymai 100 tūkst. gyventojų per

metus). Mažiausiais tyčinių nužudymų rodikliais išsiskyrė Japonija bei kai kurios Vakarų Europos šalys: Danija, Šveicarija, Vokietija, Olandija, Anglija ir Velsas, Italija.

- 1998 - 2002 metų laikotarpiu Lietuva užregistruotų plėšimų skaičiumi 100 tūkst. gyventojų viršijo daugelį tiek Rytų, tiek Vakarų Europos šalių ir užėmė pakankamai aukštą vietą kitų valstybių tarpe. Didžiausiais šios nusikalstamos veikos rodikliais pasižymėjo Š. ir P. Amerikos šalys, PAR. Taip pat galima pabrėžti, kad užregistruotų plėšimų skaičiumi pasaulio valstybių tarpe išsiskyrė ne tik Lietuva, bet ir Latvija, Estija.

- vagysčių lyginamoji dalis Lietuvoje vidutiniškai sudarė 61 proc. bendro nusikalstamumo lygio, 10 proc. visų vagysčių sudarė automobilių vagystės (nagrinėjamų šalių vagystės bendrame nusikalstamume vidutiniškai sudarė apie 38 proc., iš jų automobilių vagystės – 5,6 proc.). Užregistruotų vagysčių skaičiaus vidurkis mūsų šalyje (vid. 1333 vagystės 100 tūkst. gyventojų) buvo tik nežymiai mažesnis, nei bendras analizuojamų valstybių vidurkis (vid. 1536), o tai rodo, kad šio pobūdžio nusikalstamų veikų „reitingas“ Lietuvoje nėra žemas. 1998 - 2002 metų laikotarpiu didžiausi vagysčių rodikliai teko Vakarų Europos šalims.

- Lietuva sukčiavimų mastais nesiekė Skandinavijos šalių, Kanados, JAV, PAR ar daugumos Vakarų Europos šalių lygio, tačiau bendrame analizuojamų šalių tarpe pagal šios nusikalstamos veikos rodiklius nėra ir pačiame žemiausiame lygmenyje (iš 28 valstybių 10 vietoje, skaičiuojant nuo mažiausio sukčiavimų lygio).

- pagal užregistruotų nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis lygį, Lietuva priskirtina prie šalių, pasižyminčių mažesniais šios nusikalstamos veikos rodikliais (šių nusikalstamų veikų lyginamoji dalis nuo bendro šalyje užregistruotų nusikalstamų veikų skaičiaus vidutiniškai sudarė 1,1 proc.).

5. Išanalizavus statistinius duomenis apie nusikalstamų veikų padarymu įtariamus asmenis bei už įvairias nusikalstamas veikas nuteistus asmenis išryškėjo tai, kad:

- Lietuva artima šalims, kuriose moterų nusikalstamumo lygis nėra didelis, tačiau mūsų šalyje, išskirtinai nei kitose valstybėse, didelę dalį nuo visų įtariamųjų sudaro moterys (1999 metais – 22,9 proc. visų įtariamųjų), įtariamoms nusikalstamomis veikomis, susijusiomis psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis.

- Kitų valstybių tarpe Lietuvos nepilnamečių nusikalstamumo rodikliai nėra vieni iš blogiausių, bet būtent pagal nuteistų nepilnamečių skaičių 100 tūkst. gyventojų paskutiniaisiais analizuojamo laikotarpio metais viršijo net bendrą nagrinėjamų valstybių vidurkį.

6. Lietuvos nusikalstamumo rodiklių pasauliniame kontekste analizė bei vertinimas leidžia daryti sąlygines išvadas apie nusikalstamumo raidos tendencijas Lietuvoje ir pasaulyje:

- analizuojamu penkerių metų laikotarpiu pasaulyje dominavo nusikalstamumo didėjimo tendencijos, tuo tarpu Lietuvoje vyravo nusikalstamumo mažėjimo tendencija.

- bendra nagrinėjamų valstybių tyčinių nužudymų dinamika nagrinėjamu periodu atspindi pakankamai teigiamus pokyčius pasaulio mastu – ryški šių labai sunkių nusikaltimų mažėjimo tendencija, tačiau Lietuvoje tyčiniai nužudymai išlieka opi problema ne vien aukšto tyčinių nužudymų lygio atžvilgiu, bet ir ne tokia palankia tendencija lyginant su pasauline, nors mūsų šalyje taip pat nuo 2000 metų iki 2002 metų pastebimas mažėjimo pokytis (apie 21 proc.).

- išžaginimų atžvilgiu Lietuvoje 1998 - 2002 metais vyravo stabilizavimosi tendencija, tačiau pasaulinės tendencijos rodo akivaizdžią šių nusikalstamų veikų didėjimo tendenciją. Išžaginimai ypač pasižymi latentiškumu, todėl galima prielaida, kad pasaulyje didėjančią išžaginimų tendenciją sąlygojo išsivysčiusiose šalyse didėjantis gyventojų viktimologinis aktyvumas, atsižvelgiant į tai, atitinkamų pokyčių galima tikėtis ir Lietuvoje.

- nuo 1998 metų iki 2002 metų didėjantis plėšimų lygio dinamikos pokytis (27 proc.) Lietuvoje nulėmė nepalankias šios nusikalstamos veikos tendencijas. Bendra analizuojamų šalių plėšimų tendencija taip pat buvo didėjanti, nors nuo 2000 metų pastebimi šių nusikalstamų veikų mažėjimo pokyčiai.

- pagrįstai galima teigti, kad nusikalstamumo tendencijas visose pasaulio valstybėse labiausiai įtakoja vagystės. Lietuvoje penkerių metų laikotarpiu vyravo gan palankūs vagysčių mažėjimo pokyčiai, kurie ir sąlygojo nusikalstamumo lygio mažėjimo tendenciją mūsų šalyje. Bendrą nagrinėjamų pasaulio valstybių nusikalstamumo didėjimą taip pat įtakojo daugumoje šalių vyraujančios vagysčių didėjimo tendencijos.

- nusikalstamų veikų, susijusių su psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis dinamikos analizė parodė, kad tiek Lietuvoje, tiek kitose pasaulio valstybėse dominuoja šių nusikalstamų veikų didėjimas. Narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimas tiesiogiai susijęs su kitų rūšių nusikalstamomis veikomis, t.y. vagystėmis, plėšimais. Todėl realu, jog Lietuvoje didėjanti narkotinių ir psichotropinių medžiagų paklausa ateityje didins ne tik šių nusikalstamų veikų mastus, bet ir darys įtaką kitoms, su jomis susijusioms, nusikalstamoms veikoms.

- viena nepalankiausių Lietuvos nusikalstamumo raidos tendencijų – nepilnamečių nusikalstamumo didėjimas. Tiek įtariamų, tiek nuteistų nepilnamečių didėjantys rodikliai nulėmė nepalankias mūsų šalyje tendencijas, kurios skyrėsi nuo pasaulyje vyraujančių tendencijų.

7. Išanalizuoti įvairių pasaulio valstybių registruoto nusikalstamumo rodikliai neduoda tinkamo pagrindo teigti apie Lietuvos blogą ar išskirtinę padėtį pasaulio nusikalstamumo kontekste, tačiau pagal tyčinių nužudymų, plėšimų lygį Lietuva užima gan aukštas pozicijas kitų valstybių tarpe. Nepalankios nepilnamečių nusikalstamumo bei nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimu tendencijos apibūdina ne tik neigiamą padėtį nagrinėtu laikotarpiu, bet ir tikėtiną situaciją ateityje.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Istatymai ir kiti teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas//Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.
2. Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas// Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.
3. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. – Vilnius: Mūsų Saulužė, 2004.

Specialioji literatūra ir informacija internete

4. Abramavičius A., Čepas A., Drakšienė A. ir kt. Baudžiamoji teisė. Bendroji dalis. – Vilnius: Eugrimas, 1998. P. 133-134.
5. Babachinaitė G., Paulikas V. Nedarbas ir nusikalstamumas Lietuvos kaime po 1990 metų// Jurisprudencija. 2005. T. 74(66). P. 66-73.
6. Babachinaitė G., Justickis V., Kiškis A., Petkus A., Rudzkiš T., Uscila R. Latentinio nusikalstamumo kriminologinio tyrimo metodikos. – Vilnius, 2005. P. 8.
7. Babachinaitė G., Kuklianskis S. Teorinės nusikalstamumo prevencijos problemos// Jurisprudencija. 2003. T. 42(34). P. 101-108.
8. Bluvšteinas J. (Atsakingas redaktorius). Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994.
9. Polizeiliche Kriminalstatistik 2002 Bundesrepublik Deutschland. Bundeskriminalamt.<http://www.bundeskriminalamt.de/pks/pks2002/index2.html> (14 Aug. 2006).
10. Polizeiliche Kriminalstatistik 1998 Bundesrepublik Deutschland. Bundeskriminalamt. <http://www.bundeskriminalamt.de/pks/pks1998/index2.html>(14 Aug. 2006).
11. Polizeiliche Kriminalstatistik 1998 Bundesrepublik Deutschland . Schaden. Bundeskriminalamt.<http://www.bundeskriminalamt.de/pks/pks1998/index2.html> (15 Sept. 2006).
12. Bureau of Justice Statistics, US Department of Justice. Felony convictions in State courts. <http://www.ojp.usdoj.gov/bjs/glance/tables/felcovtab.htm> (2 Oct. 2006).
13. Crime statistics for England and Wales. Sexual offences – British Crime Survey data. Rape and sexual assault of women. <http://www.crimestatistics.org.uk/output/Page60.asp> (29 Sept. 2006).
14. Crime statistics. Total crimes (per capita) by country. NationMaster.com. http://www.nationmaster.com/graph/cr_i_tot_cri_percap-crime-total-crimes-per-capita (10 Oct. 2006).

15. Dapšys A., Čepas A. Nusikalstamumas: kontrolė ir prevencijos perspektyvos (9 skyrius) // Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje. - Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1998. P. 125-133.
16. Dapšys A. Kriminologinis nusikalstamumo situacijos Lietuvoje įvertinimas. Prognozės ir prevencijos galimybės// Teisės problemos. 1998, Nr. 3-4. P. 166-186.
17. Dobryninas A., Gaidys V.. Ar saugi Lietuvos visuomenė? (Lietuvos gyventojų viktimizacijos patirtis ir požiūris į baudžiamąją justiciją bei visuomenės saugumą. – Vilnius: LR Seimas, Jungtinių Tautų Vystymo Programa. 2004. P. 7. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/stat/auk/auk3.htm> (2006-05-10).
18. Dörmann U. Zahlen sprechen nicht für sich“. - Luchterhand, 2004. S. 441.
19. Duomenys apie turtinę žalą. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/stat/atas/ird/zala/zala.htm> (2006-09-15).
20. Galinaitytė J., Rudzkiš T. Šiuolaikinės nusikalstamumo sampratos problema // Jurisprudencija. 2005. T. 70 (62). P. 137-139.
21. Genys L. Komisarui – FTB specialiųjų agentų pamokos//Laikinoji sostinė, 2006 rugs. 23, Nr. 183.
22. Giddens A. Sociologija. - Poligrafija ir informatika, 2005. P. 230.
23. Grosse T. G. Antikorupciniai veiksmai ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacijos (OECD) šalyse (I dalis), P. 4. Korupcija pasaulyje. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba. http://www.stt.lt/?lang=lt&menu_id=5&sub_id=1 (2006-10-15).
24. Justickis V. Kriminologija. I dalis - Vilnius, 2001.
25. Justickis V. Kriminologija. II dalis - Vilnius, 2004. P. 101-125.
26. Justickis V., Gečėnienė S., Čepas A. Nusikaltimų prevencijos ir kontrolės programų ir priemonių veiksmingumo vertinimo metodika. – Vilnius, 2005. http://www.vrm.lt/uploads/media/Metodika_01.doc (2006-09-10).
27. Kaiser G. Kriminologie. - Heidelberg, 1993. S. 211.
28. Keinys S. (vyr. redaktorius). Dabartinės lietuvių kalbos žodynas. – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1993. P. 663.
29. Kiškis A. Nusikalstamumas Lietuvoje: ką pakeitė teisės reforma? // Jurisprudencija. 2006. T 3 (81). P. 33.
30. Kiškis A. Nusikalstamumo Lietuvoje 2001 metais charakteristika // Jurisprudencija. 2002. T. 29(21). P. 66-71.
31. Korupcijos fenomenas. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba. http://www.stt.lt/?lang=lt&menu_id=5 (2006-09-20).

32. Kriminologinė literatūra. Disertacijų santraukos. Kiškis A. Nacionalinės kriminologinės informacinės sistemos modelis: daktaro dis.: soc. Mokslai: teisė (01S)/LTU. – V., 2001. P. 19. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/lit/lit.htm#disertaciju-santraukos> (2006-09-24).
33. Kvedaras V. (2002). Užsieniečiai irgi ne vien šventieji. XXI amžiaus savaitinis žurnalas Ekstra. <http://www.lrytas.lt/ekstra/archyvas/2002/0819/> (2006-09-04).
34. Lietuvos teisės akademija, Teisės institutas, Teismo ekspertizės institutas, Vilniaus universiteto teisės fakultetas. Nusikalstamumas ir kriminalinė justicija [Rankraštis] : mokslo programos baigiamoji ataskaita (4 knygos). Programos vadovas doc. dr. E. Kurapka. - Vilnius, 1997.
35. Lietuvos teisės universitetas, Vilniaus universitetas, Teisės institutas, Matematikos ir informatikos institutas, Lietuvos Teismo ekspertizės centras. Mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“. Programos vadovas doc. dr. E. Kurapka. - Vilnius, 2001.
36. Lietuvos teisės universitetas, Vilniaus universitetas, Teisės institutas, Matematikos ir informatikos institutas, Lietuvos Teismo ekspertizės centras. Mokslo programos „Nusikalstamumo Lietuvoje dinamika, prognozė, kontrolės kryptys ir šiuolaikinė kriminalistikos koncepcija“. Programos vadovas doc. dr. E. Kurapka. - Vilnius, 2003.
37. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/stat/stat.htm> (2006-01-05).
38. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. Užregistruotos nusikalstamos veikos. <http://www.nplc.lt/stat/nus/nus1.htm> (2006-07-24).
39. Petrauskaitė D. (2004). Žmogžudysčių bumas – šalutinis civilizacijos produktas ir neišvengiama demokratijos kaina. XXI amžius. <http://www.xxiamzius.lt/archyvas/priedai/horizontai/20041222/4-1.html> (2006-09-24).
40. Rudzkienė V. Lietuvos kriminalinių ir socialinių-ekonominių rodiklių ryšių analizė// Jurisprudencija. 2002. T. 26(18). P. 99-106.
41. Rudzkienė V. Statistinės technologijos teisėje ir valdyme. Praktiniai darbai. – Vilnius, 2003.
42. Sakalauskas G. Nusikalstamumas (10 skyrius) // Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 1999. – Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 1999. P. 139-153.
43. Sakalauskas G. Vaikų ir jaunimo nusikalstamumas//Pranešimas apie žmogaus socialinę raidą Lietuvoje 2001. – Vilnius: Jungtinių Tautų Vystymo Programa, 2001. P. 79.

44. Sakalauskas G., Gečėnaitė S., Jatkevičius A., Michailovič I. Vaikų ir jaunimo baudžiamoji atsakomybė: užsienio šalių patirtis. Vokietija, Austrija, Olandija, Lenkija, Estija, Rusija. – Vilnius: Justitia, 2001. P. 12-14.
45. Schmitt B. Kriminologie Jugendstrafrecht Strafvollzug. - Munster, 1998. S. 1.
46. Schwind H. D. Kriminologie. Eine praxisorientierte Einführung mit Beispielen. - Heidelberg, 1992, S. 2.
47. Sniečkutė M. (2000). Nepilnamečių nusikalstamumas ir šeima. Sociumas. <http://www.sociumas.lt/Lit/Nr16/nepilnameciai.asp> (2006-10-15).
48. Sourcebook of Criminal Justice Statistic. Bureau of Justice Statistics. http://www.albany.edu/sourcebook/ind/SENTENCES.Federal_offenders.1.html (15 Oct. 2006).
49. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/stat/stat.htm#Tarptaut-stat> (2006-09-11).
50. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2003 - antrasis leidinys (1995-2000 metai). Policijos statistika. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-2/ob212_Chapter%201_tcm12-5240.pdf (2006-10-11).
51. Tarptautinė statistika. Nusikalstamumo ir baudžiamojo teisingumo Europoje statistikos rinkinys - 2006 - trečiasis leidinys. Policijos statistika. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. http://www.nplc.lt/stat/int/eurosource-3/O&B_241_h01_tcm12-126270.pdf (2006-09-20).
52. Tarptautinis viktimologinis tyrimas Lietuvoje 1997 m. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/stat/auk/auk2.htm> (2006-07-04).
53. Tarptautinis nusikaltimų aukų tyrimas Vilniuje (Lietuva) 2000. Baigiamoji ataskaita. Teisės institutas. – Vilnius, 2001. Nusikalstamumo prevencijos Lietuvoje centras. <http://www.nplc.lt/lit/lit.htm#publikacijos> (2006-09-29).
54. The Economist Newspaper Limited. Crime in Japan. http://www.economist.com/displaystory.cfm?story_id=2156625 (22 Aug. 2006).
55. The Seventh United Nations Survey on Crime Trends and the Operations of Criminal Justice Systems (1998 - 2000). United Nations Office on Drugs and Crime. http://www.unodc.org/unodc/crime_cicp_survey_seventh.html (20 May 2006).
56. The Eighth United Nations Survey on Crime Trends and the Operations of Criminal Justice Systems (2001 - 2002). United Nations Office on Drugs and Crime. http://www.unodc.org/unodc/en/crime_cicp_survey_eighth.html (20 May 2006).
57. Trends in Europe and North America. Crime and safety. United Nations Economic Commission for Europe. <http://www.unece.org/stats/trends/ch13.htm> (11 Oct. 2006).

58. United States Crime Rates 1960 - 2005. The Disaster Center.
<http://www.disastercenter.com/crime/uscrime.htm> (15 July 2006).
59. Uniform Crime Reports. Federal Bureau of Investigation.
<http://www.fbi.gov/ucr/ucr.htm> (15 July 2006).
60. World Drug Report (2000). United Nations Office on Drugs and Crime.
http://www.unodc.org/pdf/wdr_executive_summary_2000_ru.pdf (25 Nov. 2006).
61. Антонян Ю. М. Криминология. - Москва: Логос, 2004. С. 53.; В. Н. Кудрявцев, В. Е. Эминов. Криминология. - Москва: Логос, 1997. С. 50-56.
62. Бурлакова В. Н., Кропачева Н. М. Криминология. Учебник. - Москва и др., 2003. С. 46-49.
63. Блувштейн Ю. Д. Криминологическая статистика. - Минск, 1981. С. 13-14.
64. Гишинский Я. И. Девиантность, преступность, социальный контроль. Избранные статьи. - СПб.: Юридический центр Пресс, 2004. С. 194.
65. Кудрявцев В. Н., Эминов В. Е. Криминология. - Москва: Юрист, 1997. С. 50.
66. Коста А. М. (2006). Презентация всемирного доклада о наркотиках, 2006 г. United Nations Office on Drugs and Crime. <http://www.unodc.org/russia/ru/news/2006-07-04.html> (25 Nov. 2006).
67. Лунеев В. В. Рыночная экономика и преступность //Общественные науки и современность. 1996. № 3, С. 37-46.
68. Максимов С. В. Краткий криминологический словарь. - Москва: Юрист, 1995. С.6-23.
69. Никифоров Б. С. Преступность в США. Москва, 2002. С. 43.
70. Иншаков С. М. Зарубежная криминология. – Москва, 2002. С. 222-273.

SANTRAUKA

NUSIKALSTAMUMO LIETUVOJE RODIKLIAI PASAULINIAME KONTEKSTE

Pagrindinės sąvokos: nusikalstamumas, registruotas nusikalstamumas, nusikalstamumo rodikliai: būklė, lygis, struktūra, dinamika, nusikalstamumo tendencijos.

Šiuolaikiniame pasaulyje vykstant globalizacijai, Lietuvos nusikalstamumas neegzistuoja atskirai, o yra viso pasaulio nusikalstamumo dalis. Aktualu plačiau – pasaulio kontekste pažinti mūsų šalies nusikalstamumą, atskleisti vyraujančias tendencijas Lietuvoje, palyginti jas su pasaulinėmis.

Šiame magistro darbe iškelta problema - apibendrintos informacijos apie pasaulio nusikalstamumą lietuvių kalba stygius bei nusikalstamumo rodiklių įvairovė, skirtingas jų traktavimas apsunkina nustatyti Lietuvos vietą pasaulio šalių tarpe nusikalstamumo atžvilgiu.

Darbo tikslas – remiantis įvairių pasaulio šalių statistinių nusikalstamumo rodiklių pagalba įvertinti Lietuvos nusikalstamumo padėtį ir tendencijas bendrame pasaulio kontekste.

Lietuvos nusikalstamumo rodiklių pasauliniame kontekste įvertinimo procese analizuojami 1998 - 2002 metų laikotarpio 30 pasaulio valstybių, tame tarpe ir Lietuvos nusikalstamumo rodikliai: registruoto nusikalstamumo ir atskirų nusikalstamų veikų rūšių lygis, asmenų, įtariamų nusikalstamų veikų padarymu bei nuteistų asmenų duomenys 100 tūkstančių gyventojų (pagal kai kurias asmenų kategorijas: moterys, nepilnamečiai). Šie Lietuvos nusikalstamumo statistiniai rodikliai bei jų kitimo tendencijos lyginami su kitų pasaulio šalių atitinkamais rodikliais. Remiantis atlikta analize nustatyta, kad Lietuvoje nusikalstamumo lygis nagrinėjamu laikotarpiu neviršijo analizuojamų šalių vidurkio ir palyginus su Skandinavijos, Vakarų Europos, Šiaurės ir Pietų Amerikos šalimis buvo žemas, o su NVS šalimis aukštas. Tai suteikė pagrindo teigti, kad jog aukštą ekonominį išsivystymo lygį turinčiose šalyse taip pat dominuoja ir aukštas nusikalstamumo lygis. Atskirų nusikalstamų veikų palyginamoji analizė parodė, jog pagal tyčinių nužudymų ir plėšimų lygį Lietuva užima gan aukštas pozicijas kitų valstybių tarpe. 1998 – 2002 metų laikotarpiu pasaulyje vyravo nusikalstamumo didėjimo tendencija, tuo tarpu Lietuvoje buvo nusikalstamumo mažėjimo tendencija, kurią pagrinde įtakojo nuo 2000 metų žymiai mažėjantys užregistruotų vagysčių rodikliai (vagysčių lyginamoji dalis Lietuvoje vidutiniškai sudarė apie 61 proc. bendro šalies nusikalstamumo lygio, nagrinėjamų šalių vagystės bendrame nusikalstamume vidutiniškai sudarė apie 38 proc.). Nusikalstamų veikų, susijusių su narkotinių ar psichotropinių medžiagų disponavimu didėjančios tendencijos vyravo tiek Lietuvoje, tiek nagrinėjamų pasaulio valstybių tarpe. Priešingai nei pasaulinės mūsų šalyje itin nepalankios nepilnamečių nusikalstamumo tendencijos.

ZUSAMMENFASSUNG

KRIMINALITÄTSINDIKATOREN IN LITAUEN IM WELT KONTEXT

Hauptbegriffe: *Kriminalität, registrierte Kriminalität, Kriminalitätsindikatoren: Stand, Niveau, Struktur, Dynamik, Kriminalitätstendenzen.*

Im Jahrhundert der Globalisation kann die Kriminalität in Litauen nicht separat von der restlichen Welt existieren. Sie ist ein Teil der weltlichen Kriminalität. Deswegen ist die Beschäftigung mit dem Thema der litauischen Kriminalität im internationalen Kontext, sowie die Feststellung der dominierenden Tendenzen in Litauen und das Vergleichen mit den Weltlichen ist heutzutage eine ziemlich aktuelle Arbeit.

In der vorliegenden Magisterarbeit wurden folgende Probleme hervorgehoben: wegen der mangelnden verallgemeinerten Information über die weltliche Kriminalität, sowie wegen der Vielfalt der Kriminalitätsindikatoren und ihrer verschiedenen Betrachtungen ist es ganz kompliziert die Position Litauens unter den anderen Ländern in Betracht auf die Kriminalität zu vergleichen.

Das Ziel der Arbeit ist die Einschätzung der Kriminalität in Litauen und die Tendenzen im Weltkontext in Bezug auf die Kriminalitätsstatistik mehrerer Länder.

In der vorliegenden Arbeit werden die Kriminalitätsindikatoren der Jahre 1998 – 2002 von 30 Ländern, darunter auch von Litauen analysiert. Die gewählten Indikatoren sind folgend: das Niveau der registrierten Straftaten und einzelner Straftatarten, die Angaben (je 100 000 Einwohner) über die Personen, die in Verdacht wegen der Straftaten stehen (nach manchen Personengruppen: Frauen, unmündige Personen). Die vorliegenden statistischen Indikatoren über die Kriminalität in Litauen sowie ihre Veränderungstendenzen werden mit den entsprechenden Indikatoren in anderen Ländern verglichen. Während der durchgeführten Analyse wurde es festgestellt, dass das Kriminalitätsniveau im untersuchten Zeitraum den Durchschnitt der analysierten Länder nicht überstiegen hat und im Vergleich zu Skandinavischen Ländern, Westeuropa sowie Süd- und Nordamerika niedrig und im Vergleich zu NVS Ländern ziemlich hoch war. Solche Ergebnisse geben Anlass zum Denken, dass in den ökonomisch stark entwickelten Staaten das hohe Kriminalitätsniveau vorherrschend ist.

Die vergleichende Analyse der einzelnen Straftatarten hat gezeigt, dass Litauen nach den Zahlen der Totschläge und der Raube unter den anderen Ländern ziemlich hoch positioniert. In den Jahren 1998 – 2002 war die Kriminalitätssteigerung vorherrschend. Zu derselben Zeit sankte aber die Kriminalität in Litauen. Solche Tendenzen wurden von den sinkenden Zahlen der registrierten Diebstähle beeinflusst. Die Diebstähle haben 61 Prozent des ganzen

Kriminalitätsniveaus im Lande ausgemacht; im Kontext der untersuchten Ländern hat das etwa 38 Prozent ausgemacht. Die steigenden Tendenzen der Straftaten, die mit der Disposition der Drogen und psychotroper Stoffe verbunden sind, herrschten in Litauen sowie in den anderen Ländern vor. Im Unterschied zu den Welttendenzen verschlechtert sich die Situation in Litauen, was die verbrecherischen Tätigkeiten der unmündigen Personen anbegriff.

1 PRIEDAS

Užregistruota tyčinių nužudymų 1998 - 2002 metais (absoliučiais skaičiais)

Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Anglija ir Velsas	750	766	850	891	1,048
Argentina	2607	2668	2653	3048	3453
Azerbaidžianas	280	242	226	218	212
Baltarusija	1036	974	1013	969	989
Čekija	174	172	174	234	234
Čilė	225	240	235
Danija	49	52	58	52	56
Estija	196	157	143
Filipinai	5913	5703	5735	5852	6553
Italija	876	805	746	709	644
Japonija	716	674	637
JAV	14276	12658	15586	16037	16204
Kanada	506	482	489	207	523
Latvija	250	229	238	219	214
Lenkija	1869	1820	2170	776	716
Lietuva	311	309	370	353	293
Meksika	14216	14619	13829	13855	13144
Moldova	322	327	348	357	340
Olandija	195	225	183	197	157
Pietų Afrikos r.	24875	23823	21995	21405	21553
Portugalija	340	299	247
Rumunija	561	465	560	597	563
Rusija	26504	28128	28904
Slovakija	128	141	143	129	138
Slovėnija	14	25	36	28	36
Suomija	113	143	148	156	132
Šveicarija	76	89	69	175	213
Urugvajus	122	136	154	211	217
Vengrija	289	253	205	254	203
Vokietija	976	1005	960	868	914

Užregistruota plėšimų 1998 - 2002 metais (absoliučiais skaičiais)

Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Anglija ir Velsas	66835	84277	95154	121370	108045
Argentina		340578	359232	383734	469899
Azerbaidžianas	144	138	145	179	182
Baltarusija	5056	5349	5668	2102	2460
Čekija	4306	4817	4099	4372	5468
Čilė	87792	108494	110672
Danija	2606	2781	3152	3192	3238
Estija	3978	4918	4754
Filipinai	5519	5740	5884
Italija	37782	39401	37726	38056	40006
Japonija	3426	4237	5173	6393	6984
JAV	447190	409670	408016	423557	420637
Kanada	28963	28740	27012	27284	26700
Latvija	609	2619	3160	3059	2664
Lenkija	34225	44775	53533	49862	47808
Lietuva	3646	3376	4374	4185	4535
Meksika	301512	265250	215120	157170	147775
Moldova	2451	2728	2539	2690	2341
Olandija	14447	17462	18630	21064	21389
Pietų Afrikos r.	150430	168976	197038	206941	228442
Portugalija	12442	16065	17156	17417	17362
Rumunija	3749	3882	4143	3467	3025
Rusija	122366	138973	132393
Slovakija	1231	1437	1264	1237	1409
Slovėnija	379	463	474	539	498
Suomija	2092	2277	2600	2157	2120
Šveicarija	2572	2642	2178	2256	2445
Urugvajus	4358	50348	5367	11117	10282
Vengrija	3056	3167	3494	3319	3389
Vokietija	64405	61420	59414	57108	58867

3 PRIEDAS

Užregistruota išžaginių 1998 - 2002 metais (absoliučiais skaičiais)

Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Anglija ir Velsas	7636	8409	8593	972	12293
Argentina	...	2888	3023	3289	3036
Azerbaidžianas	37	45	30	41	39
Baltarusija	596	552	530	747	853
Čekija	675	634	500	562	653
Čilė	1052	1297	1205	1373	1402
Danija	418	477	497	493	500
Estija	53	59	73
Filipinai	3031	3110	3071
Italija	1846	1904	2336	2447	2543
Japonija	1873	1857	2260	2228	2357
JAV	93140	89110	90178	90863	95136
Kanada	25553	23859	24049	24044	24350
Latvija	83	101	104	121	106
Lenkija	2174	2029	2399	2339	2345
Lietuva	166	225	183	176	188
Meksika	11315	11492	13061	12971	14373
Moldova	201	211	200	189	204
Olandija	1633	1775	1648	1725	1801
Pietų Afrikos r.	49280	51249	53008	54293	52425
Portugalija	405	383	385	374	433
Rumunija	1183	1172	1110	1269	1253
Rusija	7724	7314	6978
Slovakija	153	171	129	169	171
Slovėnija	89	75	86	99	98
Suomija	463	514	579	459	551
Šveicarija	385	447	404	454	484
Urugvajus	202	181	175	254	303
Vengrija	666	675	589	589	598
Vokietija	7891	8615

4 PRIEDAS

Užregistruota sukčiavimo atvejų 1998 - 2002 metais (absoliučiais skaičiais)

Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Azerbaidžianas	797	1245	1232	1346	1114
Urugvajus	874	1039	1131	1553	1209
Slovakija	1231	1437	1264	3242	7492
Latvija	1317	36	104	692	573
Moldova	1527	1681	1374	1170	1087
Estija	1919	1330	1802
Lietuva	2275	1927	1533	1840	2037
Baltarusija	3614	4661	7251	2702	2226
Slovėnija	3768	3723	4902	4498	5336
Čilė	4020	4683	4516	4514	4751
Portugalija	4865	4857	5229	6069	4882
Šveicarija	8581	9395	7728	10447	10327
Danija	8935	7949	8040	7154	7533
Suomija	13990	13175	14963	13728	15605
Olandija	18036	19254	19698	22937	24563
Rumunija	21567	22568	22505	18838	15466
Lenkija	23764	42797	79838	92251	94817
Čekija	27758	33800	26752	23782	25423
Japonija	48279	43431	44384	43104	49482
Meksika	52037	48758	49921	54304	61970
Italija	56952	63796	33564	38934	54328
Pietų Afrikos r.	62086	66773	67076	58462	56232
Rusija	76738	83654	81470
Kanada	94819	90371	85669	86486	91235
Vengrija	119646	52269	27388	35678	25281
Anglija ir Velsas	279503	334773	319324	314927	330128
JAV	394600	371800
Vokietija	815749	833349	895758	926202	926903

5 PRIEDAS

Užregistruota vagysčių 1998 – 2002 metais (absoliučiais skaičiais)

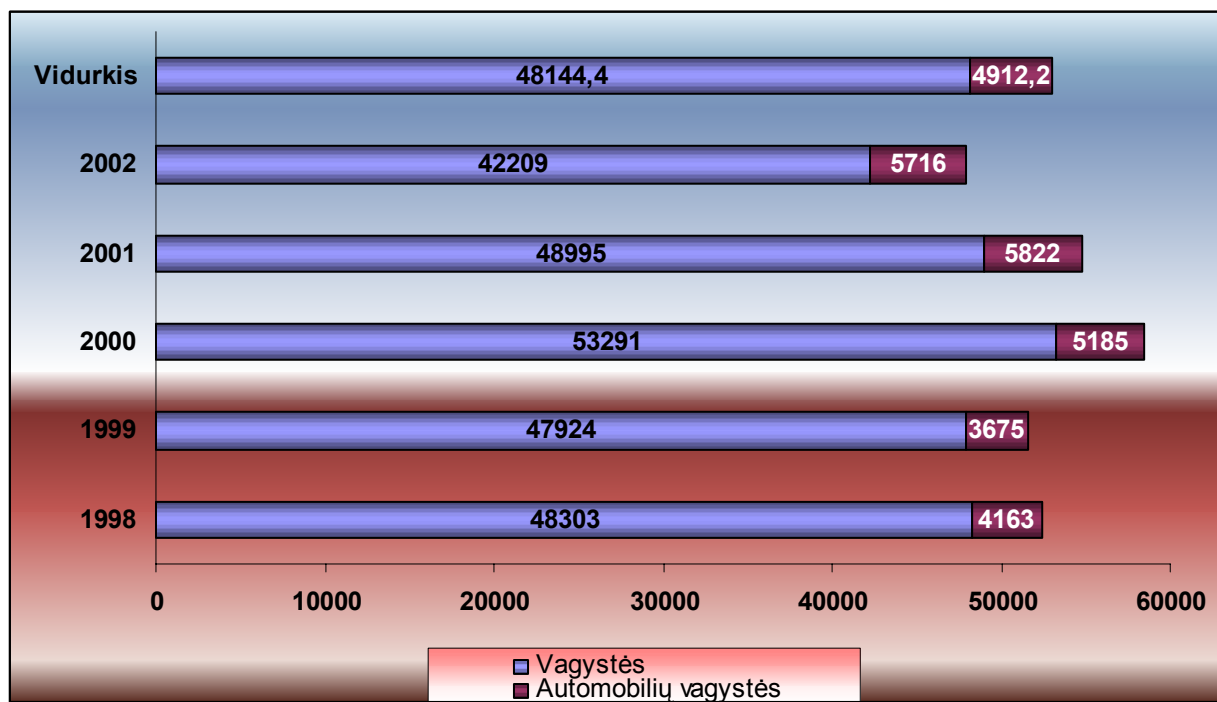
Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Anglija ir Velsas	1723875	1769115	1724637	2267063	2365535
Argentina	...	298154	394495	314716	386718
Azerbaidžianas	2667	2560	2534	2088	1619
Baltarusija	54005	59916	60833	52437	59626
Čekija	162037	157249	155125	142031	139129
Čilė	27559	33889	40391	48892	58271
Danija	180554	183143	193896	182092	187227
Estija	8616	10308	14222
Italija	1478221	1480775	1367216	1303356	1305245
Japonija	1506801	1624324	1821526	2340511	2377488
JAV	7376300	6957400	6971590	7092267	7052922
Kanada	737232	700860	683997	680434	688474
Latvija	21524	24773	28737	28697	27160
Lenkija	150500	171994	241784	255362	261255
Lietuva	48303	47924	53291	48995	42209
Meksika	141225	104413	98179	116013	113396
Moldova	19877	17568	17820	20461	18136
Olandija	687855	713932	728261	758980	772125
Pietų Afrikos r.	427132	479637	550925	885997	931821
Portugalija	76103	84981	90377	135079	147958
Rumunija	132985	120903	135172	95314	72780
Rusija	1143364	1413810	1310079
Slovakija	33798	30511	26365	22940	27414
Slovėnija	15280	18274	21336	28590	28484
Suomija	103981	107166	114293	109180	113378
Šveicarija	121292	145474
Urugvajus	41030	38193	41474	65552	75102
Vengrija	184000	161407	149060	160270	147442
Vokietija	3388394	3194838	3042683	3028835	3149021

6 PRIEDAS

Užregistruota automobilių vagysčių 1998 - 2002 metais (absoliučiais skaičiais)

Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Azerbaidžianas	86	110	107	73	81
Slovėnija	1064	1019	1412	858	930
Moldova	1088	815	777	703	612
Baltarusija	1996	1787	1710	1658	1942
Estija	2106	2455	2322		
Latvija	2769	2845
Urugvajus	2957	3862	4088	3775	4517
Rumunija	3828	4219	4546	1876	1227
Lietuva	4163	3675	5185	5822	5716
Čilė			4557	4915	5930
Slovakija	7682	7123	6073	5089	4795
Šveicarija	10981	9890	9349	64241	65571
Vengrija	15258	11556	10024	9282	8354
Suomija	26404	29611	16391	22583	23115
Portugalija	26965	28163	26428	26166	30560
Čekija	27889	27092	23839	23539	26143
Rusija	30208	27442	26106
Olandija	37407	37831	38320	35037	35384
Danija	37566	33905	32203	29464	29101
Lenkija	61151	71543	68062	59458	53674
Vokietija	112717	93745	83063	75408	70617
Meksika	153497	156006	158801	149719	141007
Kanada	16592	161388	160268	168595	161506
Pietų Afrikos r.	188438	103502	99963	96859	93133
Japonija	282248	286069	309638	63275	62673
Italija	309113	294726	243890	235946	232564
Anglija ir Velsas	391807	374686	338796	328147	317184
JAV	1242800	1147300	1160002	1228391	1246096

Užregistruotų automobilių vagysčių skaičiaus dalis nuo bendro užregistruotų
vagysčių skaičiaus Lietuvoje 1998 - 2002 metais



8 PRIEDAS

Užregistruota nusikalstamų veikų, susijusių su disponavimu psichotropinėmis ir narkotinėmis medžiagomis 1998 - 2002 m. (absoliučiais skaičiais)

Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Anglija ir Velsas	135945	121866	113458	121377	141116
Argentina	...	14720	15994	15364	15508
Azerbaidžianas	2446	2383	2369	2303	2190
Baltarusija	3018	3163	3811	4333	5303
Čekija	5234	7720	4458	3596	3860
Čilė	117	120	117	259	324
Danija	971	830	942	889	1,053
Estija	235	297	1581
Italija	43014	45038	34800	36045	37965
Japonija	25216	26469	28241	27667	26477
JAV	1559100	1557100
Kanada	70922	80142	87945	89395	92590
Latvija	389	511	655	830	629
Lenkija	16432	15628	19649	29230	36178
Lietuva	620	696	926	1039	937
Meksika	19629	23156	24156	23232	23588
Moldova	870	2101	2031	1897	2481
Olandija	7690	7613	7474	10380	12683
Pietų Afrikos r.	39830	41461	45691	52900	53810
Portugalija	7043	8226	6534	4667	3758
Rumunija	557	464	352	668	1291
Rusija	190127	216364	243572
Slovakija	520	362	604	1041	1119
Slovėnija	676	746	939	5792	5583
Suomija	9461	11674	13445	14869	13857
Šveicarija	45726	44343	46558	46116	49201
Urugvajus	32	177	209	785	857
Vengrija	2075	2883	3456	4414	4786
Vokietija	216682	226563	244336	246518	250969

Nuteista nepilnamečių 1998 – 2002 metais (absoliučiais skaičiais)

Šalis \ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Anglija ir Velsas	253896	256095	...	253959	254336
Azerbaidžianas	370	351	314	333	348
Baltarusija	6163	6110	5680	5031	4779
Čekija	4615	4721	4252	3805	3854
Danija	5850	5490	6262	1051	1043
Estija	1502	1532	1617
Italija	3638	3466	3614	4208	3506
Japonija	161	158	151	197	236
Kanada	71961	68184	...	51952	50433
Latvija	1678	1793	1797	1754	1794
Lietuva	2121	2239	2799	2624	2571
Moldova	1582	1531	1782	1894	2160
Olandija	7522	7852	...	9053	9579
Portugalija	3708	5050	6451	10661	...
Rumunija	11196	8797	6738	6726	7005
Rusija	132226	146698	148560
Slovakija	3027	2659	2713	2527	2476
Slovėnija	636	706	591	571	729
Suomija	7895	8017	11435	11942	9547
Šveicarija	10131	12240	...	12751	13710
Vengrija	8036	7750	7524
Vokietija	80641	82342	...	44757	47211

10 PRIEDAS

1998 - 2002 metais užregistruota nusikalstamų veikų 100 tūkst. gyventojų

Šalis\ Metai	1998	1999	2000	2001	2002
Albanija	177	163	150	122	142
Anglija ir Velsas	9745	10061	10061	9399	11220
Argentina	2557	2902	3054	3259	3675
Armėnija	320	300	360	379	401
Austrija	5930	6081	6906	6429	7260
Azerbaidžianas	189	180	173	180	190
Baltarusija	1216	1305	1355	1125	1338
Belgija	8595	8558	9747	9481	9886
Bulgarija	1995	1747	1780	1769	1780
Čekija	4135	4142	3801	3507	3650
Čilė	10172	10767	9276	3573	3810
Danija	9417	9291	9417	9291	9450
Estija	3252	3717	4222	4280	3915
Filipinai	9832	11099	10596	9831	10730
Graikija	3654	3532	3482	4153	4409
Gruzija	292	297	269	330	352
Italija	4210	4120	3823	3750	3868
Japonija	1614	1705	1924	2153	2244
JAV	4616	4267	4125	4163	4125
Kanada	8503	8118	8041	8050	8025
Kipras	577	559	575	592	622
Kosta Rika	1246	1289	1142	1076	1021
Kroatija	1316	1368	1597	2197	2273
Latvija	1498	1824	2116	2165	2110
Lenkija	2773	2898	3274	3597	3673
Lietuva	2202	2188	2354	2277	2094
Liuksemburgas	6367	6241	5216	5092	5778
Malta	3834	4124	4345	4065	4326
Meksika	1434	1439	1392	1522	1504
Moldova	842	917	894	886	853
Olandija	7793	8129	8212	8465	8814
Pietų Afrikos r.	6835	7303	7997	5849	5919
Portugalija	3422	3630	3515	3583	3753
Rumunija	1730	1601	1643	1519	1400
Rusija	1756	2056	2022	2012	2033
Slovakija	1741	1743	1644	1730	1996
Slovėnija	2787	3107	3401	4050	4160
Š. Airija	6725	7324	7354	8275	8399
Škotija	9845	9922	9638	9879	8399
Suomija	7442	9867	10243	9949	10006
Šveicarija	4670	4356	3774	3811	4220
Tunisas	1387	1319	1324	1243	1333
Ukraina	1152	1127	1126	1061	958
Urugvajus	2092	2048	2222	3599	3987
Vengrija	5947	5007	4501	4572	4142
Vokietija	6265	7676	7621	7729	7888

10 PRIEDAS

Nusikalstamumo lygis pasaulyje (1000 gyventojų)¹⁰⁰

1	Dominica:	113.822 per 1,000 people
2	New Zealand:	105.881 per 1,000 people
3	Finland:	101.526 per 1,000 people
4	Denmark:	92.8277 per 1,000 people
5	Chile:	88.226 per 1,000 people
6	United Kingdom:	85.5517 per 1,000 people
7	Montserrat:	80.3982 per 1,000 people
8	United States:	80.0645 per 1,000 people
9	Netherlands:	79.5779 per 1,000 people
10	South Africa:	77.1862 per 1,000 people
11	Germany:	75.9996 per 1,000 people
12	Canada:	75.4921 per 1,000 people
13	Norway:	71.8639 per 1,000 people
14	France:	62.1843 per 1,000 people
15	Seychelles:	52.9265 per 1,000 people
16	Hungary:	44.9763 per 1,000 people
17	Estonia:	43.3601 per 1,000 people
18	Czech Republic:	38.2257 per 1,000 people
19	Italy:	37.9633 per 1,000 people
20	Switzerland:	36.1864 per 1,000 people
21	Portugal:	34.3833 per 1,000 people
22	Slovenia:	33.6236 per 1,000 people
23	Poland:	32.8573 per 1,000 people
24	Korea, South:	31.7267 per 1,000 people
25	Mauritius:	29.1982 per 1,000 people
26	Zimbabwe:	28.8753 per 1,000 people
27	Lithuania:	22.8996 per 1,000 people
28	Spain:	22.8867 per 1,000 people
29	Latvia:	21.921 per 1,000 people
30	Uruguay:	21.7017 per 1,000 people
31	Russia:	20.5855 per 1,000 people
32	Ireland:	20.2376 per 1,000 people
33	Bulgaria:	19.9886 per 1,000 people

¹⁰⁰ Crime statistics. Total crimes (per capita) by country. *Nationmaster*.
http://www.nationmaster.com/graph/cr_i_tot_cri_percap-crime-total-crimes-per-capita (2006 11 10)

34	<u>Japan:</u>	19.177 per 1,000 people
35	<u>Romania:</u>	16.4812 per 1,000 people
36	<u>Slovakia:</u>	16.3537 per 1,000 people
37	<u>Jamaica:</u>	14.3231 per 1,000 people
38	<u>Belarus:</u>	13.1592 per 1,000 people
39	<u>Mexico:</u>	12.8406 per 1,000 people
40	<u>Tunisia:</u>	12.5634 per 1,000 people
41	<u>Costa Rica:</u>	11.9788 per 1,000 people
42	<u>Ukraine:</u>	11.7793 per 1,000 people
43	<u>Hong Kong:</u>	11.6817 per 1,000 people
44	<u>Macedonia, The Former Yugoslav Republic of:</u>	9.689 per 1,000 people
45	<u>Greece:</u>	9.6347 per 1,000 people
46	<u>Venezuela:</u>	9.307 per 1,000 people
47	<u>Thailand:</u>	8.80422 per 1,000 people
48	<u>Moldova:</u>	8.58967 per 1,000 people
49	<u>Kyrgyzstan:</u>	7.50486 per 1,000 people
50	<u>Malaysia:</u>	6.97921 per 1,000 people
51	<u>Qatar:</u>	6.76437 per 1,000 people
52	<u>Zambia:</u>	5.27668 per 1,000 people
53	<u>Colombia:</u>	4.98654 per 1,000 people
54	<u>Turkey:</u>	4.11252 per 1,000 people
55	<u>Armenia:</u>	4.03889 per 1,000 people
56	<u>Georgia:</u>	3.21338 per 1,000 people
57	<u>Papua New Guinea:</u>	2.39711 per 1,000 people
58	<u>Azerbaijan:</u>	1.76416 per 1,000 people
59	<u>India:</u>	1.63352 per 1,000 people
60	<u>Yemen:</u>	1.16109 per 1,000 people

Šaltinis: Seventh United Nations Survey of Crime Trends and Operations of Criminal Justice Systems, covering the period 1998 - 2000 (United Nations Office on Drugs and Crime, Centre for International Crime Prevention)